

ÖNSÖZ

İnternet üzerinden erişmekte olduğunuz bu el kitabını "Uydu Kentlerde Mülteciler: Yerel STK'lar için bir eğitim programı" başlıklı projemiz kapsamında hazırladık. Kitap içeriğinin hem kavramsal olarak mültecilik ve sığınmacılık, hem de mültecilere destek ve savunuculuk konusunda temel bilgiler içermesini hedefledik. 2006 yılının Kasım ayında ilk taslağı, 2007 yılının Nisan ayında da ikinci taslağı basılmış olan bu kitabın 2007 yılı için nihai hali, Ekim ayında tamamlandı ve internet ortamında erişilebilir hale geldi. Heinrich Böll Stiftung Derneği ve Avrupa Komisyonu'nun desteği ile yürüttüğümüz bu projeden edindiğimiz deneyimler her yeni taslağı biraz daha geliştirmemize ve daha kolay kullanılır, daha çok yol önerir hale getirmemize yardımcı oldu. Eskişehir, Nevşehir ve Isparta'da düzenlediğimiz toplantılara katılan ve el kitabı hakkındaki görüş ve önerilerini bizimle paylaşan tüm katılımcılara içtenlikle teşekkür ederiz.

Evren Tufan, Melis Gazioğlu, Oktay Durukan, Özlem Dalkıran, Şükriye Boşgelmez, Taner Kılıç ve Elif Özerman'ın değerli katkılarıyla zenginleşen bu el kitabının mülteci ve sığınmacılara destek için çalışmaya istekli herkesin konu hakkında daha çok bilgi edinmek ve/veya yapabilecekleri konusunda ilham almak için kullanabileceği bir kaynak olması için çalıştık. Bu kaynak ile Türkiye'de yaşayan sığınmacı ve mülteciler konusunda yapılmakta ve yapılacak olan çalışmalara bir katkıda bulunmayı umuyoruz.

Yayın Ekibi

Veysel Eşsiz- Gökçe Günel

Mülteci Destek El Kitabı hakkındaki görüş ve önerilerinizi iletisim@hyd.org.tr adresinden bize iletebilirsiniz.

1- Türkiye'de "Mültecilik" ve Sığınma Başvurusu

Genel Bilgiler – Bilgi Broşür¹

• Ben mülteci miyim?

"Mülteci" olarak kabul edilmek için:

- Irkınız, dininiz, milliyetiniz, belirli bir toplumsal gruba mensubiyetiniz veya siyasi görüşleriniz sebebiyle,
- Vatandaşı olduğunuz ülkede zulüm görmekten haklı nedenlerle korku duyuyor olmanız,
- Bu korku nedeniyle vatandaşı olduğunuz devletin korumasından yararlanamıyor , yada bu devletin korumasına sığınmak istemiyor olmanız,
- vatandaşı olduğunuz ülkenin sınırları dışında bulunmanız ve zulüm korkusu sebebiyle ülkenize dönemiyor olmanız gerekmektedir.

Yukarıda özetlenen, dayanağını Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi ile 1967 Protokolü'nden alan, uluslararası hukuktaki "mülteci" tanımıdır. Durumunuzun bu tanıma uyup uymadığını anlamak için aşağıdaki açıklamalar yardımcı olabilir:

Haklı nedenlerle duyulan zulüm korkusu, sadece geçmiş zulüm deneyimlerine değil, geleceğe yönelik bir zulüm tehlikesine dayanıyor olmalıdır.

Zulüm, hayatınıza ya da özgürlüğünüze yönelik ciddi bir tehdit, ya da hayatınızı katlanılamaz düzeyde kısıtlayan ciddi bir ayrımcılığı kapsayabilir. Bu zulmün kaynağı doğrudan ya da dolaylı olarak kendi devletiniz olabileceği gibi; bir isyancı grup, dini ya da siyasi örgüt, hatta aile gibi devlet-dışı gruplar da olabilir. Bu durumda devletinizi sizi bu tehlide karşı korumuyor ya da koruyamıyor olması gerekir.

İrk, etnik grubunuzu, kabilenizi, ait olduğunuz aşiret veya klanı da kapsar.

Bir zulüm sebebi olarak **din**, azınlık durumunda bulunan bir din ya da mezhebe mensubiyetiniz, ya da çoğunluk durumundaki dinin yorumlanması veya gereklerine dair görüşlerinizle ilgili olabilir. Bir dinsel cemaate üyeliğinizin, kamusal veya özel alanda ibadetinizin, ya da dini eğitim almanızın engellenmesini kapsayabilir.

Milliyet, vatandaşlık durumunuzla ilgili olabileceği gibi, ait olduğunuz etnik ya da dilsel grubu da kapsayabilir.

Bir zulüm sebebi olarak **siyasi görüş**, devletinize muhalif ya da 'zararlı' görülen siyasi fikirleri ifade etmeniz, bu fikirler etrafında siyasi çalışmalar içinde olmanız; ya da böyle birtakım siyasi fikirlerin yada faaliyetlerin yanlış yere size **atfedilmesi** ile ilgili olabilir. Siyasi görüşünüzün geçerli bir zulüm korkusu nedeni olması için devletinize biliniyor ya da bilinecek durumda olması gerekir.

Belirli bir toplumsal gruba mensubiyet, meslek, cinsel yönelim, etnik köken, belirli toplumsal normlara karşı gelmek gibi birtakım ortak özellikleri sebebiyle hedef alınan ve zulüm riski altında bulunan herhangi bir toplumsal gruba ait olmak anlamına gelir.

• **Kim mülteci değildir?**

- Sadece ekonomik nedenlerden ülkesini terk edenler;
- Sel, kuraklık veya deprem gibi doğal afetler yüzünden ülkesini terk edenler;
- Adi bir suç nedeniyle ve adil bir yargılama sonucu suçlu bulunmuş ve bu nedenle hapse girmemek için, veya yargıdan kaçmak amacıyla ülkesini terk edenler;
- İsteyerek ve bilinçli bir şekilde savaş suçlarına karışan, işkence, katliam, soykırım gibi insanlığa karşı suçlar işlemiş olanlar ve sivillere yönelik şiddet eylemlerine katılanlar.

• **Türkiye'ye yeni geldim ve "mülteci" olduğumu düşünüyorum. Ne yapmalıyım?**

Eğer "Avrupa dışından bir ülkeden" geliyorsanız ve mülteci olduğunuzu düşünüyorsanız,

- "Mültecilik" durumunuzun uluslararası hukuk nezdinde tanınması için Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (BMMYK),

- Türkiye'de yasal olarak bulunabilmek ve Türkiye devletinin "geçici sığınma" korumasından yararlanmak üzere polise başvurmanız gerekmektedir.

BMMYK başvurusu için, BMMYK Ankara Ofisi'ne müracat etmeniz gerekir. Kayıt aşamasının ardından, başvurunuzun değerlendirilmesi amacıyla sizinle bir bireysel mülakat yapılır. BMMYK bu mülakat ışığında hakkınızda yapacağı değerlendirme sonucunda "mülteci" durumunda olduğunuza karar verirse, sizi bir mülteci olarak Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya gibi bir üçüncü ülkeye yerleştirmek üzere girişimlere başlayacaktır.

Türkiye devletinin uluslararası hukuk yükümlülükleri ve yasal mevzuatına göre 'Avrupa dışından bir ülkeden' gelen ve mülteci durumunda bulunan kişilerin uzun vadede Türkiye'de kalmaları mümkün değildir. BMMYK başvuruza paralel olarak, Türkiye'de yasal olarak bulunabilmek ve BMMYK'nın kararını beklerken sosyal yardımlardan faydalanabilmek için **Türk polisine "geçici sığınma" başvurusunda** bulunmanız ve Türk makamlarının sizin için belirleyeceği bir ilde (uydu kent) ikamet etmeniz gerekmektedir.

Eğer Türkiye devletinin "geçici sığınma" prosedürüne riayet etmezseniz, tutuklanabilir ya da gözaltına alınabilirsiniz. Ayrıca, BMMYK Türk makamlarına "geçici sığınma" başvurusunda bulunmayan ve işlemlerini takip etmeyen başvuruyla görüşme yapmamakta ve dosyalarıyla ilgili karar vermemektedir.

- **Mülteci korumasından faydalanmak için başvuruda bulunurken nereden yardım alabilirim?**

BMMYK ve Türk makamlarına yapacağınız başvurularla ilgili ücretsiz danışma ve hukuki yardım almak için **Helsinki Yurttaşlar Derneği – Mülteci Destek Programı** 'na müracaat edebilirsiniz. hYd Mülteci Destek Programı ekibi BMMYK ve polise yapacağınız başvurularla ilgili olarak size bilgi verecektir.

hYd ofisinden yardım ve danışma almak için Pazartesi veya Perşembe günleri saat 10:00-15:00 arasında ofise gelerek kayıt yaptırmanız gerekmektedir.

¹*Bu bölüm, Helsinki Yurttaşlar Derneği-Mülteci Destek Programı'nın, Türkiye'de sığınma başvurusu yapmak isteyen kişilere dağıttığı bilgi broşüründen alınmıştır.*

1- Türkiye'de "Mültecilik" ve Sığınma Başvurusu

BMMYK Başvuru ve Değerlendirme Süreci

- **BMMYK'ya nasıl kayıt yaptırabilirim?**

Türkiye'ye geldikten sonra, en kısa zamanda **BMMYK Ankara Ofisi'ne** giderek kayıt yaptırmanız gerekir. Farsça konuşanlar Salı günleri 08:30-11:00 arasında; Arapça, Kürtçe, Somalice ve diğer dilleri konuşanlar Perşembe günleri 08:30-11:00 arasında BMMYK Ofisi'ne müracaat edebilirler. Iraklı mültecilerin kaydı Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri yapılmaktadır. BMMYK'dan randevu almak için (0312) 409 70 07 numarayı arayabilirsiniz. BMMYK tarafından size anladığınız bir dili konuşan bir tercüman sağlanacaktır. Yakın bir gelecekte BMMYK kayıtlarının İstanbul'da da yapılabilmesi için hazırlıklar devam etmektedir. Bu konudaki gelişmeler için hYd'ye danışabilirsiniz.

Kayıt sırasında sizden **BMMYK Mülteci Statüsü Belirleme Başvuru Formu** 'nu doldurmanız istenecek; bu konuda BMMYK çalışanları size yardımcı olacaktır. Bu formda sizin ve ailenizin kimlik, ikamet, eğitim, iş bilgileri, ülkenizden kaçış ve Türkiye'ye seyahat detaylarınız, ülkenizi terketme sebepleriniz ve ülkenize dönmekten korkma nedenlerinize ilişkin sorular yer alır. Bu formu dikkatlice ve doğru bir şekilde doldurmanız çok önemlidir; çünkü burada vereceğiniz bilgiler sizinle mülakat yapacak olan BMMYK görevlisi tarafından detaylı olarak incelenecektir.

Başvuru formu, BMMYK **mülakatınızı hangi dilde gerçekleştirmek istediğinize** ve sizinle görüşme yapacak olan **BMMYK görevlisi ve tercümanın cinsiyetine** dair tercihlerinizi belirtmenize de imkân tanır. BMMYK kaydına, çocuklarınız da dahil olmak üzere tüm aile üyelerinizi götürünüz. Yetişkin (18 yaşında veya daha büyük) aile üyelerinizden ayrı birer başvuru formu doldurmaları istenecektir. Kayıt esnasında kimlik belgeleme amacıyla BMMYK görevlileri sizin ve aile bireylerinizin fotoğraflarını çekeceklerdir. Mültecilik başvurunuzu destekleyen ve kimliğinizi kanıtlayan her türlü belge ve dokümanı da yanınızda götürmeyi unutmayınız.

BMMYK kaydınızı tamamladıktan sonra, normal şartlarda kayıt yaptırdığınız gün içerisinde size bir **BMMYK Sığınmacı Belgesi** verilir. Ancak başvuruların yoğunluğu nedeniyle BMMYK sizden belgenizi almak için daha sonra

gelmenizi isteyebilir. BMMYK Sığınmacı Belgesi sizin "mülteci" statüsü almak için BMMYK'ya başvurmuş olduğunuzu belgeler; sizin ve aile üyelerinizin bu belgelerin bir kopyasını daima yanınızda taşımanız çok önemlidir. BMMYK Sığınmacı Belgesi Türkiye devletine yapmanız gereken "geçici sığınma" başvurusu için hangi ile gitmeniz gerektiğini de bildirir. BMMYK tarafından yönlendirildiğiniz ile bir an evvel giderek, bu ildeki polise müracat etmeniz çok önemlidir.

Kayıt sonrasında size, BMMYK Sığınmacı Belgesi'yle birlikte, BMMYK Ankara Ofisi'nde sizinle yapılacak olan bireysel mülakatın tarihini gösteren bir **randevu fişi** de verilecektir. BMMYK size kayıt yaptığınız tarihten aylar sonrasına denk gelen bir **mülakat günü** verebilir. Eğer sınır dışı edilme tehdidi altındaysanız, acil sağlık desteğine ihtiyaç duyuyorsanız, tehlike altında bulunan bir kadın olmak, refakatsiz bir yaşlı veya engelli olmak vb. sebeplerden acil bir korunma ihtiyacı içerisindeyseniz, daha erken bir mülakat tarihi için BMMYK ile temasa geçmeniz gerekir.

- **BMMYK mülakatım sırasında neler olacak?**

BMMYK kaydınızı ve yaşamak için yönlendirildiğiniz ildeki (uydu kent) polis kaydınızı tamamladıktan sonra, BMMYK sizi mültecilik başvurunuzla ilgili ayrıntılı bir görüşme için Ankara'ya davet eder. Bu görüşmenin amacı ülkenizi terk etmenize sebep olan olaylar ve ülkenize dönmekten korku duyma sebepleriniz üzerine ayrıntılı bir inceleme yaparak, "mülteci" durumunda olup olmadığınızı karar vermektir. BMMYK hakkınızdaki incelemesini yaparken, sizin beyanlarınızı ve ülkenizdeki durumla ilgili bağımsız ve güvenilir uluslararası bilgi ve belgeleri birlikte değerlendirir.

Görüşmenin yapılacağı gün sabah erkenden BMMYK Ofisi önünde hazır bulunmanız gerekir. Görüşmeye aile bireylerinizi de beraberinizde götürünüz. Sizden sonra eşiniz de görüşmeye alınacaktır. Ayrıca yetişkin çocuklarınız da görüşmeye tabi tutulabilirler. BMMYK görüşmenizden önce birkaç saat beklemeniz gerekebilir. Bu nedenle yanınızda yiyecek ve içecek götürünüz. Normal şartlarda BMMYK görüşmeleri tek bir gün içerisinde tamamlanır; ancak bazen daha detaylı bilgi almak için başvurucularla ikinci veya üçüncü bir görüşme daha yapılması gerekebilir. BMMYK görüşmeniz sırasında **yanınızda bir hukuki temsilci bulundurma hakkınız** vardır. Eğer mültecilik iddianızı destekleyen deliller sunabilecek bir tanığınız varsa, bu konuda sizinle görüşme yapan BMMYK görevlisini bilgilendirin. Kimliğinize ve mültecilik iddianıza dair elinizde bulunan her türlü belgenin asıllarını görüşmeye giderken yanınızda götürmeyi unutmayınız. BMMYK görüşmesi için Ankara'ya seyahat masraflarınız BMMYK tarafından karşılanmaktadır. Bu konuda sizinle görüşme yapan BMMYK görevlisine müracaat ediniz.

BMMYK mülteci statüsü için yapılan başvurular hakkında karar verirken, büyük bir ölçüde başvuruyla yapılan bireysel görüşmeleri temel alır. Bu nedenle:

- **Doğruyu söyleyin.** Mülteci statüsü elde etmeniz, iddianızın BMMYK tarafından inandırıcı bulunmasına bağlıdır.

- **Her soruyu iyice anladığınızdan emin olun.** Eğer gerekiyorsa sorunun tekrar edilmesini veya açıklanmasını isteyin.

- Eğer görüşmeniz bir tercüman yardımıyla gerçekleşiyorsa, tercümanla birbirinizi iyi anladığınızdan emin olun. **BMMYK'dan kadın veya erkek tercüman talep etme hakkınız vardır, ancak bunu BMMYK kaydınız sırasında (başvuru formunu doldururken) belirtmeli ve tercihinizin sebebini açıklamalısınız.**

- **Açık cevaplar verin; bilmediğiniz konularda asla uydurma yanıtlar vermeyin. Eğer bilmediğiniz bir şey sorulursa, "bilmiyorum" diye cevap verin.**

- Eğer bir şeyi (örneğin bir ismi ya da tarihi) tam olarak hatırlamıyorsanız, "hatırlamıyorum" diye cevap verin; ancak yaklaşık cevaplar vermek için BMMYK görevlisiyle iş birliği yapın.

- **Sizi ülkenizi terk etmeye zorlayan olaylar hakkında olabildiğince çok detay verin.**

- **Mülakatı yapan görevliye zulüm korkunuzla ilgili önemli olabilecek her türlü detayı anlatmanız çok önemlidir. Direkt olarak soru yöneltilmemiş bile olsa, ülkenize geri dönerseniz başınıza neler geleceğini düşündüğünüzü ve neden geri dönmeye korktuğunuzu olabildiğince ayrıntılı olarak açıklamaya çalışın.**

- **Eğer ülkenizi terk etmek için sahte dokümanlar kullandıysanız, mülakatı yapan kişiye bunu söyleyin ve nedenini açıklayın.** (Sahte seyahat belgesi kullanmış olmanız, BMMYK açısından kesinlikle bir ret gerekçesi değildir. Ancak eğer böyle bir durumu gizlerseniz ve daha sonra bu bilgi BMMYK tarafından öğrenilirse, bu BMMYK'nın başvurunuzun inandırıcılığını sorgulamasına neden olabilir.)

- Görüşme sırasında konsantre olmanız ve kendinizi rahat hissetmeniz çok önemlidir. **Eğer herhangi bir sebepten dolayı ara vermek isterseniz (örneğin, tualeti kullanmanız gerekiyorsa veya kendinizi konuşamayacak kadar hasta ya da rahatsız hissediyorsanız), mülakatı yapan kişiye bu ihtiyacınızı mutlaka belirtiniz.**

- **Eğer vücudunuzda sizi ülkenizi terk etmeye zorlayan olaylarla ilgisi olan bir yara veya iz varsa, mülakatı yapan kişiye bu konuda bilgilendirin.** BMMYK sizi tıbbi tespit ve muayene için bir doktora gönderebilir.

- Görüşmenizi yapan BMMYK görevlisi mülakat boyunca size sorduğu soruları ve verdiğiniz yanıtları bilgisayarına kaydeder. Buna "mülakat tutanağı" denir. **Görüşmenizin sonunda, mülakatı yapan kişiden mutlaka "mülakat tutanağınızı" size okumasını isteyin.** Dikkatlice dinleyin ve eğer hatalar varsa bunları mutlaka düzeltin.

- Görüşmenizi yapan BMMYK görevlisine başvurunuzun sonucunun yollanabileceği güvenilir bir posta adresi ve varsa telefon numaranızı vermeyi sakın unutmayın. Eğer böyle bir adresiniz yoksa ve eğer bir hYd müvekkiliyseniz, hYd'in adresini verebilirsiniz.

- **BMMYK görevlilerine karşı her zaman nazik ve saygılı olun.**

- **Bir BMMYK görevlisine asla rüşvet teklif etmeyin.** Bu başvurunuzun saygınlığını ve kişisel inanırlılığınızı son derece olumsuz etkileyecektir.

- **BMMYK dosyamın durumunu nasıl takip edebilirim?**

BMMYK'nın sizinle yapılan görüşme neticesinde bir karara varması 1 yıla kadar, hatta bazen daha uzun zaman alabilir. BMMYK hakkınızda bir karar verilince sizinle temasa geçecektir. Ancak siz de, **(0312) 409 7007 numaralı telefondan BMMYK'yı arayarak, başvurunuzun durumunu sorabilirsiniz** . Farsça konuşanlar Pazartesi günleri 14:00–17:00 arasında; Arapça, Kürtçe, Somalice ve diğer dilleri konuşanlar Cuma günleri 10:00-12:30 arasında BMMYK'yı arayabilirler. Başvurunuzun durumu ile ilgili bilgi almak için BMMYK dosya numaranızı söylemeniz gerekir.

BMMYK hYd'ye her ayın başında, RLAP müvekkili olan başvuruçuların dosya durumlarıyla ilgili bilgi vermektedir. **Eğer hYd müvekkiliyseniz, bizi arayarak başvurunuzun durumuna ilişkin bize ulaşan son bilgiyi sorabilirsiniz.**

Eğer gözaltında, tutuklu veya hapiste bir sığınmacı veya mülteci iseniz, (212) 292 48 30 numaralı telefondan hYd'yi arayabilirsiniz. hYd, BMMYK'yi durumunuzdan haberdar edecektir.

- **Eğer BMMYK tarafından "mülteci" olarak kabul edilirse, ne olur?**

Eğer BMMYK yaptığınız başvuru hakkında olumlu bir karara varırsa, size uluslararası hukuka göre "mülteci" durumunda olduğunuzu belgeleyen bir **BMMYK Mülteci Belgesi** verir ve bir mülteci olarak **Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya** gibi üçüncü bir ülkeye yerleştirilebilmeniz için çalışmaya başlar. BMMYK bu amaçla sizi mülteci durumunda bulunan kişileri kabul eden bu ülkelerden birinin Türkiye'deki büyükelçiliğine yönlendirir. BMMYK büyükelçilik görüşmeniz öncesinde size kişisel ve aile bilgilerinizi ve kaçış nedenlerinizi içeren ayrıntılı "üçüncü ülkeye yerleşim başvuru formları" verecek ve bu formları doldurduktan sonra görüşme için büyükelçilikte hazır bulunmanız gereken tarihi bildirecektir. İlgili büyükelçilik yetkilileri sizinle yapacakları görüşme sonrasında yerleşme başvurunuzla ilgili bir karar verir. BMMYK tarafından "mülteci" olarak tanındıktan sonra, üçüncü bir ülkeye yerleşmenizle ilgili başvuru ve değerlendirme işlemlerinin sonuçlanması ve Türkiye'den ayrılmanız yaklaşık 8 ay, bazen daha fazla zaman alabilir.

Unutmayın ki bir mülteci olarak Türkiye'den ayrılabilmeniz, Türk makamlarının resmi onayına bağlıdır. Bu sebeple Türk hukuku nezdinde yasal yükümlülüklerinizi tam olarak yerine getirdiğinizden ve "geçici sığınma" işlemlerinizi tamamladığınızdan emin olunuz.

Mülteci olarak tanındıktan sonra **üçüncü bir ülkeye yerleştirme konusunda daha fazla bilgi almak için BMMYK'yı (0312) 409 7005 numaralı telefondan arayabilirsiniz** . Farsça konuşanlar, Perşembe günleri 9:30-12:00 ve 14:00-15:00 arasında; Arapça, Kürtçe, Somalice ve diğer dilleri konuşanlar Perşembe günleri 15:00-16:30 arasında arayabilirler.

Mülteci statüsü aldıktan sonra, BMMYK'dan maddi yardım talebinde bulunabilirsiniz. Bunun için BMMYK'ya müracaat etmeniz gerekir. Maddi yardım talepleriyle ilgili kararlar BMMYK'nın hakkınızda yapacağı ihtiyaç değerlendirmesine bağlıdır. BMMYK'yı, **sağlık ve para yardımı konularındaki sorularınız için Çarşamba günleri 14:00–16:00 arasında (0312) 409 7006 numaralı telefondan arayabilirsiniz** .

• Eğer BMMYK başvurumu reddederse, ne yapabilirim?

Eğer BMMYK başvurunuzu reddederse, bu karara yazılı olarak itiraz etme ve BMMYK'dan zulüm korkunuzun sebeplerini açıklamak üzere yeni bir görüşme talep etme hakkınız vardır. Eğer başvurunuz reddedilirse, BMMYK size reddedilme gerekçelerinizi genel olarak açıklayan ve olumsuz karara itiraz hakkınız konusunda bilgi veren bir mektup yollayacaktır. Olumsuz karara itiraz, bir **"itiraz mektubu"** yoluyla yazılı olarak yapılır. Normal şartlarda, itiraz mektubunuzu hakkınızdaki olumsuz kararı öğrendikten itibaren 30 gün içerisinde göndermeniz gerekir.

Eğer hakkınızda verilen olumsuz kararın gerekçelerini anlamak ve itiraz başvurusu yapmak konusunda danışma ve yardıma ihtiyaç duyarsanız, ret haberini alır almaz hYd ile irtibata geçebilirsiniz. Dosyanızla ilgilenen hYd hukuki danışmanı, BMMYK'dan reddedilme gerekçelerinize ilişkin daha ayrıntılı bilgi talebinde bulunur. Danışmanınız daha sonra bu bilgi ışığında sizi görüşmeye çağırır ve size BMMYK mülakatınız ve BMMYK tarafından yetersiz ya da çelişkili bilgi verdiğiniz değerlendirilen konularda sorular yöneltilir. RLAP hukuki danışmanınız vereceğiniz yanıtlar ve yaptığınız açıklamalar doğrultusunda size itiraz başvurunuz konusunda gerekli yönlendirme ve yardımda bulunacaktır.

İtiraz mektupları BMMYK'ya, ret mektubunuzla birlikte size iletilmiş olan BMMYK İtiraz Başvuru Formu'na doldurularak yollanmalıdır. Ayrıca eğer elinizde BMMYK mülakatınızdan sonra elinize geçmiş ve henüz BMMYK ile paylaşmadığınız belgeler var ise, bunları da itiraz mektubunuzla birlikte BMMYK'ya ulaştırın. **İtiraz mektupları genel olarak bir sayfadan uzun olmamalıdır**; bu yüzden açık ve düzenli yazılmaları önemlidir. Ancak itiraz gerekçelerinizi açıklamak için daha ayrıntılı bilgi verme ihtiyacı hissederseniz, bir sayfadan uzun mektuplar da BMMYK tarafından değerlendirmeye alınmaktadır.

BMMYK'ya yazacağınız itiraz mektubunda aşağıdaki unsurların bulunması önemlidir:

- **Giriş** – BMMYK Ankara Şubesine. BMMYK mülteci statüsü almak için yapmış olduğum başvuruyu reddetmiştir, bu mektup hakkımda verilen olumsuz karara itiraz etmek için yazılmıştır.

- **Kişisel Bilgiler** – Adınız ve soyadınız ve BMMYK dosya numaranızı yazınız.

- **Mültecilik başvurunuzun detayları** – Neden ülkenizi terk ettiğinizi ve neden geri dönmekten korktuğunuzu yazınız. Eğer bu konu ile ilgili söylemek istediklerinizin hepsini mülakatınız sırasında anlatabildiyse, burada kısaca tekrar anlatın (4–5 cümle). Eğer mülakatınız sırasında ifade etme fırsatı bulamadığınız bilgiler var ise, bunları da mutlaka yazın ve bu bilgileri BMMYK mülakatınız sırasında niçin paylaşmadığınızı açıklayın.

- **Mülakat sırasında yaşanan sorunlar** – Mülakatınız sırasında kendinizi görüşmeci, tercüman ya da mülakat koşullarından kaynaklanabilecek çeşitli sebeplerden dolayı rahatsız hissetmiş; bu sebeple kendinizi yeterince ifade edememiş olabilirsiniz. Eğer mülakatınız sırasında bu türden bir sorun yaşadysanız mektubunuzda açıklayınız.

- **Yeni bilgiler** – Eğer mültecilik iddianızla ilgili olarak mülakatınızdan sonra elinize geçen yeni bilgiler varsa, bunları mutlaka itiraz mektubunuza ekleyin. Bu bilgilerin elinize nasıl geçtiğini ve bu yeni bilgilerin başvurunuzu nasıl desteklediğini açıklayın. Bu bilgiler size ülkenizde tanıdığınız kişiler, Türkiye’de tanıştığınız kişiler ya da televizyon, radyo, gazete veya internet yoluyla ulaşılmış olabilir.

- **Türkiye’deki yeni gelişmeler** – BMMYK mülakatınızdan sonraki dönemde, Türkiye’deki aktiviteleriniz ya da başınıza gelen bir olayla ilgili olarak, ülkenize dönmekten korku duymanıza sebep olan ya da bu korkunuzu güçlendiren gelişmeler yaşanmış olabilir. Eğer böyle bir durum varsa, bunu itiraz mektubunuzda anlatıp, bu gelişmenin neden ülkenize dönmekten korkmanıza sebep olduğunu açıklayınız. Ayrıca Türkiye’de yaşadığınız ciddi bir sağlık veya güvenlik problemi varsa, bunları da 2–3 cümle ile açıklayınız.

- **Sonuç** – Mektubunuzu şu cümle ile bitirebilirsiniz: “Bu mektupta sıraladığım gerekçelerden dolayı, BMMYK’nın başvurumu tekrar gözden geçirmesi gerektiğini düşünmekteyim. Bu amaçla BMMYK’dan bana bir itiraz görüşmesi hakkı tanınmasını ve koruma sağlamasını talep ediyorum.” Ad ve soyadınızı ve mektubunuzun tarihini yazıp, imzalayın.

Yazdığınız itiraz mektubunu yollamadan önce kendiniz için bir kopyasını alarak saklayın ve orijinal mektubu faks ya da posta yoluyla BMMYK’ya gönderin. Yaptığınız yazılı itiraz başvurusu BMMYK tarafından değerlendirilecek, size bir itiraz mülakatı hakkı tanınıp tanınmayacağına karar verilecektir. İtiraz başvurunuzla ilgili karar için uzun bir süre beklemeniz gerekebilir. Eğer BMMYK itiraz başvurunuzu kabul ederse, size yeni bir mülakat tarihi verilecektir. **İtiraz mülakatı** ilk BMMYK mülakatınıza benzer, ancak mülakatı yapan kişi size itiraz gerekçelerinizle ilgili sorular sorar. Bu nedenle itiraz mülakatı ilk mülakatınızdan daha kısa sürebilir. İtiraz mülakatınız sırasında da yanınızda hukuki temsilci bulundurma hakkınız vardır. Yapılan itiraz mülakatından sonra, BMMYK başvurunuz hakkında nihai bir karar verene kadar bir kez daha uzun bir süre beklemeniz gerekebilir. Bu bekleme süresi sonunda, eğer BMMYK mülteci statüsü için yaptığınız başvuruyu kabul ederse, üçüncü bir ülkeye yerleştirilmenizle ilgili girişimlerini başlatır. Eğer BMMYK itiraz başvurusu yada itiraz mülakatı sonrasında başvurunuzu bir kez daha ve nihai olarak reddederse, BMMYK dosyanız kapanır.

- **Eğer BMMYK dosyam kapanırsa ne yapabilirim?**

BMMYK tarafından kapatılmış olan **dosyaların yeniden açılabilmesi ancak çok istisnai durumlarda mümkündür** . Eğer durumunuz aşağıdakilerden birine uyuyorsa BMMYK’ya dosyanızın yeniden açılması için yazılı bir başvuru yapabilirsiniz:

- Eğer dosyanız BMMYK tarafından kapatıldıktan sonra Türkiye’deki durumunuzda ya da ülkenizdeki koşullarda meydana gelen yeni gelişmelerden dolayı mülteci durumuna düştüğünüze inanıyorsanız; (Ülkenizi terkettikten sonra değişen koşullar yada ülke dışındaki faaliyetlerinizden dolayı, sonradan mülteci durumuna düşmüş olabilirsiniz. Böyle kişilere ‘yerinde’ - sur place - mülteciler denir.)

- Eğer elinizde mültecilik başvurunuz hakkında yanlış karar verildiğine ya da mültecilik iddianızın gereğince incelenmediğine dair güvenilir ve somut yeni kanıtlar varsa; (Eğer bu kanıtlar önceki BMMYK mülakatlarınız

sırasında elinizde idiye, bunları o zaman niçin BMMYK'yla paylaşmadığınıza dair inanılır ve mantıklı bir açıklamanız olması gerekir.)

- Eğer BMMYK, mültecilik başvurunuz hakkında yanlış karar verildiğine ya da mültecilik iddianızın gereğince incelenmediğine inanmayı gerektirecek ciddi bir neden olduğunu değerlendirir ise.

Ayrıca, eğer başvurunuz BMMYK tarafından reddedildikten sonra itiraz başvurusu yapmadıysanız, itiraz hakkınızı niçin kullanmadığınıza dair geçerli ve inanılır bir açıklamanız olması gerekir. Dosyanızın yeniden açılması için yaptığınız başvuru BMMYK tarafından değerlendirilecektir. Başvurunuz hakkında olumlu yada olumsuz bir karar alınana kadar uzun bir süre beklemeniz gerekebilir. Eğer BMMYK öne sürdüğünüz sebepleri geçerli bulursa, dosyanızı açar ve sizi yeniden mülakata davet eder. Yeniden açılma mülakatınızda da yanınızda hukuki temsilci bulundurma hakkınız vardır.

1- Türkiye'de "Mültecilik" ve Sığınma Başvurusu

Polis Başvuru ve Değerlendirme Süreci

• Niçin polise kayıt yaptırmam gerekiyor?

Türkiye devletinin yasaları gereği, Avrupa dışından bir ülkeden gelip "mültecilik" iddiasında bulunan kişilerin, BMMYK'ya yaptıkları başvuru sonuçlanana kadar geçici olarak **Türkiye'de kalabilmek için Türkiye devletine bir "geçici sığınma" başvurusu yapmaları gerekir**. Bu yükümlülük Türkiye'ye yasal yollardan (geçerli bir seyahat belgesi ile) ya da yasal olmayan yollardan girmiş, ve "mülteci" statüsü almak için BMMYK'ya başvuran tüm sığınmacılar için geçerlidir. Özellikle eğer Türkiye'de yasal olarak bulunmuyorsanız, Türkiye devletinin "geçici sığınma" prosedürü size yasal bir statü sağlar. BMMYK başvuruza paralel olarak, Türkiye'de yasal olarak bulunabilmek ve BMMYK'nın kararını beklerken sosyal yardımlardan faydalanabilmek için **Türk polisine bir "geçici sığınma" başvurusunda bulunmanız** ve Türk makamlarının sizin için belirleyeceği bir ilde (uydu kent) ikamet etmeniz gerekmektedir.

BMMYK ve polis tarafından yönlendirildiğiniz ile giderek polis kaydınızı tamamlamanız ve bu ilde yaşamanız yasal bir yükümlülüktür. Türkiye devleti "geçici sığınmacı" durumundaki kişilerin yaşamak için yönlendirildiği 28 il (uydu kent) belirlemiştir: Afyon, Ağrı, Aksaray, Amasya, Bilecik, Burdur, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Hakkari, Isparta, Karaman, Kastamonu, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir, Konya, Kütahya, Nevşehir, Niğde, Silopi, Sivas, Tokat, Van ve Yozgat.

Türkiye devletinin "geçici sığınma" prosedürüne riayet etmemeniz durumunda, tutuklanabilir ya da gözaltına alınabilirsiniz. Ayrıca, BMMYK Türk makamlarına "geçici sığınma" başvurusunda bulunmayan ve işlemlerini takip etmeyen başvuruyla görüşme yapmamakta ve dosyalarıyla ilgili karar vermemektedir.

• Polis kaydımı nasıl yapabilirim? Başvurum hakkımda nasıl bir değerlendirme yapılacaktır?

Polis kaydınız için: Eğer Türkiye'ye **yasal yollardan** (geçerli bir seyahat belgesi ile) giriş yaptıysanız, şu anda bulunduğunuz kentteki polise; eğer Türkiye'ye **yasal olmayan yollardan** girdiyseniz, Türkiye'ye ilk giriş yaptığınız ildeki polise başvurunuz gerekir. Türkiye devletine "geçici sığınma" başvurusunda bulunmak için herhangi bir zaman sınırlaması yoktur, ancak başvurunuzu gecikmeden yapmanız hakkınızda yapılacak değerlendirme açısından önemlidir. Uygulamada, BMMYK kaydınızı polise müracaatınızdan önce yaptıysanız, polise kayıt yaptırmak ve yaşamak üzere gitmeniz gereken il (uydu kent) size BMMYK tarafından bildirilecektir.

Eğer Türkçe bilmiyorsanız, **polisin sizinle yapacağı kayıt ve değerlendirme görüşmeleri** için size bir tercüman temin edilecektir. Kayıt görüşmesi sırasında size kendiniz ve ailenizle ilgili temel bilgiler, ülkenizi terk etme sebebiniz ve seyahat detaylarınızla ilgili temel sorular sorulur. Eğer Türkiye'ye yasal olmayan yollardan girdiyseniz, polis size bu konuda yardım eden kişilerle ilgili de soru sorabilir. Eğer okuryazar iseniz, ülkenizi terk

etme sebeplerinize dair yazılı bir beyanınız alınır. Kayıt sırasında kimlik tespiti amacıyla sizin ve aile bireylerinizin fotoğraflarınız çekilir ve parmak izleriniz alınır. Kayıt sonrasında polis size "geçici sığınma" başvurunuzu ayrıntılı olarak incelemek üzere yapılacak olan bireysel görüşme için randevu verecektir.

Polisle yapacağınız bireysel görüşme, BMMYK ile yapacağınız bireysel görüşme ile benzer niteliktedir. Bu görüşme ışığında yapılan inceleme sonunda uluslararası hukuktaki tanımıyla "mülteci" durumunda bulunduğunuza, yani ülkenizi zulüm korkusu nedeniyle terk ettiğinize karar verilirse, Türkiye devleti size "geçici sığınmacı" statüsü tanıır ve BMMYK başvurunuz sonuçlanıncaya kadar gönderildiğiniz ilde yasal olarak ikamet etmenize izin verir.

• **Polis tarafından bana verilecek "sığınmacı tanıtma kartımı" ve "ikamet belgemi" ne zaman ve nasıl alabilirim?**

"Geçici sığınma" başvurunuzu yaptıktan sonra polis tarafından size iki ayrı belge verilecektir. Öncelikle polis kaydınızdan kısa bir süre sonra, size ve aile bireylerinize ayrı ayrı, üzerinde fotoğrafınız ve temel kimlik bilgileriniz bulunan "sığınmacı tanıtma kartları" verilir. Bu belge bedelsizdir. **"Sığınmacı Tanıtma Kartı"** Türkiye'de sığınma amacıyla bulunduğunuzu belgeler; ve sağlık, sosyal yardım, eğitim ve çalışma izni gibi konularda resmi makamlara yapacağınız başvurularda "ikamet izin belgesi" ile birlikte yanınızda bulunması gerekir.

Polis tarafından size verilecek olan ikinci belge, Türkiye'de yasal olarak bulunmak için almanız gereken **"ikamet izin belgesi"dir** (ikamet tezkeresi). "İkamet izin belgeleri", Türkiye'ye **yasal** yollardan giren sığınmacılar için vize sürelerinin bitiminden itibaren, **yasal olmayan** yollardan giren sığınmacılar için ise Türkiye'ye giriş tarihlerinden itibaren, 6 ay süreyle verilir. 6 ay sonunda, aksine bir talimat alınmadığı sürece ikinci bir 6 ay daha uzatılır. 1 yıllık süre sonunda, eğer başvurunuzla ilgili işlemler halen devam ediyor ise, ikamet izninizin yeniden uzatılması mümkündür. "İkamet izin belgesi" size ve eşiniz dışında 18 yaşından büyük aile bireylerinize ayrı ayrı verilir. Eşiniz ve 18 yaşından küçük çocuklarınız size verilecek ikamet izin belgesi içinde 'refakatçi' olarak kaydedilebilir.

"İkamet izin belgesi" için polis sizden iki tür ödeme yapmanızı isteyecektir: **"belge bedeli"** (defter bedeli) ve **"ikamet harcı"**. Belge bedeli, nispeten cüzi bir miktardır; ikamet harcı ise, oldukça yüksek bir miktardır; her yıl Maliye Bakanlığı tarafından belirlenir. "Belge bedeli" ayrı bir ikamet izin belgesi verilen her aile bireyi için ayrı ayrı ödenir. "İkamet harcı" ise, ayrı bir ikamet izin belgesi verilmiş olsun ya da olmasın tüm aile bireyleri için ayrı ayrı ödenir. "İkamet izin belgesi" almak için sizden istenecek "belge bedeli"ni mutlaka ödemek zorundasınız. Ancak eğer maddi durumunuz "ikamet harcı" bedelini karşılamaya yeterli değilse, Türk kanunlarına göre bu yükümlülüğten muaf tutulmayı talep edebilirsiniz. Bu konuda danışma ve yardım için hYd'ye başvurun.

Eğer polis kaydınızı zamanında yapmazsanız, cezalı duruma düşersiniz. Polise başvurmakta geciktiğiniz dönem için sizden ve aile bireylerinizden yüklü bir "cezalı ikamet harcı" ödememiz istenecektir. Bu duruma düşmemek için, polis kaydınızı gecikmeden yapmanız çok önemlidir.

• **Yaşamak için gönderildiğim ili değiştirebilir ya da terk edebilir miyim?**

BMMYK ve polis tarafından yönlendirildiğiniz ile giderek polis kaydınızı tamamlamanız ve bu ilde yaşamanız yasal bir yükümlülüktür. **Ancak eğer başka bir ilde birinci dereceden akrabalarınız yaşıyorsa, ya da gönderildiğiniz ilde tedavi edilmesi mümkün olmayan tıbbi bir rahatsızlığınız varsa, ikamet etmeniz gereken ilin değiştirilmesini talep edebilirsiniz.** Bu iki durum dışında başka bir sebepten gönderildiğiniz ilde değişiklik talep etme hakkınız yoktur. Bu konudaki müracaatınızı şu anda bulunduğunuz ildeki polise yazılı olarak yapmanız gerekir. Başvurunuz sırasında akrabalık durumunuz ya da tıbbi rahatsızlığınızla ilgili belge ve raporları da polise sunmanız çok önemlidir.

Yaşamak için gönderildiğiniz ilde, polis sizden kentte bulunduğunuzu ispat etmek için düzenli olarak imzaya gitmenizi isteyecektir. Bu imza ziyaretlerinin ne sıklıkta yapılacağı ilden ilde değişmektedir. Ayrıca polis, sahip olduğunuz seyahat veya kimlik belgelerinden birini (eğer pasaportunuz varsa, pasaportunuzu) alıkoyacaktır. Polise verdiğiniz tüm belgelerin kopyalarını alarak, yanınızda bulundurunuz.

Yaşadığınız ili doktor ziyareti, BMMYK görüşmesi, hukuki danışma gibi sebeplerden **kısa süreli olarak terk etmek** için polise başvuruda bulunmanız ve bir **"izin belgesi"** almanız gerekir. Polis ihtiyacınıza göre size 15 güne kadar izin verebilir. Eğer **15 gün sonunda** işlerinizi tamamlayamazsanız, ziyaret ettiğiniz ildeki polise başvurarak izin belgenizin 15 güne kadar **uzatılmasını** talep edebilirsiniz.

Eğer yaşamak için gönderildiğiniz ili izinsiz olarak terk eder ya da size verilen izin süresi bitiminde geri dönmez iseniz, polis tarafından **"firari"** olarak değerlendirilirsiniz. Polis tarafından yakalanmanız durumunda ya da kendi isteğinizle bulunmanız gereken ile döndükten sonra, sizden kentten izinsiz ayrılma ya da vaktinde geri dönmeme gerekçeleriniz konusunda açıklama yapmanız istenir. Eğer sunduğunuz gerekçeler polis tarafından geçerli bulunmazsa, hakkınızda dava açılabilir ve hapsedilebilirsiniz.

• Uydu kentlerde hangi hak ve yardımlardan yararlanabilirim?

Yaşamak için gönderildiğiniz kentte, barınmanızı kendi imkânlarınızla karşılamanız esastır. Uydu kentlerin çoğunda polisin size ücretsiz barınma sağlama imkânı yoktur. Ancak bazı uydu kentlerde polis ve bazı yardım kuruluşlarının girişimiyle, maddi durumu kötü olan sınırlı sayıda sığınmacıya **barınma** ve **yemek yardımı** sağlanmaktadır. Sağlık masraflarınızı da kendinizin karşılaması esastır.

Ancak maddi durumunuz yetersiz ise, polise başvurarak **sağlık giderlerinizin** Valilik tarafından karşılanmasını talep edebilirsiniz.

Polis kaydınızı tamamladıktan sonra Türkiye'de yasal olarak bulunan bir yabancı olarak, çalışma izni başvurusunda bulunabilirsiniz. Ancak bunun için önce size yasal olarak iş verecek bir işveren bulmanız gerekir. Türkiye'de 6–14 yaş arasındaki tüm çocuklar için ilköğretim bir hak ve zorunluluktur. Polis kaydınızı tamamladıktan sonra çocuklarınızı yaşadığınız ildeki bir ilköğretim okuluna kaydettirebilirsiniz. Orta ve yüksek öğrenim imkânları konusunda bilgi ve yönlendirme için gönderildiğiniz ildeki polise danışabilirsiniz.

BMMYK ve polise yaptığınız başvurular dışındaki hukuki problemlerinizi için bulunduğunuz uydu kentteki **Baro'ya** müracaat ederek, ücretsiz adli yardım talebinde bulunabilirsiniz. Maddi sorunlarınız ve karşılamakta zorlandığınız ihtiyaçlarınızla ilgili olarak yaşadığınız uydu kentteki **Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na** müracaat edebilirsiniz. Ayrıca, her uydu kentte sığınmacılara çeşitli konularda destek sağlayan yardım kuruluşları mevcuttur. Bu konuda gönderildiğiniz kentteki polise danışabilirsiniz.

• Polis "geçici sığınma" başvurum hakkında olumsuz karar verirse ne yapabilirim?

Eğer polis **"geçici sığınma" başvurunuzla ilgili olumsuz bir karara varırsa** , bunu size yazılı olarak bildirecektir. Hakkınızdaki olumsuz karara 15 gün içinde yazılı olarak itiraz etme hakkınız vardır. Eğer **15 gün içinde** polise başvurarak itiraz hakkınızı kullanmazsanız, sizden ülkeyi terk etmeniz istenecektir. Yazacağınız itiraz dilekçesinde ülkenize dönmekten korkma nedenlerinizi açık ve kısa bir şekilde ifade etmeniz ve elinizde bulunan iddianızı destekleyecek tüm belgeleri polise sunmanız önemlidir.

• Polis hakkımdaki ilk olumsuz karara yaptığım itirazı da reddederse ne yapabilirim?

Polis hakkınızdaki ilk olumsuz karara yaptığınız itirazı da reddederse, bunu size yine yazılı olarak bildirecektir. Hakkınızda verilen bu ikinci ret kararına itiraz etmenin tek yolu, bir Türk avukat yardımıyla idare mahkemesinde dava açmaktır. Bu itiraz davasının ikinci ret kararı size yazılı olarak bildirildikten sonra en geç 15 gün içinde açılması gerekir. Eğer 15 gün sonunda dava açma hakkınızı kullanmamış durumdaysanız, sizden Türkiye'yi terk etmeniz istenecektir.

Bu davayı açabilmek için tutacağınız Türk avukatın ücretini ve mahkeme masraflarını sizin karşılamanız gerekecektir. Bu oldukça masraflı bir süreçtir. Ne yazık ki bu dava süreciyle ilgili olarak hYd'nin size hukuki yardım

sağlama imkânı yoktur. Eğer bu konuda yardım alabileceğiniz, güvenilir bir avukat bulmakta zorluk yaşarsanız, avukat bulmak konusunda bilgi ve tavsiye almak için hYd ofisiyle temasa geçebilirsiniz.

Hakkınızdaki ikinci ret kararına karşı açtığınız idare davası sonucunda, mahkeme başvurunuzun yeniden incelenmesine karar verebilir. Ya da hakkınızdaki olumsuz kararı yerinde bulabilir. Bu durumda, Türkiye'de kalmanız ancak İçişleri Bakanlığı'nın talimatıyla mümkündür.

2-Dünyada ve Türkiye'de Mültecilik ve Sığınmacılık

BİR İNSAN HAKKI OLARAK İLTİCA

Henüz Türkiye'de genel kamuoyu açısından ciddi anlamda bir farkındalık oluşmamış ise de bir süredir iltica hukuk sürecimizin çok önemli bir dönemeç noktasında bulunmaktayız. Türkiye bu konudaki tarihi mirasından bu gün çok ayrı bir yerde duruyor ve bu konunun yine "dış faktörler" ile değişmesi gündemde. Konu hakkında ülkemizde çok az sivil toplum kuruluşu, çok az akademisyen ve avukat çalışıyor ve konu gündemimize çok az giriyor. Çünkü bu sorunun konusunu oluşturan kişiler vatandaşımız olmayan ve hayatın kısıynda yaşama tutunmaya çalışan "yabancılar". Oysa, bu süreç içinde alınacak kararlar ve buna bağlı olarak değiştirilecek mevzuat Türkiye'deki resmi mevcut insan hakları perspektif ve uygulamamızı ciddi olarak ilgilendirmekte.

Türkiye, bu gün dünyada doğu-güneyden batı-kuzeye giden ve tarihteki misyonunun aksine hiç de ipeksi olmayan ve istenmediği için yasa dışı olmak zorunda kalan bir göç yolu üzerinde bulunmakla önemli bir nüfus hareketi için "geçiş ülkesi" dir. Özellikle doğu Avrupa ülkelerinden gelen ve aslında iş arayan bazı kimseler için ise Türkiye göç yollarında bir "varış ülkesi"dir. Yine, birçok Türk soylu ve tarihi Osmanlı hinterlandı içinde kalan Balkan, Kafkas, Orta Asya ve hata bazı Orta Doğu ülkeleri halkları açısından Türkiye "varış ülkesi" olarak özlem duyulan bir coğrafya olduğu bilinmektedir. Avrupa sığınmacı nüfusunda ise Türkiye önemli sayıda bir nüfus için "kaynak ülkesi" olma özelliği göstermektedir. Kuşku yok ki, Türkiye'de yakalanan veya basına haber konusu olan nüfus, buzdağının sadece görünen yüzüdür. Hareket halinde olan bu nüfusun bir kısmının ekonomik nedenler ile göç eden göçmenler olduğu gerçekliğini kabul etmemizin yanı sıra diğer bir kısmının doğu ve güneyimizdeki bazı ülkelerdeki etnik, ideolojik, dini ve benzeri baskılardan ötürü hapis, işkence veya ölüm cezası gibi "zulüm" tehditlerinden kaçan mültecilerden müteşekkil olduğu da tüm dünya kamuoyunca bilinmektedir.

Türkiye tarihi mülteci hakları konusunda görece iyi sayılabilecek bir geçmişe sahiptir. Ancak günümüzde hem hukuk hiyerarşimizde konuya biçmiş olduğumuz dar mevzuat, hem kolluktaki uygulamacılarda görülen konuya ilişkin bilgisizlik ve 'yabancıya' dair tahammülsüzlük, toplum olarak konuya kör ve sağır oluşumuz nedeniyle "onlar" gündemimize hiç gir(e)miyorlar. Çok ciddi sayılabilecek rakamlara ulaşan bir nüfus hareketi Türkiye'de bu sorunu sıcak bir şekilde yaşarken ve Türkiye'de özellikle bazı illerde bu sorun sadece dar çerçevede bazı ilgilileri "uğraştırırken" konu Türkiye kamuoyunun gündeminde olması gereken yoğunlukta değerlendirilemiyor. Oysa şimdi bu konuda çok fazla düşünme ve tarihi/insani sorumluluğun yeniden kuşanılması için bir fırsat önümüzde durmakta. Türkiye-AB üyelik müzakere sürecinde ve müktesebat uyum çalışmalarında konu hakkında yapılması gereken çok iş var ve bu vesile ile Türkiye'deki mülteci hukuku perspektifine ve uygulamasına sivil toplumun da katkısı ile çok önemli ve olumlu bir açılım getirilebilir.

BİR İNSAN HAKKI OLARAK İLTİCA

Henüz Türkiye'de genel kamuoyu açısından ciddi anlamda bir farkındalık oluşmamış ise de bir süredir iltica hukuk sürecimizin çok önemli bir dönemeç noktasında bulunmaktayız. Türkiye bu konudaki tarihi mirasından bu gün çok ayrı bir yerde duruyor ve bu konunun yine "dış faktörler" ile değişmesi gündemde. Konu hakkında ülkemizde çok az sivil toplum kuruluşu, çok az akademisyen ve avukat çalışıyor ve konu gündemimize çok az giriyor. Çünkü bu sorunun konusunu oluşturan kişiler vatandaşımız olmayan ve hayatın kısıynda yaşama tutunmaya çalışan "yabancılar". Oysa, bu süreç içinde alınacak kararlar ve buna bağlı olarak değiştirilecek mevzuat Türkiye'deki resmi mevcut insan hakları perspektif ve uygulamamızı ciddi olarak ilgilendirmekte.

Türkiye, bu gün dünyada doğu-güneyden batı-kuzeye giden ve tarihteki misyonunun aksine hiç de ipeksi olmayan ve istenmediği için yasa dışı olmak zorunda kalan bir göç yolu üzerinde bulunmakla önemli bir nüfus hareketi için "geçiş ülkesi" dir. Özellikle doğu Avrupa ülkelerinden gelen ve aslında iş arayan bazı kimseler için ise Türkiye göç yollarında bir "varış ülkesi"dir. Yine, birçok Türk soylu ve tarihi Osmanlı hinterlandı içinde kalan Balkan, Kafkas, Orta Asya ve hata bazı Orta Doğu ülkeleri halkları açısından Türkiye "varış ülkesi" olarak özlem duyulan bir coğrafya olduğu bilinmektedir. Avrupa sığınmacı nüfusunda ise Türkiye önemli sayıda bir nüfus için "kaynak ülkesi" olma özelliği göstermektedir. Kuşku yok ki, Türkiye'de yakalanan veya basına haber konusu olan nüfus, buzdağının sadece görünen yüzüdür. Hareket halinde olan bu nüfusun bir kısmının ekonomik nedenler ile göç eden göçmenler olduğu gerçekliğini kabul etmemizin yanı sıra diğer bir kısmının doğu ve güneyimizdeki bazı ülkelerdeki etnik, ideolojik, dini ve benzeri baskılardan ötürü hapis, işkence veya ölüm cezası gibi "zulüm" tehditlerinden kaçan mültecilerden müteşkil olduğu da tüm dünya kamuoyunca bilinmektedir.

Türkiye tarihi mülteci hakları konusunda görece oldukça iyi sayılabilecek bir geçmişe sahiptir. Ancak günümüzde hem hukuk hiyerarşimizde konuya biçmiş olduğumuz dar mevzuat, hem kolluktaki uygulamalarda görülen konuya ilişkin bilgisizlik ve 'yabancı' dair tahammülsüzlük, toplum olarak konuya kör ve sağır oluşumuz nedeniyle "onlar" gündemimize hiç gir(e)miyorlar. Çok ciddi sayılabilecek rakamlara ulaşan bir nüfus hareketi Türkiye'de bu sorunu sıcak bir şekilde yaşarken ve Türkiye'de özellikle bazı illerde bu sorun sadece dar çerçevede bazı ilgilileri "uğraştırırken" konu Türkiye kamuoyunun gündeminde olması gereken yoğunlukta değerlendirilemiyor. Oysa şimdi bu konuda çok fazla düşünme ve tarihi/insani sorumluluğun yeniden kuşanılması için bir fırsat önümüzde durmakta. Türkiye-AB üyelik müzakere sürecinde ve müktesebat uyum çalışmalarında konu hakkında yapılması gereken çok iş var ve bu vesile ile Türkiye'deki mülteci hukuku perspektifine ve uygulamasına sivil toplumun da katkısı ile çok önemli ve olumlu bir açılım getirilebilir.

TÜRK HUKUK MEVZUATINDA MÜLTECİLERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

Türkiye Cumhuriyeti'nde, mülteci ve sığınmacıları ilgilendiren ilgili ilk genel düzenleyici belge, 14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı **İskan Kanunu** 'dur. Kanun esasen, Türkiye'ye yapılacak sığınma ve göç hareketleri ile ülke içi iskan ve özellikle ulus inşa etme siyaseti bağlamında sosyal ve siyasi nitelik taşıyan, **mecburi iskan** ile ilgilidir.

Yabancıların İkamet Seyahati Hakkında Kanun (Kanun no:5683; Resmi Gazete, 24.07.1950 – 7564) da mültecilerin yabancı olması nedeniyle mültecileri yakından ilgilendirmektedir. Özellikle 19, 20, 21 ve 22. maddeleri yabancıların genel güvenlik ve "siyasi – idari icaplara aykır" sayılan kişilerin sınır dışı edilmesi ile ilgili hususlar mültecileri yakından ilgilendirmekte ve bununla ilgili kararlar sık sık yargı önüne gelebilmektedir.

Keza **Pasaport Kanunu** da, Türkiye'ye giriş yapacak yabancı kişiler ile ilgili hükümler ve kamu güvenliği veya benzeri nedenlerle yabancıların sınır dışı edilmesi gibi konular açısından mültecileri ilgilendiren hususlar içermektedir.

Artan bireysel ve toplu sığınma vakaları nedeniyle Bakanlar Kurulu kararıyla, 30 Kasım 1994'te Resmi Gazete'de yayınlanan ve kısaca **1994 Yönetmeliği** olarak anılan '*Türkiye'ye İltica Eden Veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar Ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*', mevzuattaki boşluğu doldurmak ve idari / yasal çözümler oluşturmak amacıyla çıkarılmıştır. 1994 yılında kabul edilen yönetmelik, bireysel sığınma ve sık sık karşılaşılan toplu sığınma olayları karşısında neler yapılması gerektiğini düzenlemektedir. 1994 Yönetmeliği, sırf sığınma olaylarına ilişkin ilk (ve şu ana kadar tek) genel düzenleyici belge olma özelliğine sahiptir.

İltica hakkı ile ilgili en önemli uluslararası belge olan **Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme** , 28.07.1951 tarihinde Cenevre'de, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiş, Türkiye tarafından hemen imzalanmışsa da onaylanması uzun zaman almış ve 1961'de yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin başlangıç kısmında, amacın bütün insanların temel hak ve özgürlüklerden ayrımsız bir şekilde faydalanması ile mülteci ve sığınmacılarla ilgili sorunların devletler için ağır bir yük olduğu vurgulanarak; mültecilerin korunmasını sağlayan sözleşmelerin

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından nezaret edileceğini, sorunun çözümünün devletler ile BMMYK arasında işbirliğine bağlı olduğu belirtilmiştir. 1967 Protokolü ile 1951 Sözleşmesi'ndeki zaman ve yer kısıtlaması kaldırılmıştır. Ancak, Sözleşmeyi coğrafi sınırlama ile imzalayan –Türkiye gibi- akit devletlere bunu devam ettirebilme imkanı verilmiştir.

1994 YÖNETMELİĞİ UYGULAMASI VE YARGI KARARLARI

1994 Yönetmeliği çerçevesinde uygulamada yaşanan temel sorun, uluslararası hukuk bakımından "sığınmacı/mülteci" niteliğine uygun koşullara sahip olduğu halde, yasadışı giriş yapmış ve iç hukuku ihlal etmiş bulunan, özellikle de öngörülen sürede yetkili makama başvurma koşulunu yerine getir(e)meyen kişiler bakımından olduğu görülmektedir.

1994 Yönetmeliği, mültecilerin illegal giriş yapabilme veya yasal giriş yapmış olanların daha sonra illegal olarak kalmaya devam edebilmesi ihtimali nedeniyle, 4. maddede, yasadışı giriş yapanların giriş yaptıkları yer, yasal giriş yapanların bulundukları yer valiliğine 10 gün içerisinde müracaat etmesi zorunluluğu öngörülmüştür. Süre yönetmeliğin ilk metninde 5 gün iken uygulamada sık sık sorun olması ve eleştiriler sonucu 1999 yılında 10 güne çıkarılmıştır (Resmi Gazete, 13.01.1999 – 23582) .

Mülteciler, mülteciliği doğuran koşullar nedeniyle, sığındıkları ülkenin hukuksal normlarına uygun bir şekilde girmemiş olabilirler. Her şeyden önce mültecilerin sığındıkları ülkenin hukukunu bilmesi zorunluluğunu iddia etmek, iyi niyetle bağdaşmayacağı gibi ve böyle bir beklenti hayatın olağan akışına da aykırıdır. Nitekim 1951 Sözleşmesi'nin 31. maddesi de, iltica edilen ülkede usulsüz (illegal/hukuka aykırı) bir biçimde giren veya bulunan mültecilere ceza verilmeyeceğini düzenlemektedir.

1997 yılında iki ayrı olayda UNHCR tarafından mülteci olarak kabul edilmiş ve 3. bir ülkeye yerleştirilmek üzere olan İran uyruklu sığınmacıların resmi prosedürün tamamlanması için Bakanlığa yazılan yazıya karşılık, İçişleri Bakanlığı'nca izin verilmediği gibi ayrıca bu kişilerin 1994 Yönetmeliği gereği sınır dışı edilmesi kararı verilmesi üzerine her iki olayda da İdare Mahkemeleri sınır dışı işlemini iptal etmiştir.

Bu kararlarda dikkat çeken özellik her iki olayda da UNHCR tarafından "mülteci" statüsünün tanınmış olmasıdır. 1951 Sözleşmesi kapsamında yer alan fakat hukuken statü tanınmamış olan sığınmacılara ilişkin kararlarda yürütmenin durdurulması kararı verilebilmektedir. (**Ankara 9. İdare Mahkemesi** , 2004/2860 E.)

Mülteci statüsünü henüz hukuken elde edememiş fakat mültecilik başvurusu hala incelenen sığınmacılara ilişkin olarak verilen sınır dışı etme kararlarını da idare mahkemeleri iptal etmektedir. (Ankara 9. İdare Mahkemesi, 03.11.1997, E. 1996/1356, K. 1997/1321). Esasen bu kararların hepsinin ortak özelliği, mülteci hukukunun temel ilkelerinden olan non-refoulement ilkesinin uygulanması olmuştur.

Danıştay 10. Dairesi' nin 20.01.2000 tarihli (1998/1481 e. 2000/131 k. sayılı) kararına göre, UNHCR Türkiye Ofisi tarafından mülteci olarak tanınmasına rağmen Türk makamlarına 1994 Yönetmeliğinin 4. maddesinde belirtilen süreleri içinde başvuruda bulunmadığı nedeniyle davacı hakkında verilen sınır dışı kararını iptal eden İdare Mahkemesi kararı Yönetmelikte belirtilen süre şartının 1951 Sözleşmesinde öngörülen hakları bertaraf etmede kullanılamayacağı düşüncesi ve yerinde gerekçelerle –oyçokluğu ile- onanmıştır. Aynı yöndeki içtihat Danıştay Dairesinin 25.05.2000 tarihli (1999/154 e. 2000/2756 k. Sayılı) yeni bir içtihadı ile –bu kez oybirliği ile- onanarak istikrar bulmuştur.

Bu ve benzeri kararlar ile AİHM' deki **Jabari / Türkiye** kararından sonra artık Türk İdari Yargısında Türkiye'de anılan Yönetmelik hükümlerindeki usul kurallarına göre başvurusu yapılmamış ve ancak UNHCR tarafından 1951 Sözleşmesi korumasından yararlanması gerektiğine dair karar verilmiş kişilere kolaylık sağlanmakta ve prosedüre girmesine imkan tanınmaktadır. Önemli bir sorun olan, 10 günlük başvurusu süresinin "hak düşürücü süre" olarak kullanımına artık uygulamada yavaş yavaş son verildiği gözlenmektedir.

Jabari / Türkiye kararı şüphesiz konu hakkında Türkiye uygulamasına ışık tutan pilot bir karardır. Her ne kadar iltica hakkı AİHS ve protokollerinde tanınmış ve koruma altına alınmış bir hak değilse de 3.madde açısından geliştirmiş olduğu ciddi koruma mekanizması, sığınma hakkı ülkede reddedilmiş kişiler için dahi sınır dışı işlemlerini uygulanamaz hale getirebilmektedir. Yukarıda atıf yapılan kararlarda da benzeri duyarlılığı sergileyen Mahkeme Jabari kararında Türk İdari Yargısı ve iltica mevzuat ve uygulamasını 3.madde açısından kritik etmiş ve mevzuat ve uygulamanın çok yetersiz olduğu kanaati ile Sözleşmenin 3. ve 13. maddesine aykırılık tespit etmiştir. Bu kararda UNHCR' ın başvurucuya mülteci statüsü tanıdığı bilinmesine rağmen Polis ve İdare Mahkemesi tarafından sadece yasal süresi içinde iltica başvurusunda bulunulmamış olmasına dikkat edilerek başvurunun red edilmiş olmasının kabul edilemez olduğunu, bu anlamda etkili bir başvuru yolunun mevcut olmadığını belirtmiştir.

Bu davanın yanı sıra yukarıda anılan **Mamatkulov&Abdurrasuloviç / Türkiye** kararında AİHM; 3. maddeden yapılan başvuruyu ilgili kişilerin Özbekistan'da işkence ve kötü muameleye maruz kaldığının ispat edilememesi nedeniyle, 6. maddeden yapılan başvuruyu da 3. madde hakkında yaptığı değerlendirmeye atıf yaparak ve sınır dışı kararının medeni hak ve yükümlülük ile ceza alanında bir suçlama olmadığını altını çizerek ihlal edilmediklerine karar vermiştir. Bununla birlikte başta verilen sınır dışı edilmemesi yönündeki tedbir kararına rağmen başvuru sahiplerinin –her ne kadar bir takım taahhütler altında dahi olsa- Özbekistan'a iade edilmiş olmasını 34. maddenin ihlali olarak tespit etmiştir. Ancak kabul etmek gerekir ki, özellikle Türkiye'nin 3. maddeden bir ihlal kararı almamak için başvuru sahipleri Özbekistan'da Elçilik yetkilileri vasıtasıyla tutuldukları cezaevinde sürekli takipte bulunması bile bu kişilerin işkence veya kötü muameleye maruz kalmaması adına çok önemli bir koruma sağlamıştır.

Şüphesiz 22.06.2006 tarihinde karara bağlanan **D ve diğerleri / Türkiye** dosyası bu alanda verilmiş çok önemli bir karardır. Çokça eleştirdiğimiz ama BMMYK'nın bir BM organı olmasından ötürü kararlarının yargı denetimi kapsamına sokulamaması konusu bu karar ile ciddi anlamda tartışılır duruma girmiştir. Bu dosya kapsamında BMMYK Türkiye Ofisinin sığınmacı D ve ailesi hakkındaki olumsuz kararına bağlı olarak Türkiye Devletinin de vermiş olduğu olumsuz karar Mahkeme tarafından AİHS 3. maddesinin *ihlali anlamına gelebileceğine* karar verilmiştir. Bu anlamda Mahkeme olası sınır dışı işlemini durdurmuş ve başvuru sahipleri lehine 5.000 Euro manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Bu dava aslında Türkiye'deki sığınma başvurularının BMMYK tarafından red edilen ama yargı denetimine sokulamayan buz dağının altındaki kısmına işaret etmekte ve iltica alanına ilişkin tüm kişi ve kurumların kararlarının yargı denetimine tabi olduğunu bizlere göstermektedir.

TÜRKİYE'NİN İLTİCA HUKUK UYGULAMASINDA ÇOK ÖNEMLİ DÖNEMEÇ : İLTİCA VE GÖÇ ULUSAL EYLEM PLANI (UEP)

Avrupa Birliği müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Türkiye Cumhuriyeti tarafından 24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 sayılı Resmi Gazetede ilan edilen **ULUSAL PROGRAM'** da Türkiye bu konuda 2005 yılına kadar özel bir **İLTİCA YASASI** çıkaracağını, bu yasada en azından hangi konu ve düzenlemelerin olacağını evvelce taahhüt etmişti.

2003 tarihli Ulusal Programda Türkiye' nin 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolüne taraf olduğu, Sözleşmede coğrafi sınırlamayı benimsediği, sınırlama kapsamında veya değil her sığınmacı için non-refoulement ilkesine "titiz" bir şekilde riayet edildiği hatırlatıldıktan sonra " *Coğrafi sınırlama konusu, Türkiye' nin katılım müzakereleri sırasında etraflıca ele alınarak, katılım aşamasında ülkemize doğudan bir mülteci akımını teşvik etmeyecek şekilde, gerekli mevzuat ve alt yapı değişikliklerinin gerçekleştirilmesine ve AB ülkelerinin külfet paylaşımı konusunda gerekli hassasiyeti göstermelerine bağlı olarak kaldırılacaktır*" denmişti.

Ulusal programda devamla, mevzuatın uyumu ve uygulanması için kurumsal yapılanma takvimi sunulmuş ve yapılması gerekenler 2003 yılından 2005 yılı sonuna kadar sayılmıştır. Bunlar arasında; toplum bilincinin yükseltilmesi, konu hakkında çalışacak personelin ihtiyaç ve eğitimlerinin tamamlanması, buna bağlı olarak mülteci hukuku ile ilgili seminerlerin düzenlenmesi, İç İşleri Bakanlığı bünyesinde konu hakkında karar vermede tek yetkili bir ihtisas kurumu oluşturulması, bunun operasyonel kapasitesinin geliştirilmesi, mülteci misafirhaneleri, barındırma merkezleri ve sığınmacı kabul merkezlerinin kurulması, menşe ülkesi bilgi veri tabanının güçlendirilmesi, sığınmacılara sunulan sosyal hizmetlerin (eğitim, sağlık, çalışma ve tercüman hizmetleri) geliştirilmesi, psiko-sosyal destek verecek uzman personel gibi konuya ilişkin özelde çalışacak personel temin ve eğitimi sayılmıştır.

Türkiye, daha sonra iltica ve göç işlemlerinin AB müktesebatına uyumu çalışmalarını yürütmek amacıyla Danimarka ve İngiltere Konsorsiyumu ile birlikte **İltica-Göç Twinning Projesini** 8 Mart 2004 tarihinde uygulamaya başlatmıştır. Bu projedeki çalışmaların sonucunda elde edilen tavsiyelerin eylem planına dönüştürülebilmesi için geçen yılın Kasım ayı başında ilgili Bakanlık Kurum ve Kuruluşlarının yetkililerinden oluşan bir **"İltica-Göç Eylem Planı Görev Gücü"** kurulmuş ve bu yapı 2004 yılının Aralık ayı sonuna kadar çalışmalarını tamamlayarak **"İltica ve Göç Ulusal Eylem Planını"** hazırlamıştır.

Eylem planı içinde konu hakkında mevzuat hazırlanırken diğer ulusal ve uluslar arası kuruluşlar yanı sıra STK'lar ile de işbirliğinin yapılmasını öngörmek (4.5) olumlu görülebilir ise de kanaatimizce yeterli değildir. Bu nedenle önümüzdeki 7 yılı içeren eylem planının sivil toplum tarafından şimdiden tartışılmaya başlanmasını sürecin sağlıklı işlemesi adına çok gerekli gördüğümüzü belirtmek isteriz. Ulusal eylem planında işlenen konular hakkında kısaca değerlendirme yapmakta fayda ummaktayız.

Buna göre;

- İlk kez Ulusal Eylem Planında gördüğümüz ve 1994 Yönetmeliği'nde yapılacak değişiklikler sonrasında yürürlüğe girmesi planlanan bir **İçişleri Bakanlığı Genelgesi** ile (3.1.6.2), mevcut yönetmelik ile çıkarılması düşünülen İltica Yasası arasında bir aracı işlev görülecek ve uygulamada ortaya çıkan sorun ve tespitler yeni yasanın çıkarılmasında dikkate alınacaktır. 1994 Yönetmeliği'nde yakın zamanda yapılacak değişiklik ve genelge ile sonrasında yasada konulması öngörülen ve henüz hukukumuzda bir tanımı yapılmamış ancak Avrupa ülkelerinde uygulanmakta olduğunu bildiğimiz **"hızlandırılmış usul"** den bahsedilmektedir ki, Türkiye'de ortaya çıkabilecek kapsam ve uygulama sorunları biz insan hakları savunucularını şimdiden kaygılandırmaktadır.
- 2012 yılında çıkarılması planlanan İltica Yasası ile konu hakkında uzman ve yetkili kurum olarak çalışması düşünülen **ihhtisas biriminin** kurulması ve geliştirilmesi ile burada çalışacak personelin 2005 yılından itibaren istihdam ve eğitimi planı şüphesiz uzun zamandır yürürlüğe girmesi gereken bir konudur. Buna bağlı olarak **menşe ülke ve iltica bilgi sistemi** tesisi konusundaki planlar esasen bu konuda Türkiye'nin hiçte yeteri seviyede bir alt yapıya sahip olmadığına itirafı anlamına gelmektedir. 2006 – 2008 yılları arasında Twinning Projesi ile bu hayati eksikliğin giderilmesi planlanmaktadır.
- Öncelikle doğu bölgelerinden başlamak üzere Türkiye'de **7 ayrı ilde** her biri ortalama **750 kişi** kapasiteli olacak şekilde 2006 – 2010 yılları arasında kurulması planlanan **Sığınmacı Kabul, Barınma Merkezleri ve Mülteci Misafirhaneleri** (ki bu sayılardan anlaşıldığı kadarıyla Türkiye konu hakkında takriben **5.250 kişilik** bir nüfusu öngörmektedir) doğal olarak kapsam ve uygulama sorunları açısından bir gözaltı merkezi veya kampı olarak kullanılmaması açısından mülteci haklarını savunan insan hakları örgütlerini tedirgin edecektir. Aynı yıllar içinde tesisi planlanan **İltica Birimi binası** ise şüphesiz bu konudaki tüm teşkilatı bir araya toplaması açısından gerekli olacaktır.
- İltica ve göç alanında çalışmakta olan ve çalışacak personelin eğitiminin sürekli kılınması için orta vade AB Twinning Projesine bağlı olarak açılması düşünülen **Eğitim Akademisi** (enstitü) şüphesiz çok olumlu bir plandır.
- Ülkeden geri dönüşleri yapılacak kişilerin işlemleri sonuçlandırılana değin geçici olarak barındırılacakları yerler olarak orta vadede tesisi düşünülen **"Geri Gönderme Merkezleri"** nin nasıl bir işleyişe sahip olacağı henüz hiç belli olmamakla birlikte oluşabilecek kapsam ve uygulama sorunları insan hakları kuruluşları için kaygı verici olacaktır.
- Ulusal Planda, iltica prosedürüne erişim için belirli bir süreye değil, **"makul süre"** ye atıf yapılması, **kimliksiz kişilerin** de prosedüre erişimlerinin öngörülmesi yerinde düzenlemelerdir.
- **Tercümanlar** içinde şimdiden pek çok ayrıntılı ve somut kriterler öngörülmüş ise de bu konuda uygulamanın nasıl olacağı çok önemlidir. Tercümanların yeterli bir dile, o dilin çeşitli lehçelerine sahip olması beklenirken, bağımsızlık ve tarafsızlık ilkesi gereği söz konusu ülke uyruklu olmaması çok önemlidir.
- Olumsuz kararlara karşı İdari Yargıya başvurabilme konusundaki bilgilendirme ve konu hakkında çalışması düşünülen ve uzmanlık isteyen bu alanda eğitimini tamamlamış hakimlerden oluşan **idare mahkemelerine** biçilen yeni rollerde şüphesiz işleyecek mekanizmanın **yargı denetimine** sahip olması

açısından çok hayati değere sahip olacaktır. Konu, ciddi bir uzmanlık alanını gerektirdiğinden bu konuda bizce özel **ihtisas mahkemelerinin** kurulması çok daha gerekli olacaktır.

- **Non-refoulement (geri göndermeme)** ilkesinin "aynı hassasiyetle uygulamasına ilişkin hassasiyetlerin yaygınlaştırılacağı" belirtilmiş ise de, bizim kanaatimiz şimdiye kadar bu ilke uygulaması hakkında hiçte hassas olunmadığıdır. Uluslar arası geleneksel hukukun da önemli bir hükmü olan bu ilke 1951 Sözleşmesi ve AİHS içtihatları gereği artık bir iç hukuk normu vasfını kazanmıştır ve esasen bir ülkenin bu konudaki uygulaması onun mülteci haklarındaki titizliğini göstermektedir.
- Avrupa ülkelerinde yaygın bir uygulama alanı olduğunu bilmekle birlikte hukukumuzda tanımlanmamış ve ilk kez bu eylem planında karşımıza çıkan ve orta vadede yürürlüğe girmesi düşünülen "**ikincil koruma, tolere edilen yabancılar ve insani mülahazalara dayalı ikamet izinleri**" kavramları şüphesiz Türk iltica hukuk ve uygulamasında gıyır açıcı nitelikte olacaktır. Kapsamının çok dar tutulmadan ve amacına uygun olarak uygulamaya geçirilmesi insan hakları kuruluşlarının temennisi olacaktır.
- Yine orta vadede mültecilerin entegrasyonu, eğitim programları, sağlık sorunları, sosyal yardımlar, çalışma hakları, sosyal ve kültürel haklara erişim konusunda planda öngörülen hususlar şüphesiz çok umut vericidir. Tüm bu hakların 1951 Sözleşmesi ile örtüşür ve ona uygun bir şekilde uygulamaya geçirilmesi zorunluluğu vardır. Buna bağlı olarak mülteci hakları konusunda sivil toplum kuruluşlarının da desteği ile **toplumun bilinçlendirilmesinin** amaçlanması çok dikkat çekicidir. Ancak örnek olarak sayılan STK' lar ile uygulamanın sınırlı olarak kalmaması beklenmektedir.

Mülteci statüsü tanınan ya da ikincil koruma sağlanan kişilerin Türk toplumuna entegre olabilmesi için 2006 yılında 1994 Yönetmeliği' nde yapılacak bir değişiklik ile "serbest ikamet" imkanının sağlanması düşüncesi bize mevcut mevzuat hükümleri ile çelişik görünse de kesinlikle desteklenmeyi hak eden bir plan olarak gelmektedir.

- **Külfet paylaşımı konusunda;** hem mülteci, sığınmacı, geçici koruma sağlanan yabancı ve tamamen yasa dışı durumunda bulunan yabancıların AB ülkelerince paylaşılması, hem de ekonomik faturanın paylaşılması öngörülmektedir. Külfet paylaşımı sadece AB Komisyonu ile değil, BMMYK ve IOM gibi uluslar arası finansman kaynakları içinde düşünülmüş ve bunun için İçişleri Bakanlığı bütçesi içinde bağımsız bir bütçe kurulması planlanmıştır.

Türkiye' nin, kriz dönemlerini geride bırakmak ve toparlanmak isteyen bir ekonomisi, sayıları milyonları bulan işsizi, asgari ücret seviyesinde ancak iş bulabilen çok ciddi bir nüfusu, çalışanlarının büyük bir oranının sosyal iş güvencelerinden yoksun olarak çalışmaya devam ediyor oluşu gibi nedenlerle ülkesine coğrafi sınırlamanın kaldırılması ile akın edeceğinden endişe edilen kitlelerden kaygı duyması haklı gibi görülebilir. Ancak soruna sadece ekonomik göstergeler zaviyesinden bakıldığında konunun insan hakları perspektifi ve korunmak istenen yararın bir insanın temel hakkı ve bu kişinin yaşamsal bir tehlikeye de içerir bir zulümden kaçıyor olduğu gerçeği kaybedilmektedir. Şüphesiz, konunun ciddi bir ekonomik faturası vardır ve sadece AB ülkeleri nezdinde değil, tüm dünya devletlerince mülteci korumasında bir "külfet paylaşımı" sorumluluğu söz konusudur. Benzeri tüm ülkelerde olduğu gibi, Türkiye' nin de insan hakları konusunda ciddi ihlallere sahip olan ülkeler ile sınır veya yakın komşu olması bu faturalara tamamen kendisinin katlanması gereğini ortaya çıkarmaz. Ancak unutulmamalıdır ki, ekonomik nedenler veya külfet paylaşımı konusundaki olası ihtilaf ve sorunlar kişilerin mülteci prosedürlerine erişimde olumsuz bir gerekçe olarak uygulanamazlar.

Türkiye sadece AB ülkelerinden değil gerekirse BM' den "külfet paylaşımı" konusunda garantilerini alarak coğrafi sınırlamayı kaldırmalıdır. Nitekim, BMMYK Brüksel temsilcisi Johannes van der Klaauw' da Avrupa dışından gelenlere mülteci olma hakkı tanımayarak aday ülkeler arasında coğrafi sınırlamayı kaldırmayan tek ülke olan Türkiye'nin bir an önce üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerektiğini ifade etmiş ve "Türkiye'nin yasalarında gerekli değişiklikleri yapması durumunda, ülkede mülteci başvurusunda bulunan sığınmacıların bir kısmının bazı Avrupa ülkelerine gönderilebileceğini" ifade etmiştir. Klaauw, bu şekilde Ankara hükümetinin üzerine fazla yük binmemesini sağlayacak bazı tedbirlerin alınabileceğine işaret etmiştir.

Coğrafi sınırlamanın kaldırılması

Mülteci hukukunda yapılması düşünülen değişiklikler sadece Türkiye'nin AB müktesebatına uyumu açısından ele alınmamalı, ülkenin tarihi misyonu doğrultusunda insancıl ve sığınmacı haklarını korumayı esas alan bir bakış açısıyla hazırlanmalıdır. Buna göre planda "coğrafi sınırlama" ile ilgili değerlendirmeler bugüne kadar olduğu gibi bundan sonraki süreçte de tartışılmaya devam edilecektir. Şüphesiz bu konudaki alınacak tavır sonuçları itibariyle çok büyük bir nüfusu ilgilendirecektir.

AB mevzuatı gereği Türkiye' den talep edilen hususlar arasında bu sınırlamanın kaldırılmasının istendiği açıktır. Buna karşılık " *Coğrafi sınırlama konusu, ... katılım aşamasında ülkemize doğudan bir mülteci akımını teşvik etmeyecek şekilde, ... ve AB ülkelerinin külfet paylaşımı konusunda gerekli hassasiyeti göstermelerine bağlı olarak kaldırılacaktır*" şeklindeki Türkiye' nin ulusal programdaki cevabı muğlak olmakla birlikte Türkiye'nin çıkarlarını ve güvenlik kaygısını koruma amaçlıdır.

Ulusal Programdaki cevapta ve asıl önemli olarak **25.03.2005** tarihinde yürürlüğe giren "**İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı**" nda öne çıkan vurgu, konunun AB üyelik müzakereleri ile sıkı bir ilişki içinde değerlendirildiğidir. Anlaşılan odur ki, Türkiye, AB üyeliğini kesinleştirmedikçe bu sınırlamayı kaldırmayı –kendisine göre haklı nedenlerle- istememektedir. AB üyeliği kesinleşince de AB müktesebatının zorunlu bir sonucu olarak ama "külfet paylaşımı" olacaksa yani kendisine sığınan mültecileri AB ülkelerine ekonomik fatura ve nüfus olarak paylaştırabilecekse, bu konuda karşı hassasiyeti ve "taahhütleri" görmesi durumunda bu sınırlamayı kaldıracaktır.

Nitekim, tüm bunlara bağlı olarak ulusal planın sonunda AB müktesebatının uygulanmasının ve coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasının Türkiye'ye getireceği olası yükün tespiti hakkında bir **araştırma** başlatılması, ve külfet paylaşımı konusunda çalışmak üzere Türk yetkilileri ile AB yetkilileri arasında bir "**görev gücü**" nün oluşturulması istenmiştir. Bundan sonra "*Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım müzakerelerinin tamamlanmasına paralellik arz edecek şekilde, belirlen projelerin ve koşulların tamamlanmasının ardından coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasına yönelik bir önerinin muhtemelen 2012 yılından sonra TBMM'ne sevk edilmesi*" öngörülmüştür ki önümüzde en azından yedi yılı bulacak hukuki ve siyasi bir süreç bizi beklemektedir.

Mevcut Türk mülteci hukuk ve korumasının AB ülkeleri ile kıyaslandığında yetersiz ve geri kaldığı açık bir gerçekliktir. AB ülkeleri nezdinde son yıllarda mülteci korumasının sınırlarının gittikçe daraltılmaya çalışıldığı da ayrı bir gerçekliktir. Evrensel insan hakları kriterleri ve uygulamaları dikkate alındığında Türkiye'nin AB üyelik sürecinde başta yaşam hakkı, işkence, adil yargılanma, ifade ve örgütlenme özgürlüklerinde göstermiş olduğu gelişim ve iyileştirmeler kısa vadede mülteci haklarında da bir sıçrama gösterme potansiyeli taşımaktadır. Ancak AB'nin dış sınır çizgisini belirleyecek olan Türkiye için orta ve uzun vadede (AB ülkelerinde görüldüğü gibi) mülteci haklarına erişimin zorlaşması eğilimi şimdiden biz insan hakları savunucularında endişe uyandırmaya başlamıştır.

1994 YÖNETMELİĞİNİ DEĞİŞTİREN 2006 YÖNETMELİĞİ

Ulusal Eylem Planında sinyallerinin verilmesinden sonra 1994 Yönetmeliğini ciddi anlamda değiştiren ilk Yönetmelik değişikliği Bakanlar Kurulu'nun 2006/9938 karar sayısı ile 16.01.2006 tarihinde kabul edilmiş, Resmi Gazetenin 27.01.2006 tarihli nüshasında yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Yönetmelikte küçük ama uygulamada ciddi yeniliklere yol açabilecek fırsatlar uygulayıcılara sunulmuştur. Bunları kısaca değerlendirmek gerekirse;

- **Yönetmeliğin 1. maddesi ile 1994 Yönetmeliği'nin 4. maddesinde yapılan değişiklik ile ;** çokça eleştirdiğimiz 10 günlük başvuru süresi kaldırılmış, "gecikmeden" ve "makul olan en kısa süre içerisinde" ifadeleri ile "makul süre" kavramı mevzuatımıza girmiştir. Gerçi Danıştay'ın ve Jabari/Türkiye kararı ile de AİHM'nin bu 10 günlük başvuru süresinin hak düşürücü süre olarak uygulanmasının ciddi olarak eleştirilmesinden sonra son birkaç yıldır EGM Yabancılar Şubesi tarafından bu sürenin çok katı uygulanmadığı bilinmekte ise de "makul süre" tanımlamasının mevzuatımızda yerini alması tabi ki olayın muhatapları açısından daha güven verici bulunmaktadır. Bununla birlikte tabi ki bu kavramın sığınmacılar aleyhine olumsuz uygulamalar için de mazeret teşkil edebilecek bir potansiyel taşıdığı kabul edilmelidir.
- **Yönetmeliğin 2. maddesi ile 1994 Yönetmeliği'nin 5. maddesinde yapılan değişiklik ile;** ilk kez İç İşleri Bakanlığının sahip olduğu tekel mülakat yapma ve karar verme yetkisini Valiliklere

devretmesinden (yani "yetki devri"nden) bahsedilmektedir. Bu durumun merkeziyetçiliği, bürokrasiyi ve zaman faktörünü de içine alan usul ekonomisini olumlu etkileyeceği açıktır. Konu hakkında çalışacak personelin bu Valilikler bünyesinde istihdam edileceğinin belirtilmesi uzun süredir konu hakkında eğitim eksikliği eleştirilen Yabancılar Şubesi personelinin geleceği adına çok umut verici olmuştur. Her ne kadar bu durumun şimdilik sadece Ankara ve İstanbul Valilikleri için düşünüldüğü biliniyor ise de gelecekte bu durumun yavaş yavaş tüm Valiliklere dağıtılmasının yasal zemini bu madde ile sağlanmıştır. Yine bu maddede "mülakatçının görüşünün de" İç İşleri Bakanlığına ulaştırılacak dosya kapsamına alınması ve 1994 Yönetmeliğinde prosedür süresince "denetim ve gözetim altında bulundurulması" gereken "yabancı"nın artık bir merkez veya misafirhanede veya gösterilecek bir yerde "serbest ikamete" tabi tutulacak olduğunun bildirilmesi konuya ilişkin mevzuat metnine yansıyan olumlu bakış açısının genişlemesi olarak değerlendirilmektedir.

- **Yönetmeliğin 3. maddesi ile 1994 Yönetmeliği'nin 6. maddesinde yapılan değişiklik ile;** kararı verme durumunda bulunan İç İşleri Bakanlığı'nın başta Dış İşleri Bakanlığı olarak ilgili Bakanlıklardan görüş alma yükümü kaldırılmış, bunun yanı sıra karar verme konusunda "uygun göreceği" Valiliklere bu yetkisini devredebilmesi konusunda hukuki imkan sağlanmıştır. Ne var ki, bürokrasinin azalması adına umut vadeden bu açılımın hemen akabinde Avrupa'da da insan hakları kuruluşlarınca çokça eleştirilen "hızlı prosedür" hukuki bir tanımlaması ve arka planı olmamasına rağmen mevzuatımıza sessizce giriş yapmıştır. Üstelik bu prosedüre kimlerin ve hangi durumlarının gireceği somut olarak belirtilmesi gerekirken "gerekli görülen durumlarda" bu yola başvurulabileceği belirtilmekle yetkililere oldukça geniş ve ucu açık bir takdir marjı sağlanmıştır. Keza, "daha hızlı karar verilebilmesi için" sağlanmaya çalışılan bu mekanizma ile olumsuz kararlara karşı 15 gün olan normal itiraz süresinin "daha kısa olarak belirlenebileceğinin" imkanının sağlanmış olması asla kabul edilemez. Bu Yönetmelik maddesine göre "yetkiyi devr almış" bir Valilik uygulayıcısının –mesela- "ben senin hakkında itiraz süresini 1 saat olarak tespit etmeyi gerekli görüyorum" diyebilmesi hukuken mümkündür. Bunu bizim kabul edebilmemiz ise mümkün değildir.

Yeri gelmişken, itiraz üzerine verilen nihai kararlar ilgili hakkındaki tüm prosedür mekanizmalarının bitmiş olduğu ve artık "yabancılarla ilgili genel hükümler çerçevesinde" Türkiye'den çıkarılması gerektiğine dair yanıltıcı izlenimin bu Yönetmelik içinde de muhafaza edilmeye çalışıldığını eleştirmemiz gerekmektedir. Her ne kadar UEP'nında idarenin bu nihai kararından sonra yargı yolunun açık olduğu ve bu yola giden kişiler açısından sürecin bekleneyeceği ifade ediliyor ise de uygulamada –bu Yönetmelik hükümlerinde olduğu gibi- sanki "yargı denetimi hiç yokmuş gibi" bir hava estirilmek istenmektedir. Jabari/Türkiye kararında etkili bir başvuru yolu olarak kabul edilmeyen konu hakkındaki Türk İdari Yargısının halen "yürütmenin durdurulması" talepleri karşısında yeterince hızlı davranmamak şeklindeki kayıtsızlığı devam ettirmesi uygulamada bu denetim mekanizmasının taşınması gereken sorumluluğa ve hak etmesi gerektiği popülariteye kavuşmasını engellemektedir.

Her ne kadar Türkiye'de yaygın uygulama olarak her hangi bir idari işlem hakkında mümkün olan yargı yolları muhataplara belirtilmemekte ise de, bu durumun Anayasa madde 40/2'de 03.10.2001 tarihinde yapılan ekleme ile artık değiştirilmesi gerektiğini görmemiz gerekmektedir. Bu Anayasa maddesine göre idari işlemlerin sonucunun bildirilmesinin yanı sıra bu idari işlemlere karşı gidilebilecek yargı mekanizmalarının tam olarak adresi ve süresi ilgiliye bildirilmek zorundadır. Üstelik burada hakkında en hayati karar verilen kişilerin ülkemizde dil bilmeyen, hukuk mevzuatımızı bilmeyen, bilen kişi-kurum ve avukatlara erişim imkanlarını da bilmeyecek durumda olan sığınmacılar olduğu gözetilerek daha hassas davranılması gerektiğini belirtmemiz gerekmektedir. Bu nedenle bu duruma ilişkin hakları içerir bildirimin yapılmasına dair hükümlerin bu Yönetmelik kapsamına alınmamış olmasını bir eksiklik olarak değerlendirmekteyiz.

- **Yönetmeliğin 4. maddesi ile 1994 Yönetmeliği'nin 7. maddesinde yapılan değişiklik ile;** Bakanlığın "İlgili kişilerin" başta sosyal gereksinimleri olmak üzere temel bir takım ihtiyaçlarının karşılanmasında BMMYK ve Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ-IOM) yanı sıra ilk kez "sivil toplum örgütleri ile" de işbirliğinde "bulunabileceğinin" belirtilmesi tabi ki memnuniyet vericidir. Esasen bu alanda –olması gerektiği gibi- sivil toplum sorumluluk ve süreç içindeki rolünü daha da çok arttırmalı ve sadece dernek ve vakıflardan olun insani yardım kuruluşları değil, yasal sorumlulukları da bulunan belediyeler de aktif yardım alanları oluşturmalıdır.

- **Yönetmeliğin 5. maddesi ile;** "iltica-sığınma alanında eğitim almış" personel tanımına ilk kez atıf yapılarak konu hakkında uzmanlık eğitimi almış ve alacak kişilerin sahada görevlendirileceği vurgulanmıştır. Konunun rutin bir kolluk kuvveti hizmeti dışında belirli bir uzmanlık eğitimi gerektirdiği bilinmektedir. UAP' nda da bu konuda eğitime önemli bir yer verilmiştir. Şüphesiz eğitim almış bir personel uygulamasında pratikte görülen pek çok sorunun görülmeyeceği umudu vardır.

Non-refoulement (geri gönderilmeme) ilkesinin sağlanması gerektiği güvencelere bu Yönetmelikte de yer verilmesini bir eksiklik olarak değerlendirmekteyiz.

SAHADAKİ KOLLUK KUVVETİ UYGULAYICILAR İÇİN EL MEVZUATI : 22 HAZİRAN 2006 TARİHLİ UYGULAMA TALİMATI (57 SAYILI GENELGE)

Genelgeler hiç şüphesiz sahadaki uygulayıcı konumundaki kolluk kuvvetleri açısından en önemli hukuki metinlerdir. Uluslararası sözleşmeler, Protokoller, Anayasa hükümleri ve hatta kanun ve yönetmelikler belirli bir hukuk alt yapısı ve yorum gücünü zorunlu kıldıklarından genelgeler direkt olarak uygulayıcılar için bir rehber mahiyetindedir. Bu nedenle genelgeler çok önemli olduğu kadar –özgürlük alanlarını dar yorumlama potansiyeli ve buna karşı hak savunucuları tarafından yapılacak izahların "muhatapsız kalması" rizikosuna karşısında çok da tehlikelidir. Genelgeler konusundaki bu genel kaygılarımızın 57 sayılı genelge için de geçerli olduğunu gözlemlemekteyiz. Özellikle bu genelgenin Ulusal Eylem Planında belirlenen ve deklare edilen iyimser bakış açısına muhalif duruşu kaygılarımızı arttırmaktadır.

57 sayılı genelgede başta insan hakları hukuku konumu ve Türkiye'nin AB süreci ve AB'nin konuya ilişkin müktesebatı değerlendirme altına alınmıştır. Bundan sonraki "tanımlar" kısmında coğrafi sınırlamaya sahip Türkiye'nin 1994 Yönetmeliğinden bu yana süregelen ve birazda "kendine özgü" mülteci terminolojisi yeniden tanımlanma imkanı bulmuştur. Genelgede genel anlamda Türkiye'deki tüm iltica süreci değerlendirme altına alınmış ve hangi aşamada nasıl bir yol takip edileceği detaylı bir şekilde belirlenmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte genelgede İç İşleri Bakanlığına geniş bir takdir ve inisiyatif alanı verildiği görülmekte ve "güvenlik" kaygısının öne çıktığı ve maalesef sığınmacı hakları açısından olumsuz sayılabilecek bir bakış açısı yoğunluğunu hissettirmektedir.

57 sayılı genelgenin mülteci alanındaki ulusal mevzuatımız olan 1994 ve 2006 Yönetmelikleri ile UEP'ndaki durum tespiti ve niyet açıklamalarından daha olumsuz bir içeriğe sahip olduğuna inanmamıza neden olan bazı konu başlıkları şöyledir:

- UEP 3.1.3. "idari işlem aleyhine iptal davası açılması" başlığı altında " *Başvuru sahibinin İçişleri Bakanlığınca verilen ikinci olumsuz karar aleyhine İdari yargı yoluna başvurusu halinde, idare mahkemesinin kesin kararına kadar yabancının sınır dışı işlemini askıya alınmakta ve İçişleri Bakanlığı başvuru sahibinin bulunduğu ilde ikametne izin vermektedir*" denmekte iken, genelgenin "ikincil koruma ve insani mülahazalara dayalı ikamet izinleri" başlığı altında " *... idari yargıya başvuru yaptığı için Türkiye'de ikametne izin verilmesine gerek olup olmadığı da değerlendirilmektedir*" denmiştir. Bu noktada dava açma halinde otomatik olarak sağlanan güvencede takdire dayalı ve sığınmacılar aleyhine bir tutum değişikliğinden rahatlıkla bahsedilebilir.

Başvuru sahibi ve müdafisinin dosyaya erişim ve dosyadan kopya alma imkanlarına bu genelgede ciddi sınırlamalar getirilmiştir. Oysa bu durum Avukatlık Kanunu ve AİHS 6. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkına uygun bir sınırlama değildir. Dosyayı ciddi anlamda inceleme ve kopya alma imkanı olmadan sağlıklı bir idari ve yargı denetimi yapılabilmesi mümkün olmadığından bu düzenlemenin hukuka uygun olmadığı düşünülmektedir.

Başvuru sahibine yönelik ilk olumsuz karar üzerine yapılan tebligatda bu karara karşı gidilebilecek yargı yolu ve süresi hakkında bilgi verilmesinin düzenlenmemiş olması Anayasa madde 49/2 hükmüne açık aykırılık içermektedir. İdarenin sığınmacıların yaşamları hakkındaki bu en önemli ve hayati karara karşı yargı denetimi yoluna gitmesini yadırgamaması ve bu insan hakkına saygı göstererek gerekli kolaylıkları sağlaması beklenmektedir.

“Yakalanan kişilerin” iltica mekanizmasına erişimleri konusundaki sorunlar bu genelgede de devam etmektedir. Bu durumda yakalanan kişilerin yapılacak sorgularında “ülkelerinden kaçış nedenlerinin” özel olarak irdelenmesi konusunda bu genelgede bir duyarlılık sergilenmediği gibi bu durumdaki başvurular hakkında idarede duyulan olumsuz bir önyargı kendisini hissettirmektedir. Buna bağlı olarak yukarıda 2006 Yönetmeliği'nde kaygı duyduğumuz ve eleştirdiğimiz bir hususun burada tam da korktuğumuz şekilde karşımıza çıktığını görüyoruz: bu durumda yakalanan kişiler için 2006 Yönetmeliğinde “makul süre”ye atıf yapılmış ve “hızlı prosedürden” gizlice bahsedilmiş olmakla bu genelgede 2 günlük bir itiraz süresi takdir edilmiştir. Bunun kabulü mümkün değildir; savunma hakkının bir genelge ile bu denli kısıtlanması hukuk hiyerarşisi açısından doğru değildir.

3- Sığınmacı ve Mültecilerin İhtiyaçları

HUKUKİ İHTİYAÇLAR

Sığınmacılar hem Türkiye'de Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve Türk makamlarına yapacakları mültecilik ve “geçici sığınma” başvurularıyla ilgili olarak, hem de Türkiye'de kaldıkları süre boyunca karşılaştıkları genel nitelikli hukuki sorunlarla ilgili olarak (evlilik, yeni doğan çocukların kaydı, evsahibi kiracı anlaşmazlıkları gibi) hukuki danışma ve temsil yardımına ihtiyaç duyarlar.

BMMYK ve Türk makamlarına yapılan mültecilik ve “geçici sığınma” başvuruları

Türkiye devletlerin mültecilerle ilgili uluslararası koruma yükümlülüklerini düzenleyen 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne bir “coğrafi sınırlama” ile imza atmıştır. Buna göre “Avrupa dışından gelen kimselere” Türkiye'de iltica korumasından yararlanıp, uzun vadede mülteci olarak ülkede kalma hakkı tanınmamıştır. Ancak bu kişiler BMMYK Ankara Ofisi'ne başvurarak mültecilik durumlarını tespit ettirebilmeleri halinde bu kuruluş tarafından ABD, Kanada, Avustralya gibi üçüncü ülkelere yerleştirilebilirler. Ancak BMMYK'ya yapılacak bu başvuruya paralel olarak sığınmacıların Türkiye devletine de bir “geçici sığınma” başvurusunda bulunmaları ve BMMYK'nın haklarında yapacağı değerlendirme ve işlemler tamamlanana kadar yasal olarak Türkiye'de bulunabilmek için izin almaları gerekmektedir.

Bu alandaki ulusal mevzuata göre, Avrupa dışında bir ülkeden zulüm sebebiyle kaçmak zorunda kalıp Türkiye'ye gelen sığınmacıların hem BMMYK Ankara Ofisi'ne, hem de İl Emniyet Müdürlükleri Yabancılar Şube nezdinde Türkiye devletine başvurmaları gerekmektedir.

BMMYK'ya yapılan başvurunun amacı, kişinin beyan ettiği kaçış nedenleriyle ilgili yapılacak inceleme sonucunda, başvurunun ülkesine dönmekle ilgili olarak 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesinde sıralanan sebeplerden “mesnetli bir zulüm korkusu” taşıyıp taşımadığının tespit edilmesidir. Eğer değerlendirme olumlu olursa, BMMYK başvurusunu “mülteci” olarak tanıır; ve ABD, Kanada, Avustralya gibi üçüncü bir ülkeye yerleştirmek üzere girişimlere başlar. BMMYK'ya yapılması gereken bu başvuruya mültecilik başvurusu diyoruz.

Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube nezdinde Türkiye devleti'ne yapılacak ikinci başvuru ise, BMMYK vasıtasıyla uluslararası mültecilik korumasından yararlanmak isteyen kişilerin BMMYK'nın kendileriyle ilgili yapacağı değerlendirme tamamlanıp bir üçüncü ülkeye yerleşmek üzere Türkiye'yi terk etmeleri sözkonusu olana kadar, Türkiye'de yasal olarak bulunabilmeleri ve Türkiye devletinin sığınmacılara sağladığı bazı koruma ve olanaklardan yararlanabilmeleri için yerine getirmeleri gereken bir yasal zorunluluktur. Bu başvurunun Türk mevzuatındaki adı “geçici sığınma” başvurusu'dur. Türk makamlarına yapılan bu “geçici sığınma” sığınma başvurusunun değerlendirilmesi esnasında, aynı BMMYK başvuru ve değerlendirme sürecinde olduğu gibi kişinin ülkesine dönmekle ilgili olarak 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesinde sıralanan sebeplerden “mesnetli bir zulüm korkusu” taşıyıp taşımadığına bakılır. Çünkü Türkiye devleti ancak kendi yapacağı bağımsız inceleme neticesinde 1951 Sözleşmesi'ndeki tanımla mülteci durumunda olan kişilere geçici koruma sağlamayı taahhüt etmiştir.

Özetle, ülkesini zulüm olayları yada zulüm tehditi sebebiyle terkederek Türkiye'ye gelen kişilerin uluslararası korumadan yararlanabilmek için hem BMMYK'ya, hem de İl Emniyet Müdürlükleri Yabancılar Şube nezdinde Türkiye

devletine iki ayrı ve paralel başvuru yaparak ülkelerinden kaçış nedenlerini anlatmaları ve “mesnetli bir zulüm korkusu” taşıdıklarını gösterebilmeleri gerekmektedir.

Başvurucu açısından “mesnetli zulüm korkusu” taşıdıklarını ispat etmek niçin zordur?

Başvurucular açısından hem BMMYK önünde, hem de Türk makamları önünde ülkelerini terketmelerine sebep olan zulüm olaylarını, geleceğe yönelik taşıdıkları korkuları etkili ve ikna edici bir şekilde ortaya koyabilmek hiç kolay bir şey değildir. BMMYK ve emniyet yetkilileri ile yapacakları görüşmelerde, yaşadıkları sorunlarla ilgili tüm detayları, varsa belgeleri yetkililerle paylaşmaları gerekir. Ancak çok zor tecrübeler yaşamış, çoğu zaman yeterli eğitim imkanı olmamış bu insanlar için mültecilik hikayelerini 2-3 saatlik bir görüşmenin kısıtları içinde, bütünlüklü, anlaşılır bir şekilde ifade etmek kolay değildir.

Öncelikle bazen mülteciler kendilerinden ne beklediğini anlamakta güçlük çekmektedir. Mültecilik başvuruları bakımından neyin önemli olup, neyin daha az önem taşıdığını, değerlendirmeyi yapan yetkilinin hangi soruyu niçin sorduğunu doğru anlamadıkları için yanlışlar yapabilmektedirler. Başvuruculardan bazen ülkelerinde yaşadıkları şehirle, gittikleri okullarla, çalıştıkları işlerle ilgili ayrıntılı bilgi vermeleri, yaşadıkları zulüm olayları bakımından önem taşıyan bazı isim ve tarihleri hatırlamaları istenmektedir. Oysa birçoğu duygusal, psikolojik, hatta fiziksel travma yaşamış, son derece örselenmiş bu insanlar için bazen bütün bu ayrıntıları hatırlamak çok zor olabilir. Buna görüşmenin stresi de eklenince başvuru zaman zaman önemli hatalar yapabilmektedir. Başka bir sorun ise, belki hiç okula gitmemiş yada çok sınırlı bir eğitim alabilmiş birçok mültecinin sebep sonuç ilişkileri kurma ve kendilerini açık ve anlaşılır bir şekilde ifade etmek konusunda zorlanmalarıdır. Bu sıkıntılar bazen çok önemli eksik yada yanlış anlamalara sebebiyet verebilmektedir. Üstelik başvuru çoğu zaman bir tercüman aracılığıyla konuşmak zorundadırlar, bu da herşeyi daha da zorlaştırır.

Kişilerin zulüm hikayelerini paylaşmalarının önündeki başka bir engel ise güven sorunudur. Birçoğu geldikleri ülkelerde bizzat kendi devletlerince takibata uğramış bu insanlarda her türlü otoriteye karşı genel bir güvensizlik hissiyatı son derece yaygındır. Keza bazen mülteciler yaşadıkları ağır tecrübeleri kendi ülkelerinden bir tercüman önünde paylaşmaktan çekinebilmektedir. Bazen de başvuru görüşmecinin yada tercümanın cinsiyetinden dolayı açıklıkla konuşmaktan imtina edebilmektedir. Bu güvensizlik sorunu bağlamında diğer önemli bir konu ise, sığınmacıların etraftan duydukları “kötü tavsiyeler”dir. Sığınmacılar çok zor koşullardan kaçıp ülkelerini terkederek; geldikleri, sığındıkları ülkelerde de kendilerini yine çok zor koşullarda bir yaşam mücadelesi içinde bulurlar. Bu durumdaki insanlar için mültecilik başvurusu ve uluslararası koruma imkanı bir umut ışığıdır. Nadir de olsa bazen mülteciler başka çareleri olmadığını düşündükleri için ve başvurularının kabul edilmemesinden korktukları için çevrelerinden duydukları bazı kötü tavsiyelere kulak verebilmekte; ülkelerinden kaçma sebeplerini açıklıkla paylaşmak yerine, doğru olmayan bilgiler verebilmektedir. Gerçek hikayesini anlatabilse kabul edilecek bir başvuru, sisteme güven duymadığı için yaşadığı sorunlarla ilgili bazı çok önemli konuları gizleyebilmekte, yada bilerek yanlış bilgi verebilmektedir.

Mültecilik / “geçici sığınma” başvurularıyla ilgili hukuki yardımın işlevi

Mültecilik / “geçici sığınma” başvurularıyla ilgili hukuki yardımın işlevi, mülteci birey açısından bütün bu zorlukları bertaraf etmeye çalışmak, ve başvuru kişinin yaşadığı zulüm olayları ve geleceğe yönelik taşıdığı korkuları tam bir dürüstlük içinde, anlaşılır etkili bir tarzda karar vericilerle paylaşabilmesini sağlayarak, kişinin haklarını etkili bir şekilde kullanmasını temin etmektir.

Hukuki yardımın diğer bir işlevi ise, karar vericiler bakımından bir hukuki denetim sağlayarak başvuruların kabulü ve değerlendirmesi esnasında yapılabilecek hataların tamirine zemin hazırlamaktır. Bazen başvuru mülteci iddiasını tam ve anlaşılır bir şekilde ifade etmiş, ve ilgili tüm bilgi ve belgeleri ortaya koyabilmiş olsa bile, karar verici delillerin yorumlanması noktasında (kişinin beyanı ve kişinin geldiği ülkeyle ilgili bilgiler), yada hukuki yorum noktasında hata yapabilmektedir. İşte hukuki yardım, böyle durumlarda başvuru kişinin etkili bir itiraz yapabilmelerine olanak sağlayarak, çok vahim sonuçları olabilecek bu hatanın düzeltilmesine katkıda bulunmaktadır.

BMMYK ve Türk makamlarına yapılan mültecilik ve “geçici sığınma” başvuruları konusunda hukuki yardım sağlayanlar

Helsinki Yurttaşlar Derneği – Mülteci Hukuki Yardım Ofisi, Türkiye’de mültecilik ve “geçici sığınma” başvurusu yapmak isteyen kişilere kapsamlı ücretsiz danışma ve hukuki yardım sağlamaktadır. hYd hukuki destek hizmetlerinden yararlanmak isteyen sığınmacıların Pazartesi veya Perşembe günleri 10:00-15:00 arasında şahsen yada telefonla müracat edebilirler.

Helsinki Yurttaşlar Derneği – Mülteci Hukuki Yardım Ofisi

Tomtom Mahallesi, Kumbaracı Yokuşu no:50/3

Beyoğlu / İstanbul

Tel: 0212 292 48 30

Faks: 0212 292 48 30

Eposta: refugeeaid@hyd.org.tr

hYd dışında, Uluslararası Af Örgütü (UAÖ) Türkiye Şubesi, Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) ve İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı’nın (İKGV) da sığınmacılara yönelik, daha az kapsamlı bazı ücretsiz hukuki danışma faaliyetleri vardır. Bu kuruluşların iletişim bilgilerini el kitabının dördüncü bölümünde bulabilirsiniz.

Ücretsiz hukuki destek sağlayan bu sivil toplum örgütleri yanında, mülteci hukuku ve uygulamaları konusunda uzmanlaşmış az sayıda serbest avukat da bu alandaki ihtiyacı karşılamaya yönelik çalışmaktadır.

Baroların Adli Yardım Büroları, malesef uzmanlık ve başka kurumsal kısıtlamalardan dolayı, şu anda mültecilik ve geçici sığınma başvuruları özelinde sistematik bir hukuki yardım çalışması yürütememektedir. Ancak barolar bünyesinde bu alanda kapasite oluşturulması yönünde devam eden çabalar söz konusudur.

Sığınmacıların genel nitelikli hukuki yardım ihtiyaçları

Sığınmacı durumunda bulunan kişilerin hukuki destek ihtiyaçları kuşkusuz ki yalnızca BMMYK ve Türk makamlarına yapmaları gereken başvurularla sınırlı değildir. Her birey gibi sığınmacıların da evlilik, yeni doğan çocukların kaydı, evsahibi kiracı anlaşmazlıkları, eşler arasında anlaşmazlıklar gibi daha genel nitelikli hukuki sorunları da söz konusudur.

hYd Mülteci Hukuki Yardım Ofisi hukuki destek verdiği sığınmacıların bu türden sorunlarına yönelik olarak da imkanlar ölçüsünde avukat eliyle bir danışma hizmeti sağlamaktadır. Ancak bu konularda ücretsiz hukuki danışma ve temsil yardımından faydalanmak isteyen sığınmacıla öncelikle ikamet ettikleri illerdeki baroların Adli Yardım Büroları’na müracat etmelidir.

SOSYAL İHTİYAÇLAR

EĞİTİM

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin imzacılarından biri de Türkiye'dir ve 1995 yılında yürürlüğe giren bir yasa ile bahsi geçen sözleşme iç hukuk metnine dönüştürülmüştür. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28. ve 29. maddeleri çocukların eğitim haklarıyla ilgili; buna göre taraf devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde gerçekleştirilmesi yönünde sorumluluk altındadır.

Anayasaya göre yasa hükmünde olan Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin yanısıra, iç hukukta Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanun ve Yönetmeliği, Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği ve Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği gibi kanun ve yönetmelikler Türkiye'de bulunan sığınmacı, mülteci ve devletsiz bireylerin eğitim haklarına dair yasal düzenlemeleri içermektedir.

Türk eğitim mevzuatında yer alan 222 Sayılı Öğretim ve Eğitim Kanunu'nun 2. maddesine göre Türkiye'de mecburi ilköğretim, 06–14 yaş grubundaki çocukları kapsamaktadır. Bu nedenle, statüsüne bakılmaksızın 06–14 yaş aralığındaki çocukların eğitim ve öğretime tabi tutulmaları zorunludur.

Türkiye'de bulunan mülteci ve uyruksuz çocuklar da ikamet tezkereleri ile birlikte bulundukları ildeki eğitim kurumlarına velileri ya da yasal temsilcileriyle birlikte giderek kayıt olma hakkına sahiptirler. Milli Eğitim Bakanlığı okullarda alınacak her türlü "kayıt parasını" kanunen yasaklamış durumdadır. Devlet okullarında ilköğretim parasızdır ve başış, yardım vb. isimler altında bireylerden herhangi bir ücret talep edilmesi mümkün değildir. Böyle bir durumla karşılaşıldığında her aile ikamet ettiği ildeki İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvurma ve şikayetçi olma hakkına sahiptir. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı, 2003 yılında almış olduğu bir kararla Türkiye'de zorunlu eğitim basamağı olan ilköğretimde okuyan öğrencilere ders kitaplarının ücretsiz olarak verilmesini amaçlayan "İlköğretimde Ücretsiz Kitap Dağıtım Projesi"ni uygulamaya koymuştur. Maalesef benzer bir destek, okul araç ve gereçleri için bulunmamaktadır. Bu nedenle mülteci çocuklara yapılacak olan eğitim yardımları oldukça önemlidir.

Zorunlu ilköğretim çağını geçen ve/veya geçmiş öğrenciler, düz liselere kayıt yaptırabilecekleri gibi, mesleki ve teknik eğitim kurumlarına da kaydolabilirler. Bu öğrencilerden "öğrenim vizesi" istenmez ve tıpkı ilköğretim kayıtlarında olduğu gibi emniyet makamlarınca verilmiş ikamet tezkerelerindeki "Haymatlos" veya "Mülteci" ifadesi yeterli görülerek kayıtları yapılır.

Mülteci bireyler, eğer yanlarında menşe ülkelerindeki eğitim durumlarını gösteren bir belge bulunduruyorsa, bulundukları ilin Milli Eğitim Müdürlüğü'ne giderek Talim ve Terbiye Kurulu Yönetmeliği'ne dayanarak Denklik Birimi'ne başvurabilir ve gerekli işlemleri yaptırabilirler. Denklik Birimi'ne başvurmak için öğrencinin daha öncekiki eğitim hayatında edindiği belgeleri sunması esastır. Ancak, mültecilerin ülkelerinden kaçmak zorunda kaldıklarından, birçok öğrenci bu konuda sorunlar yaşamaktadır. Bu tür durumlarda Orta Öğretim Genel Müdürlüğü çerçevesinde kurulan İl Değerlendirme Kurulu seviye belirleme amacıyla öğrenciyle mülakat yaparlar. Bu tür işlemler genelde bulunulan ilde çözülebilecek işlemlerdir; ancak, bazı durumlarda İl Milli Eğitim Müdürlüğü, konuyu Bakanlığa havale edebilirler. Özellikle de öğrencinin menşe ülkesindeki müfredat Türkiye ile benzerlik gösteriyorsa ya da halihazırda Türkiye ile imzalanmış bir eğitim anlaşması varsa ve hatta menşe ülkede faaliyet gösteren Türk okulu mevcutsa, denklik işlemleri daha rahat yapılmaktadır. 2004 yılında kabul edilen Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları ve Sınav Geçme Yönetmeliği'nde yapılan 2006 tarihli değişikliğe göre, mezuniyet ya da ayrılma durumlarında bireylere başarı durumlarını gösteren belgeler; mezuniyete hak kazanılmışsa sertifika ya da diploma verilir.

Madde 59 — (Değişik:23.12.2006/26385 RG) Diploma almaya hak kazanan her öğrenciye; kimliğini, diploma bilgilerini, okul öğrenimi boyunca aldığı dersleri, yıl sonu ders puanları ve notlarını gösteren öğrenim belgesi verilir.

Mezun olmadan okuldan ayrılanlara da öğrenim belgesi verilir. Bu belgede, sınıflara göre aldıkları derslere, yıl sonu ders puanları ve notlarına, ders yılı veya dönem sona ermeden ayrılanlara ayrıca o ders yılındaki derslere ait dönem puan ve notlarına yer verilir.

Yetişkin olan mülteci ve uyruksuz bireyler ise Türkiye'de "Yaygın Öğretim Kurumları Yönetmeliği"ne göre, Milli Eğitim Bakanlığı'nın açtığı yaygın eğitim kurslarına başvurma hakkına sahiptirler. İlgili yönetmeliğin 54. maddesine göre her ne kadar kurslara devam edecek kişilerde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma şartı aransa da, haymatlos (ülkesi belli olmayan) veya mülteci durumundaki yabancılar kurslara devam edebilirler. İlgi duyulan kursa kayıt yaptırmak için yine ikamet tezkeresini ibraz etmek yeterli bir şarttır. Ancak, Türkiye'nin uyguladığı coğrafi kısıtlamadan dolayı, Türkiye'de bulunan birçok kişi "sığınmacı" statüsüne sahiptir ve bu kişilerin sözü edilen kurslara kayıt yaptırabilmeleri mülki amirin iznine tabidir. Ancak bu durum genellikle ilgili merkezin insiyatifi ile çözülebilecek basitlikte bir problemdir.

Özellikle kadınlar başta olmak üzere tüm mülteci bireylerin beceri ve Türkçe kurslarına entegre edilmeleri hem toplumla güçlü bir iletişim imkanı sağlar, hem de içinde bulundukları güç ekonomik ve sosyal yaşamı iyileştirmelerinde yardımcı olur. İlgili yönetmeliğe göre okuma-yazma ve unutulmaya yüz tutmuş geleneksel el sanatları alanlarıyla ilgili kurslar hariç, kursların açılması genel olarak en az 12 kursiyerin katılması ile mümkündür. Ancak, kursiyer sayısının 8'in altına düşmesi durumunda, milli eğitim müdürünün teklifi ve mülki amirin onayı ile eğitime devam edilebilir. Ancak engelliler, koruma altındaki çocuklar, sokakta çalışan çocuklar, hastanede yatan kişiler, tutuklu ve hükümlülere yönelik kurslar ile unutulmaya yüz tutmuş sanatların yaşatılmasına yönelik açılacak kurslarda kursiyer sayısı dikkate alınmaz. Eğer arzu edilen kurs, bulunulan ilçede yoksa, 12 kişinin yazacağı dilekçe ile ilgili merkeze başvurulabilir ve kursun açılması talebi iletilir.

Halk eğitim merkezlerinin yanı sıra, Türkiye'de bulunan sığınmacıların Belediyelerin açtığı mesleki ve/veya dil kurslarına kayıt olmalarında herhangi bir hukuki engel bulunmamaktadır. Zaten 5393 sayılı Belediyeler Kanunu'nda belediyelerin görevlerini tanımlayan 14. madde de, belediyelerin mahalli müşterek olmaları kaydıyla "meslek ve beceri kazandırma hizmetlerini yapmak ya da yaptırmakla" sorumlu olduğunu belirtmektedir.

NE YAPMALIYIM?

HIZLI BİR GÖZDEN GEÇİRME

- Kayıt konusunda kişi ve ailelere yardımcı olma
- Kız çocukları başta olmak üzere bütün sığınmacı çocukların eğitim haklarından mahrum kalmaması için kayıt sırası ve sonrasında durumlarını takip etme ve refakat etme
- Öğrenim çağındaki çocuklara defter, kitap, önlük vb. okul araç-gereç yardımında bulunma
- Öğrenim çağındaki çocuklara günlük ihtiyaç duydukları kaloriyi alabilmeleri için gıda (özellikle süt) yardımında bulunma
- Yetişkin bireyleri varolan beceri ve Türkçe kurslarına entegre etme ya da bu kursları açma
- Özellikle okullarda, varolan önyargıları kırabilmek amacıyla, velilerin de katılacağı özel etkinlikler düzenleme
- Çocuklar başta olmak üzere toplumun her bireyine mülteci ve sığınmacı bireyler ve hakları konusunda temel insan hakları eğitimleri vererek farkındalık yaratmak

SAĞLIK

Türkiye'de bulunan mülteci, sığınmacı ve vatansız bireylere yapılacak sağlık yardımları, 2006 Haziran Genelgesi ve Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) tarafından düzenlenen 1262 sayılı Sağlık Destek Yardımları Programı Uygulama Esasları tarafından düzenlenmiştir.

Buna göre, başvuru sahipleri ile statü almış mülteci ve sığınmacıların tüm sağlık giderlerini kendilerinin karşılamaları esastır. Ancak kendi imkânlarıyla veya BMMYK aracılığıyla sağlık giderlerini karşılayamayan ve herhangi bir sosyal güvencesi de olmayanların sağlık giderleri mevzuat ve imkanlar ölçüsünde devletçe karşılanır.

Muayene veya tedavi olmak isteyen başvuru sahipleri, acil tedaviyi gerektiren durumlar haricinde, tedavi taleplerini öncelikle Yabancılar Birimi'ne yapmalıdırlar. Yabancılar Birimi'nce bu talep değerlendirilerek, ilgili Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na bir yazıyla bildirilir ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, iletilen bu tür talepleri değerlendirerek, sonuca bağlar.

Bu başvurular, henüz bir sağlık kuruluşuna gitmeden önce yapılabileceği gibi tedavinin sonuçlanmasını müteakip hastane, ilaç, tıbbi malzemeye yönelik yaptıkları borçların karşılanması için de olabilir.

İkamet tezkeresi olanlar ikamet ettikleri yerdeki vakfa; ikamet tezkeresi henüz olmayanlar ise bulundukları yerdeki vakfa başvurmalıdır. Başvurular devlet veya SSK hastanelerindeki yataklı tedavi giderlerini, devlet veya SSK hastanelerince sevkleri halinde üniversite hastanelerindeki yataklı tedavi giderlerini, kronik hastaların yataklı veya ayakta tedavi giderleri ile (böbrek, kanser, diyabet, akciğer tüberkülozu, AIDS gibi hastaların diyaliz, kemoterapi, radyoterapi, gibi) ayakta tedavilerinde gerekli ilaç ve tıbbi malzeme bedellerini kapsar.

Başvuru için gerekli belgeler:

1. Vakfa başvuru belgesi, (vakıf tarafından verilecek)
2. İkamet tezkeresi olanlar için ikamet tezkeresinin 1. ve 2. sayfasının örneği (sûresinin geçmemesi kaydıyla); ikamet tezkeresi henüz bulunmayanlar içinse pasaport örneği ibraz edilmelidir.

Yardım konusuna göre vakfa ibraz edilmesi gereken ek belgeler;

- Devlet,SSK Hastanelerindeki tedavileri için;
- *Tanı-Tedavi Durum belgesi, (vakıf tarafından verilecek)
- Üniversite hastanelerindeki tedavileri için;
- * Devlet/SSK hastanesince düzenlenen ve üniversite hastanesine şevkinin gerektiğine dair bölümün işaretlendiği Tanı-Tedavi Durum Belgesi"
- * Üniversite hastanesince düzenlenen Tanı-Tedavi Durum Belgesi" (vakıf tarafından verilecek)
- Ayakta tedavilerde; ilaç tıbbi malzeme için,
- *Kronik hastalığı olmayanlar için, reçete aslı,
- *Kronik hastalar için, sağlık kurulu raporu ile reçete aslı,
- Yataklı tedavilerde; ilaç-tıbbi malzeme için, Yataklı tedavilerde gerekli ilaç-tıbbi malzeme, "Vakfın ödeme Taahhüt Belgesi" gereğince hastanelerce temin edilecektir. (Vakıfça tedavi gördüğü hastaneye ödeme taahhüdünde bulunanlar için)

Başvurular belgelerin eksiksiz olarak vakfa verilmesiyle yapılır. Başvuru sahibinin ikamet tezkeresinde çalışma izninin bulunduğu tespiti halinde, kendisinin ve evli olması halinde eşinin sosyal güvenlik sorgulamaları yapılır. İkamet tezkeresinde çalışma izninin bulunmasına karşılık sosyal güvencesi ile sağlık güvencesi olmadığı tespit edilen yabancı uyruklular ile ikamet tezkeresi bulunmayan yabancı uyrukluların; Tanı-Tedavi Durum Belgesi "düzenlenir ve hastane tarafından gereği yapılmak üzere başvuru sahibine verilir.

Başvuru sahibi "Tanı-Tedavi Durum Belgesiyle" ilgili hastaneye başvurur. Bu belge ile hastaneye başvuranlar,, hastaneye yapılacak ayakta tetkik ve tedavi masraflarını kendisi karşılamayı taahhüt etmiş sayılır. Tetkik ve tedavileri sonuçlandıktan sonra hastaneye düzenlenmiş olan "Tanı ve Tedavi Durum Belgesi" başvuru sahibince tekrar vakfa getirilir.

Tedavileri nedeniyle borçlanmış olan ve ödeme gücü bulunmayan yabancı uyruklular da devlet, SSK ve üniversite hastanelerindeki acil tedavi giderleri ve ayakta veya yataklı tedavilerinde kullanılmış olan ilaç, tıbbi malzeme giderleri için başvuruda bulunabilirler. Başvuru için gerekli belgeler:

1. Vakfa başvuru belgesi, (vakıf tarafından verilecek)
2. İkamet tezkeresi olanlar için ikamet teskeresinin 1. ve 2. sayfasının örneği (sûresinin geçmemesi kaydıyla) ve ikamet teskeresi bulunmayanlar içinse pasaport örneğinin ibrazı şarttır.

Yardım konusuna göre vakfa ibraz edilmesi gereken ek belgeler;

- * "Tedavi-Borç Bilgilendirme Belgesi" (vakıf tarafından verilecek)
- *Hizmet dökümü
- *Epikriz raporu (yataklı tedavi için)• ilaç-tıbbi malzeme/cihaz borçları için;
- *ilaç için; fatura, reçete, kupür asılları, (kronik hastalarda varsa sağlık kurulu raporu)
- * Tıbbi malzeme için; fatura, reçete, (varsa sağlık kurulu raporu)
- * Tıbbi cihaz için; fatura, sağlık kurulu raporu
- *Fatura aslı,
- *Ameliyat sarf malzemeleri için hastaneye kullanıldığını gösterir kullanıldı belgesi

Hastanelerdeki bu süreci aşmada devreye sokulabilecek en önemli mekanizmalardan birisi Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği'nin 125 ve 126'ıncı maddeleri gereğince işlevselleştirilen sosyal servis olabilir. Sosyal serviste görevli olan sosyal servis uzmanları, yönetmelik gereğince "sosyal hizmete muhtaç müracaatçıların, ihtiyaç duydukları sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilmesi sürecinde sosyal danışmanlık hizmetlerinin verilmesi; kadın, çocuk istismarı ve ihmali vakalarına ilişkin işlemlerin başlatılması; hastaneye müracaat eden hasta sahibi ve ziyaretçilerin müşküllerinin çözülmesi; sosyal desteğe gereksinim duyan hastaların diğer ilgili kurumlardan (SHÇEK, SYDV gibi) sürekli ve geçici destek sağlanmasına yardımcı olunması ve sosyal desteğe gereksinim (bimekan ve kimsesiz hastalar) duyan hastaların sosyo-ekonomik durumlarının tetkikinin yapılarak hastane harcamalarına katılıp katılmayacağını araştırılması ve değerlendirilmesi" gibi işlemleri yürütmekle sorumludurlar.

ÖNEMLİ NOT : Yukarıda anlatılan düzenlemeler uygulama düzeyinde farklılıklar gösterebilmektedir. Bazı illerde SYDV ve Yabancı Şube koordinasyonlu çalışarak, mültecilere doğrudan hangi hastaneye gideceklerini ve ilaçlarını hangi eczaneden alacaklarını bildirmektedirler. **Sivil toplum kuruluşları olarak ilinizde bu konuda özel bir uygulama olup olmadığını lütfen İl Emniyet Müdürlüğü Yabancı Şube Birimi ile temasa geçerek öğreniniz.** Ayrıca hastanelerde döner sermaye uygulamasında dolayı mülteciler ödeme güçlüğü bulunduklarını beyan etseler dahi başvurdıkları hastanedeki muayeneleri için 2007 yılı itibariyle 15,5 YTL ücreti ödemek zorunda kalmaktadır.

NE YAPABİLİRİM?

HIZLI BİR GÖZDEN GEÇİRME

- Acil sağlık ihtiyaçları olan hastaları ilgili kuruluşlara yönlendirme

- Düzenli sağlık taramalarına mülteci ve sığınmacı bireyleri de entegre etme
- Özellikle kronik sağlık sorunları yaşayan sığınmacı bireylere ilaç yardımı
- Başvurulan sağlık kuruluşlarında dil engelini aşabilmesi ve sorunun en kısa ve etkin biçimde çözülebilmesi için sığınmacı bireye refakat etme ve mümkünse mütercimlik yapma
- Ayrıntılı bürokratik işlemlerde belgelerin tam anlamıyla sunulabilmesi için sığınmacı bireylere yardımcı olma
- Varolan psikolojik destek programlarına sığınmacıları dahil etme
- Özellikle travma mağdurlarına düzenli psikolojik destek sağlama
- Sığınmacı bireylerin üreme ve ana-çocuk sağlığı konusundaki bilgilerini artırmak için eğitim programları düzenleme ya da varolan programlara yönlendirme

ÇALIŞMA

Bu kılavuz kitabın daha önceki bölümlerinde belirtildiği üzere, Türk mevzuatına göre mültecilerin sağlık giderleri başta olmak üzere neredeyse tüm diğer harcamaları kendilerinin karşılaması esastır. Her ne kadar mültecilerin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile BMMYK'dan yardım alabilmeleri mümkün olsa da; gerek bürokratik işlemlerin karmaşıklığı ve uzunluğu, gerekse de varolan kaynakların çok cüzi olması gibi sebeplerden dolayı bu yardımlar Türkiye'de bulunan mültecilerin insan onuruna yakışacak asgari bir yaşam standardına kavuşmasına bile yetmemektedir.

1951 Cenevre Konvansiyonu'nun 17, 18 ve 19. maddeleri mültecilerin "gelir getirici" faaliyetleri konusunda haklarını düzenlemektedir. İlgili 17. maddeye göre "Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden her mülteciye, ücretli bir meslekte çalışmak hakkı bakımından, aynı şartlar içinde yabancı bir memleketin vatandaşına uyguladıkları en müsait muameleyi uygulayacaklardır." Yine Türkiye'nin 1989 yılında onaylayarak taraf olduğu ve çalışma ve sosyal yaşama dair temel hakları düzenleyen Avrupa Sosyal Şartı'nın ek maddesi gereğince "taraf devletler ülkesinde yasal olarak bulunan mültecilere olabildiğince uygun davranmayı taahhüt ederler".

Ancak bu taahhütlerin gerçek hayatta karşılığını bulmak maalesef pek mümkün değildir. Bunun önündeki en ciddi engellerden birisi de Türkiye'nin "coğrafi sınırlamadan" dolayı, Avrupa ülkeleri dışından gelen bireylere mülteci statüsü tanınamasıdır. Oysa sosyal şartları güvence altına alınmış çalışma hakkı en temel insan haklarından biridir. Çalışma hayatına aktif katılımı zorlaştıran unsurlar bir anlamda bu temel hakkın fiilen gerçekleştirilmesini de engelleyen unsurlar haline gelmektedir. Dahası, yasal düzenlemelerin kısıtlı ya da zorlayıcı olduğu bir ortamda bireylerin suistimal edilmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Mülteciler, emeğin karşılığını alamama ya da eksik alma, zorla çalıştırılma, sağlıksız koşullarda çalıştırılmaya zorlanma, ödenmeyen fazla mesai ücretleri ve çok uzun mesai saatleri gibi birçok hak ihlalini deneyimlemişlerdir.

İlgili kanun yabancılar için üç farklı çalışma izni öngörür: süreli izin, süresiz izin ve bağımsız çalışma izni. Mülteci statüsünün belirlenmesi ve kabulü halinde bile üçüncü bir ülkeye yerleştirme süresi yıllara yayılan süreçler olsa da, Türkiye'deki sığınmacılar için makul olan izin "süreli çalışma" iznidir. Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe süreli çalışma izni iş piyasasındaki durum, çalışma hayatındaki gelişmeler, istihdama ilişkin sektörel ve ekonomik konjonktür değişiklikleri dikkate alınarak, yabancıların ikamet izninin süresi ile

hizmet akdinin veya işin süresine göre, belirli bir işyeri veya işletmede ve belirli bir meslekte çalışmak üzere en çok bir yıl geçerli olmak üzere verilir. Bir yıllık kanuni çalışma süresinden sonra, aynı işyeri veya işletme ve aynı meslekte çalışmak üzere çalışma izninin süresi üç yıla kadar uzatılabilir. Üç yıllık kanuni çalışma süresinin sonunda, aynı meslekte ve dilediği işverenin yanında çalışmak üzere, çalışma izninin süresi altı yıla kadar uzatılabilir.

Mevcut yasa bu haliyle maalesef mültecilerin çalışma hayatına aktif katılımlarını kısıtlayan engeller barındırmaktadır. Öncelikle bir sığınmacının çalışma izni için başvurabilmeleri için önce kendilerini kabul eden bir işveren bulmak zorundadırlar. İkinci olarak, alınan izin "genel anlamda" bir izin olmayıp; sadece o işyeri ya da o meslek dalı için geçerlidir. Yani herhangi bir işyerinde çalışmak üzere çalışma izni almış ve izin süresi sona ermemiş bulunan bir yabancıların Türkiye'deki farklı unvanlı başka bir işyerinde çalışmak istemesi halinde yeniden çalışma izni talebinde bulunması gerekmektedir. Önceki işyerindeki çalışma iznine istinaden verilmiş veya bu nedenle uzatılmış olan ikamet tezkeresi yeni başvuru için geçerli kabul edilmemektedir. Bu durumdaki yabancıların önceki işyerinden ayrılışlarını Emniyet makamlarına bildirerek bunu İkamet tezkeresine işletmeleri ve tezkerenin en az altı ay süreyle yenilenmiş olarak ibrazı gerekmektedir.

Farklı unvanlı bir işyerinde çalışma istemiyle yapılacak izin istemleri, ilk başvuru gibi ele alınacağından, yönetmelikte belirtilen tüm belge ve formların doldurularak yeniden müracaatta bulunulması gerekmektedir. Ayrıca, daha önce çalışılan tüzel kişilikten alınacak ilişik kesilmesine ilişkin yazı başvuruya eklenecektir. Başvuru için istenilen belgeler:

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı hitaplı çalışma izni talep dilekçesi,
- Yabancı Personel Başvuru Formu (4 nüsha, son altı ay içerisinde çekilmiş fotoğraflı, işveren ve yabancı personelin orijinal imzalarını içeren. İşveren ve yabancı personelin her ikisinin de orijinal imzasının olmadığı durumlarda taraflar arasında yapılmış bireysel sözleşme veya işverence yapılan iş teklifinin işçi tarafından kabul edildiğine dair işe kabul belgesi veya onaylı sureti.)
- Noter Onaylı ve Türkçe tercümelî Pasaport sureti,
- Noter Onaylı ve Türkçe tercümelî Diploma sureti,
- Türkiye'den yapılacak başvurular için, geçerli İkamet Tezkeresi (İkamet tezkeresinin süresinin en az altı ay olması ve başvurunun bu süre içerisinde yapılması zorunludur)
- Özgeçmiş (Bakanlığın belirlediği özgeçmiş formatı doldurulacaktır)

Ancak yapılan yeni düzenleme ile "2510 sayılı İskan Kanununa göre muhacir, mülteci veya göçebe olarak kabul edilen yabancıların çalışma izni talebinde bulunmaları halinde, Bakanlığa başvuru sırasında durumlarını belgelemek koşuluyla çalışma izinleri istisnai olarak verilebilir." maddesi öngörülmüştür. **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile yapılan görüşmelerde Bakanlık yetkilileri, mültecilerin içinde bulundukları mevcut durumu anlayışla karşıladıklarını ve gerekli kolaylığı göstermeye çalışacaklarını belirtmişlerdir.**

KADIN MÜLTECİLER

Dünya üzerindeki mülteci hareketliliğinin büyük çoğunluğu mülteci kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Mülteci erkekler gibi mülteci kadınlar da ülkelerinde yaşadıkları zulümden kaçmakta; ancak mülteci erkeklerden farklı olarak, özel koruma ihtiyaçları bulunmaktadır. Bundan dolayı mülteci kadınlar, tıpkı mülteci durumdaki çocuklar gibi "hassas grup" olarak nitelendirilir.

Aslında mültecilerin haklarının ve konumlarının tanımlanmasında bel kemiğini oluşturan uluslararası hukuk metinleri ve yorumlarında mülteci statüsünün tanınmasında ve iltica/sığınma taleplerinin değerlendirilmesinde kadın ve erkeklerin eş düzeyde muamele gördükleri kuramsal olarak varsayılır. Ancak uygulamada böyle bir varsayımın

aksayabildiği ya da ek önlemlerle desteklenmesi gerektiği artık birçok ülkenin kabul ettiği bir durumdur. Kadınlar, askeri ya da sivil çatışmalarda çatışmanın aktörleri tarafından kasıtlı hedef olarak seçildiklerinden ve silahlı çatışmanın yaşanmadığı durumlarda bile sosyo-kültürel normlardan ve benzer sebeplerden dolayı zulüm gördüklerinden, uluslararası çalışmalarda bu konunun önemini belirtmek ve farkındalık yaratmak amacıyla toplumsal cinsiyete dayalı zulüm kavramı literatüre girmiştir.

Burada bahsedilen cinsiyet kavramı salt kadın ve erkek arasındaki biyolojik cinsiyet farklılığını değil; "toplumsal cinsiyet" olarak da Türkçe'ye çevrilen daha kapsamlı bir kavramı ifade eder. Sosyal bilimler, cinsiyet kavramını biyolojik farklılık temeli üzerine kurulan; ancak, farklı toplumlarda farklı bağlamları olan ve tam da bu yüzden zamanla değişebilen sosyal bir süreç olarak değerlendirir. Kısaca toplumsal cinsiyet kavramı, hem kişinin toplumsal rolünden, hem içsel tanımlamasından hem de bu rollerin/farklılıkların temsillerinden oluşan bir kavramdır. Toplumsal cinsiyete dayalı zulüm pratiklerinin hedefi heteroseksüel erkekler, eşcinsel bireyler ve çocuklar olsa da; kadınlar, yalnızca kadın olduklarından dolayı ayrımcılığa ve şiddete daha sık maruz kalabildikleri için, bu kavram "kadına yönelik şiddet" kavramıyla zaman zaman eşanlamlı olarak kullanılır.

Kadınlar ve kız çocukları ile birlikte toplumsal cinsiyete dayalı zulüm biçimlerinden en çok etkilenen ikinci bir grup ise yukarıda da belirtildiği gibi eşcinsel bireylerdir. Eşcinsel bireyler dünyanın birçok yerinde cinsel kimliklerinden dolayı zulüm ve ayrımcılığa uğramakta ve hatta yaşam hakları ellerinden alınmaktadır.

Mülteciler ve sığınmacılar bağlamında bakıldığında, zulüm = ciddi zarar + devletin korunmasından yararlanamamak (ya da bu korunmayı istememek) olarak ifade edilebilir. Burada tanımlanan ciddi zarar, bireye fiziksel, ruhsal ve cinsel zarar veren her türlü eylemi ifade eder. Devletin korunmasından yararlanamamak ya da bu korunmayı istememek ise kesinlikle zararın sadece ve sadece devlet kaynaklı olduğu anlamına gelmez. Aksine devletin bireyi her türlü zulüm karşısında koru(ya)maması anlamını taşır. "Devlet korumasının tökezlemesi" olarak da niteleyebileceğimiz bu durum kabaca dört başlıkta ifade edilebilir:

- 1- Zulmün devlet kaynaklı olması
- 2- Devletin varolan zulüme göz yumması
- 3- Devletin varolan zulümü hoşgörmesi ya da kabul edilebilir bulması
- 4- Devletin yeterli korumayı sağlayamaması ya da koruma sağlamayı reddetmesi

İşte toplumsal cinsiyete dayalı zulüm kavramı da bu tanımlar ışığı altında değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyete dayalı zulüm yalnızca kaçıştan önceki dönemde yaşanan bir olgu değil; çatışma öncesi ve esnasında, sığınılan ülkede ya da mülteci kampında, geri dönüş döneminde ve hatta mülteci statüsü tanıyan ülkede yeniden entegrasyon döneminde bile yaşanabilen bir durumdur. Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin bir raporuna göre mültecilik döngüsü içinde toplumsal cinsiyete dayalı zulüm pratikleri dönemler bakımından beş ana kategoride ifade edilebilir; ancak unutulmamalıdır ki bu pratikler salt bunlarla sınırlı değildir.

Çatışma sırasında, kaçıştan önce:

- İktidarda bulunan kişiler tarafından taciz edilme
- Kadınların cinsel olarak işkence görmesi
- "Askerler" tarafından cinsel şiddet uygulanması
- Toplu tecavüz ve hamile bırakılma
- Çatışma halindeki tarafların silahlı mensupları tarafından kaçırılma

Kaçış sırasında:

- Haydutlar, sınır muhafızları tarafından cinsel saldırı

- İnsan tacirleri, köle ticareti yapanlar tarafından yakalanma

Sığınma ülkesinde:

- Otorite sahibi kişiler tarafından cinsel saldırı,
- Ailelerinden ayrı düşmüş kız çocuklara, bakıcı aile yanındaiken cinsel taciz
- Aile içi şiddet
- Hayatta kalabilmek için cinsel ilişkiye zorlanmak/ zorla fuhuş
- Sığınma ülkesinde yasal bir statü beklerken ya da yardım ve kaynaklara erişmeyi beklerken cinsel taciz

Geri dönüş sırasında:

- Kadınlara yönelik zararlı geleneksel uygulamaların tekrar başlatılması
- Ailelerinden ayrı düşmüş kadın ve çocuklara yönelik cinsel taciz
- İktidarda bulunan kişiler tarafından cinsel istismar
- Haydutlar, sınır muhafızları tarafından cinsel saldırı, geri dönüşe zorlanma

Yeniden entegrasyon:

- Geri dönenlere bir çeşit ceza olarak cinsel tacizde bulunmak
- Yasal statüyü düzene sokmak için cinsel zorbalık
- Kadınların karar alma süreçlerinin dışında bırakılması
- Kaynaklara erişiminin engellenmesi

Bazı kadın mülteciler ise diğer hemcinslerinden daha fazla korunmaya ihtiyaç duyarlar. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete daha açık olan bu kişiler:

- refakatsiz ve tecrit edilmiş tek kadınlar,
- yalnız aile reisi kadınlar,
- cinsel şiddet kurbanı kadınlar,
- eşcinsel kadınlar,
- yaşlı kadınlar,
- bedensel ya da zihinsel engelli kadınlar ve çocuklar
- ruh sağlığı bozuk ve travma yaşamış kadın mülteciler,
- refakatsiz kız çocuklar ve koruyucu aile bakımına verilmiş çocuklar,
- ve gözetimdeki veya benzeri durumdaki kadınlardır.

Son yıllarda; özellikle de kuzey yarımkürede, giderek daha fazla mülteci ve sığınmacı, mülteci kamplarının yanı sıra kentlere yerleştirilmekte ve kamplarda alabilecekleri yardımları kentsel alanlarda alamamaktadır. Türkiye'deki mevzuata göre de mültecilerin ve sığınmacıların yaşamak için gönderildikleri kentlerde barınma, yiyecek ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarını kendilerinin karşılaması esastır. Ancak toplumsal cinsiyete dayalı zulüm sonucu yaşanabilecek travma, depresyon, diğer sağlık sorunları ve kalıcı yaralanmalar gibi sebepler, mülteci ve sığınmacıların başta dil engeli olmak üzere birçok değişik nedenden dolayı kısıtlı olan işgücü piyasasına katılımlarını

ve kendilerini idame etme yeteneklerini daha da sınırlamaktadır. Dahası, yukarıda da belirtildiği üzere toplumsal cinsiyete dayalı zulüm sadece kağıtın öncesinde ve kaçış esnasında değil; sığınılan ülkede de kız çocuklarını ve kadınları tehdit eder. Özetle, oldukça karmaşık ve dinamik olan kentsel alanlarda bu tür fiillerin önüne geçilmesi ve yeterli korumanın sağlanabilmesi; Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin, devletin ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğiyle sağlanabilir.

5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNU, MADDE 80'E GÖRE:

“Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimsenin” cezalandırılmasını öngörür. Burada belirtilen amaçlarla girilen ve suçu oluşturan fiiller var olduğu takdirde, mağdurun rızası geçersizdir.

Toplumsal cinsiyete dayalı zulüm söz konusu olduğu zaman, mülteci ve sığınmacıların karşılarındaki en ciddi engellerden birisi, özellikle “insan ticareti”nin yaşandığı durumlarda, adalete erişim sorunudur. İnsan ticareti kadınların ve kız çocuklarının fuhuş ve cinsel amaçlı kullanımı ve istismarı, ¹ organ kaçakçılığı ve zorla çalıştırılma gibi fiilleri kapsar ve temelde insan bedenini sömürme suretiyle menfaat temin etmeyi amaçlar.

İnsan ticareti söz konusu olduğunda yapılacak en önemli şey olayın meydana geldiği yerleşim yerindeki Emniyet Müdürlüklerine veya Polis/Jandarma karakollara başvurularak yardım talep etmektir. Ayrıca, mağdurların bulundukları ildeki Baro'ya yönlendirilerek ücretsiz hukuki yardım almaları sağlanmalıdır. Cinsiyete dayalı zulüm ve diğer sebepler dolayısıyla sağlık sorunları (fiziksel sağlık problemleri ve/veya travma gibi ruhsal sorunlar) yaşayan mülteci ve sığınmacı kadınlar SHÇEK İl Müdürlükleri'ne ya da mevcutsa bu konuda çalışan sivil toplum kuruluşlarına yönlendirilmeli ve ivedilikle sağlık hizmetine erişimleri sağlanmalıdır. ²

Bu gibi durumlar için ikinci bir seçenek ise mağdurları ALO 157/ACİL DESTEK HATTI'na yönlendirmektir. Cep telefonlarından da aramaların yapılabilirdiği bu hat Türkiye'de fuhuş sektöründe çalıştırılmaya zorlanan yabancı kadınlar için, haftanın her günü, 24 saat çalışan ücretsiz bir yardım hattıdır. Rusça, Romence, İngilizce ve Türkçe bilen profesyoneller aramalara yanıt vermekte ve polise gitmeye korkan mağdur durumdaki kadınlara, içinde bulundukları durumdan kurtulabilmeleri için yöntemler önermektedir. Yardım hattı yaşamları risk altında olan kadınların adreslerini jandarma veya polise bildirir, hatta yapılan her türlü başvurular ve kayıt altına alınan telefonlar gizli tutulur.

Hem toplumsal cinsiyete dayalı zulüm pratiklerinden biri olarak kabul edilen hem de bu tür fiillerin meydana gelmesine katkıda bulunan diğer bir konu ise kadınların sosyal ve ekonomik yaşamdan soyutlanarak, karar alma mekanizmalarından dışlanmaları ve kaynaklara erişimlerinin kısıtlanmasıdır. Yani, kadını yalnızca “evin reisi” olarak varsayılan erkeğe bağımlı gören ve kadınların yapabilirliklerini görmezden gelen her türlü politika ve anlayış, yukarıda bahsedildiği gibi ayrımcı yapısından dolayı hem toplumsal cinsiyete dayalı bir zulüm pratiğidir, hem de diğer zulüm biçimleri doğrudan ya da dolaylı olarak besler.

Mülteci bireyler çatışma öncesi-esnası veya sonrasında eşlerini ve yakınlarını kaybetmiş olabilirler ya da bu kişiler menşe ülkede kalmış olabilir veya başka bir üçüncü ülkeye sığınma talebinde bulunmuş olabilirler. Bu ve benzeri nedenlerden dolayı hane reisliğini üstlenen ya da üstlenmek zorunda kalan kadın mülteci sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Hane reisinin erkek olduğu durumlarda bile kadınları sadece “erkeğin bakmakla mükellef olduğu birey” olarak görmek içinde bulunulan mültecilik deneyiminin zorluğunu daha da artırmakta ve kadın mültecileri daha fazla baskı altına almaktadır. Halbuki tıpkı erkek bireyler gibi, kadın mültecilerde yapabilirlikleri olan, çeşitli beceri ve donanımlara sahip bireylerdir. Bu baskıyı hafifletebilmek ve kadın mültecilerin içinde yaşadıkları topluma

aktif katılım sağlamalarına yardımcı olmak amacıyla sivil toplum kuruluşları, kadınların korunmasında ve hakları konusunda bilinçlendirilmesinde yardımcı olacak faaliyet ve programlarına bu bireyleri de dahil etmelidirler.

Özellikle ekonomik bağımsızlığı artıracak beceri geliştirme projelerine kadın mültecilerin entegre edilmesi çok önemlidir. Bu kılavuzun eğitim başlıklı bölümünde de vurgulandığı gibi, Türkiye'de bulunan mülteciler Milli Eğitim Bakanlığı'nın açtığı yaygın eğitim kurslarına başvurma hakkına sahiptirler ve ilgi duyulan kurslara kayıt yaptırmak için ikamet tezkeresinin ibrazı yeterlidir. Ancak, Türkiye yalnızca Avrupa'dan gelen kişilere mülteci statüsü tanıdığı için, Avrupa dışındaki ülkelerden gelen bireyler "sığınmacı" statüsüne sahiptir. Sığınmacı konumundaki kadınların bu resmi kurslara kayıt yaptırabilmeleri, yaşadıkları ilin mülkî amirinin yani valinin iznini almaları gerekmektedir.³ Hemen belirtmek gerekir ki, bu sorun insiyatifle çözülebilecek basitliktedir ve çoğu zaman valiliğe gitmeden de çözülebilmektedir.

Sivil toplum kuruluşları, kadın mültecilere bahsi geçen resmi kurumlara kayıt yaptırmalarında yardımcı olabilecekleri gibi, kendi açtıkları beceri edinme kursları başta olmak üzere her türlü ilgili eğitim programını da alabilirler.

Tabii ki bu süreçlerde ve kadınlara yönelik diğer yardım ve destek faaliyetlerinde, gerek ihtiyaçların belirlenmesi aşamasında gerekse de çözüm oluşturulması aşamasında mülteci ve sığınmacı kadınların katılımı ideal bir durum olarak değil; aksine, gerekli bir durum olarak görülmeli ve uygulanmalıdır. Kadınların bu mekanizmalara eşitlikçi katılımları herşeyden önce demokratik bir ilişkinin kurulması ve sürdürülebilmesi için önkoşuldur; ve bu sayede kadınların karşılaştığı özel sorunlar da gündeme alınır. Ayrıca, sorunun doğrudan muhatabı mülteci ve sığınmacı kadınlar olduğu için, sorunu yaşayan kişilerin aktarımları gerçek ihtiyaçların ne olduğunun belirlenebilmesi ve bunların karşılanması veya problemlerin çözülmesi aşamasında varolan kaynakların da etkin bir biçimde kullanılmasını sağlar.

NE YAPABİLİRİM?

HIZLI BİR GÖZDEN GEÇİRME

- * Şiddet ve cinsel istismar mağduru kadınlara özel danışmanlık ve tıbbi hizmetler sağlama
- * İlaç ve diğer tıbbi ihtiyaçları temin etme
- * Barolara ücretsiz hukuki yardım için yönlendirme
- * Ücretsiz sağlık taraması için İl Sağlık Müdürlüklerine yönlendirme
- * Kişisel temizlik malzemeleri ve hijyenik ped sağlama
- * Belediyelerle işbirliği yaparak gıda ve süt yardımı sağlama
- * Özellikle kız çocuklarının okul kayıtlarında yardımcı olma
- * Yetişkin bireylerin beceri artırıcı faaliyetlere yönlendirme
- * Varolan beceri artırıcı ve gelir getirici faaliyetlere mülteci ve sığınmacı bireyleri dahil etme

¹Hemen belirtmek gerekir ki erkekler, özellikle de erkek çocuklarda insan ticaretinin mağdurları olabilmektedir.

²Adalet erişim konusunda barolar tarafından sağlanan ücretsiz hukuki yardım, pek tabii, sadece insan ticareti söz konusu olduğu zaman değil; hukukun kapsamı altında olan diğer konularda da sağlanmaktadır.

³Milli Eğitim Bakanlığı'nın 14/02/2006 tarihli Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nin 54. maddesine göre Haymatlos (ülkesi belli olmayan) veya mülteci durumundaki yabancıların kursa kabul edilmelerinde valilik izni gerekmez. Bu konuda hala sorun yaşayan bireylerin söz konusu kurumun yetkilerine ilgili maddeyi hatırlatmaları gerekmektedir.

MÜLTECİ ÇOCUKLAR

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne göre geçtiğimiz on yıl içinde dünya genelinde 25 milyon çocuk evlerini terketmek zorunda kaldı. Özellikle de silahlı çatışmaların yaşandığı ülkelerde çocuklar, savaşın doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği bireyler olmakla kalmayıp, doğrudan hedef alınan bireyler haline geldiler. Toplu tecavüzler, çocuk asker olmaya zorlanma, kölelik, fuhuş ya da organ ticareti amacıyla kaçırılma gibi hak ihlallerinde maalesef çocuk mağdurların sayısı azınsanmayacak kadar fazladır.

Ancak daha önce de belirtildiği üzere zulüm yalnızca savaş döneminde yaşanan ve silahlı çatışmadan kaynaklanan bir olgu değildir. Özellikle de kız çocukları gerek sosyo-kültürel normlardan gerekse de bu normların yarattığı toplumsal cinsiyete dayalı pratiklerden dolayı zarar görmektedirler.

Çatışma sonrası dönemde de mülteci çocukları bekleyen ciddi sorunlar vardır. Açlık ya da yetersiz beslenme, temiz su kaynaklarına erişimin olmaması, sağlıksız barınma koşulları, eğitim hakkının geçici ya da süresiz olarak engellenmesi veya kısıtlanması ve sağlık hizmetlerine erişememe gibi yetişkin mültecilerin de yaşadığı sorunları çocuklarda yaşamakta; ancak, özel durumlarından ötürü bu sorunlardan çok daha fazla etkilenmektedirler.

Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuklarla ilgili yasal düzenlemelere kaynak olan en önemli belgelerden birisidir. İlgili sözleşmenin 2. maddesine göre taraf devletler, sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

Türkiye'deki mülteci mevzuatında mülteci çocuklara özel haklar veren düzenleme bulunmasa da, Türk hukukuna göre yasa niteliği taşıyan Çocuk Hakları Sözleşmesi ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu gibi temel kanunlarla, bu kanunların ilgili yönetmelik ve genelgeleri ve diğer uluslararası yükümlülükler mülteci çocukların hakları ile ilgili yasal çerçeveyi oluşturur.

Yasalara göre "daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış" her birey çocuktur ve çocuğun sığınma mekanizmasına erişim hakkı esastır. Yani, yetişkin bireylere uygulanan prosedür çocuklar için de geçerli ve aynıdır. Mevcut olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği prosedürlerine göre ailelerinin refakatindeki çocukların statüsü, ebeveynlerinin statüsüne bağlıdır. Çocuk ebeveynlerinden ikisi ya da birisiyle birlikte gelmişse mültecilik durumu ebeveynine bağlı olarak değerlendirilir. Ebeveyni ile birlikte olan çocukla ayrı bir mülakat yapılmaz ve çocuğun durumu ayrıca incelenmez. Anne ya da babasının mültecilik talebi kabul edildiğinde çocuk da otomatik olarak mülteci statüsünü kazanır.

Refakatçisiz gelen çocukların ise dilekçe ve beyanları bulunduğu yer makamlarınca alınır ve mülakatları yapılarak dosyaları oluşturulur. Çocuğun mültecilik statüsünü kazanması için hiçbir belge aranmaz. Eğer çocuğun yanında refakatçisi yoksa, çocuğun başvurusu tek başına bağımsız olarak alınır ve değerlendirilir. Bu süreçte esas olan şey mülakatların hem sığınma konularında uzman hem de refakatsiz çocuğun özel durumunu dikkate alabilecek, özel eğitilmiş kişiler tarafından yapılmasıdır. Mülakat sürecinde atanmış yasal temsilcinin ya da güvendiği bir yetişkinin

çocuğa eşlik etmesi çocuğun haklarındandır. Ayrıca, refakatsiz çocuğun iddiası değerlendirilirken çocuğun hassasiyeti gibi çocuğun gelişme düzeyi de göz önüne alınır.

Türkiye'deki iltica ve sığınma mevzuatının en önemli ayaklarından biri olan Haziran 2006 tarihli "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Genelge"ye göre refakatsiz çocuklar "refakatsiz küçük" olarak tanımlanırlar. Buna göre "Türkiye topraklarına hukuken ya da teamülen kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın gelen ve bu tür bir kişinin bakımına etkin olarak alınmadığı sürece refakatsiz küçük olarak adlandırılan 18 (on sekiz) yaşın altındaki iltica/sığınma başvurusunda bulunan yabancı uyruklu bir kişi ya da belli bir uyruğu olmayan vatansız bir kişidir. Türkiye topraklarına giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan iltica/sığınma başvuru sahipleri de bu kapsama girer."

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu'na göre "beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; 1. Ana veya babasız, ana ve babasız, 2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, 3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen, 4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik,alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen" çocuk, korunmasız çocuk olarak değerlendirilir. Refakatsiz mülteci çocuklar da bu statüde değerlendirilerek İl Emniyet Müdürlükleri tarafından Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na yönlendirilirler. 0-12 yaş arası çocuklar çocuk yuvasına, 13-18 yaş arasındaki çocuklar ise yetişme yurduna yerleştirilirler.

Ancak refakatsiz çocuklarla ilgili yapılan işlemlerde öncelikle aile birleşmesi yoluna başvurulur. Böyle bir uygulamaya gidilmesinin temel dayanaklarından birisi Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 7. maddesidir. Söz konusu maddeye göre her çocuk "mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına" sahiptir ve "taraf devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması sözkonusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler". Bundan dolayı, çocuğun menşe ülkesindeki aile bireyleri araştırılır ve bu sonuç çocuğa bildirilir. Ancak bu araştırma geride kalanların için bir risk teşkil ediyorsa ve çocuğun durumu ve güvenliği buna olanak tanımıyorsa, koruma altına alınan çocuğun başvurusu bağımsız olarak değerlendirilir.

Türk hukukunda mülteci ve sığınmacıların aile birleşmesi, çocuğa mülteci statüsü tanındıktan sonra bile ailesiyle Türkiye'de birleştirilmesi söz konusu değildir. Ancak üçüncü ülkede ya da çocuğun kendi ülkesinde aile birleşmesinin gerçekleşmesi için her türlü kolaylık sağlanmakta, çocuğun gidiş masrafları ve gerekli seyahat belgesi verilmektedir. Sadece sığınmacı statüsündeki çocuğun üçüncü ülkeye mülteci olarak kabul edilmesinden sonra o ülke aileyi de mülteci olarak kabul etmişse üçüncü ülkeye gönderilmek üzere Türkiye'ye gelmelerine izin verilmektedir. Ancak bu işlemler kanun ve yönetmelikte düzenlenmediğinden mutlak olarak kabul edildiğini söylemek mümkün değildir. Yani özetle aile birleşme varolan Türk mevzuatında halen tam anlamıyla netleşmemiştir.

Yine BMMYK prosedürlerine göre refakatsiz çocuklar için kalıcı çözümler özel dikkat gerektirir. Hareket noktası ise çocuğun yüksek yararının gözetilmesidir. Kalıcı çözümler ararken, ailenin birliği ve çocuğun en yüksek yararı ilkelerine özel dikkat gösterilmektedir. Çocuklar taşınma ve yeniden bütünleşme sürecinde belirli zorluklarla karşılaşabilirler. Bazı çocukların -refakatsiz veya hasta olanlar gibi- daha sürekli çözümler bulmalarına ve bunlara uyum sağlamalarına yardım edecek özel koruma ve desteğe gereksinimleri vardır. BMMYK kalıcı çözümleri gönüllü geri dönüş, ilk sığınma ülkesine yerel düzeyde yerleşim ve üçüncü bir ülkeye yeniden yerleştirilme olarak tanımlar. Yani refakatsiz bir mülteci çocuk için en iyi kalıcı çözüm, çocuğun durumunun özel şartlarına bağlıdır.

Gönüllü geri dönüş her zaman için göz önünde bulundurulur ve uygun olduğunda derhal yerine getirilmektedir. Refakatsiz çocukların üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesi, diğer çözümler uygun olmadığında ve vakaların tek tek incelenmesinden sonra düşünülmektedir. Çocukların ebeveynleri, sürekli bir vasi veya akrabalar ile birlikte yerleştirilmesi ana düşüncedir. Çocukların ebeveynleri ile yeniden birleşmelerini desteklemek ve olanaklılaştırmak için her türlü çaba gösterilmektedir. Çocuk aşağıdaki kategorilerden birine giriyor ise üçüncü bir ülkeye yerleştirme düşünülmektedir:

- **Ailenin yeniden birleşmesi** : Çocuklar üçüncü bir ülkeye aile birliği için yerleştirilir.
- **Fiziksel güvenlik** : Eger çocuğun fiziksel güvenliği ciddi bir tehdit altındaysa ve yerel düzeyde çözüm bulunamıyorsa aile ile birlikte ivedi olarak yerleştirilmesi güvenliğini sağlamak için tek pratik yoldur.
- **Bedensel veya ruhsal yönden özürü ya da hasta çocuklar, travma geçirmiş, işkence görmüş ya da cinsel şiddet mağduru olan çocuklar** aileleri ile birlikte yerleştirilir ve hem acil durumlarda hem de alışılmış yerleştirmelerde en fazla öncelik onlarıdır.

NE YAPABİLİRİM?

HIZLI BİR GÖZDEN GEÇİRME

- Çocukların eğitim haklarının takibi ve bu hakkın uygulanması için gerekli işlemlerde yardımcı olma
- Çocuğun günlük asgari besin ihtiyacını karşılayabilmesi için gıda yardımında bulunma
- Özellikle çocuklar başta olmak üzere mültecilere yönelik rutin sağlık kontrolleri düzenleme ve ilaç yardımı yapma
- Refakatsiz küçüğün mülteci misafirhanesinde değil; kendi yaşlıları ile birlikte olabileceği SHÇEK kurumlarında kalıp kalmadığını kontrol etme
- Çocukların uyum sorunlarını daha rahat aşabilmeleri için özel etkinlikler düzenleme
- Yerel düzeyde düzenlenen çocuklarla ilgili her türlü etkinliğe mülteci çocukları da dahil etme ve kaynaşmayı sağlama

2006 HAZİRAN GENELGESİNİN UYGULAMA TALİMATININ REFAKATSİZ KÜÇÜKLER İLE İLGİLİ BÖLÜMÜ

Refakatsiz küçük çocukların iltica-sığınma müracaatları halinde derhal Bakanlığa şifai ve yazılı ön bilgi verilerek Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ve/veya Çocuk Şube Müdürlükleri ile koordineli olarak derhal işlemler başlatılacaktır. Çocuğun yaş durumuna göre hemen veya işlemlerden sonra SHÇEK Yurtları veya Yuvalarına yerleştirilecektir.

Ancak herhangi bir kimlik belgesi bulunmayan veya yaşlarını ispatlayacak belgeye sahip olmayan ve beyanına göre çocuk olduğunu iddia eden refakatsiz küçükler için, görüşlerindeki yaşları ile beyan ettikleri yaşları arasında benzerlik kurulamayıp yaşının 18 yaşından büyük gözüktüğü durumlarda bir Devlet Hastanesi'nden veya Adli Tıp Kurumundan yaşının tespiti istenecektir.

Yaş tespiti istenen başvuru sahibi hakkında kesin rapor alınincaya kadar geçen süre içerisinde imkanlar dahilinde Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlükleri, Yabancılar Şube Müdürlükleri Misafirhanesi veya uygun görülecek başka bir yerde barındırılacaktır. Çocukların mülakatında, psikolog, sosyal hizmet uzmanı bulundurulacaktır. Söz konusu uzmanlar Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu, Çocuk Şubeleri veya diğer kurum ve kuruluşlardan davet edilecektir.

Mülakatçı, çocuklarla yaptığı mülakatların değerlendirmesinde, mülakata katılan uzmanın görüşüne ilişkin raporunu da dikkate alacaktır. Bu uzmanın görüşünün bir sureti İçişleri Bakanlığına gönderilen dosya suretine de eklenecektir. Çocuk olan başvuru sahibi ile ilgili işlemler tamamlandıktan sonra söz konusu refakatsiz küçüklerin, Sosyal Hizmetler Yurtlarına yerleştirilmesi için Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ile temas kurulacak ve derhal Bakanlığımıza şifai ve yazılı bilgi verilecektir.

Tam teşekküllü bir Devlet Hastanesi veya Adli Tıp Kurumundan alınan yaş tespit raporu doğrultusunda 18 yaşının üzerinde olduğu tespit edilenler hakkında, yetişkin başvuru sahiplerinin tabi olduğu usuller uygulanacaktır.

PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR

BM verilerine göre dünyada 14.2 milyon kadar mülteci olduğu tahmin edilmekte ve her 100,000 mülteci için sadece bir uzman profesyonelin (psikolog, psikiyatrist) var olduğu saptanmıştır.

Kaçış öncesinde, çatışma sırasında, kaçıştan önce yaşananlar arasında en çok görülenler şiddet (cinsel taciz, işkence, tutuklanma, ailenin kaybı), açlık, susuzluk ve şiddetle beraber görülen ekonomik sıkıntılardır. Mülteciler nadir durumlarda ülkelerinden kaçışları önceden planlayabilmiş ve gidecekleri veya vardıkları ülkeyle ilgili çok kısıtlı bilgiye sahip olabilmıştır.

Araştırmalara göre dünyadaki mültecilerin %35'i işkence mağdurdur ve bu sayı daha farklı travmalara mağdur kalmış kişileri içermemektedir. İşkence gören kişilerin deneyimleri sıklıkla üç başlık altında sınıflandırılabilir: fiziksel işkence, ruhsal işkence ve baskı altında kalma.

Baskı altında kalma, tutuklanma, hapse atılma, bir başka ülkeye sığınmadan önce ülkelerinden ayrılırken yaşadıkları zorluklar, çatışmaya katılma veya aile ve arkadaşlarını kaybetmeyi içermektedir. Fiziksel işkence tüm vücuda darp uygulama veya falanga (falaka: ayak tabanlarına vurulması), tekmeleme, asma, yakma, ırza geçme, vurma, aç bırakma, hastalık halinde tıbbi bakımı engelleme, tırnak veya kulaklara darp uygulama submario (işkence kurbanının kafasını su veya başka bir sıvıya bastırma) veya telfono (kurbanın kulaklarına aynı anda darp uygulama)'yu içerebilir. Ruhsal işkence ise, tehditler, sahte infazlar, beyin yıkama, yalıtma ve uykuyu engelleme, işkence veya infazları izletme ve zorla yanlış ifade verdirme gibi deneyimleri kapsamaktadır. İşkence gören bireyler ciddi ölçüde şiddet ve aşağılayıcı deneyimler yaşamışlardır. Kendilerinin gördüğü işkencenin yanı sıra başkalarına (örneğin: eşleri, kocaları, çocukları, arkadaşları) uygulanan şiddete de şahit olabilirler.

Kaçış esnasında yaşananlar ise aile, kültür, ekonomik statü, gelir, sosyal roller ve destek sisteminin kaybının yanı sıra, ülkelerinden kaçış sırasında gittikleri ülkeye varana kadar yaşadıkları tehlikeli durumlar, finansal sıkıntılar ve yeni bir ortama alışmakta yaşanan uyum problemleridir.

Mülteci bireyler ülkelerini, ailelerini, sevdiklerini ve kültürlerini yeni bir ülkeye yerleşmek amacıyla geride bırakmaya zorlanmışlardır. Süreğen travmaya uğramışlar ve başkalarının dinlemekte bile zorlanacağı deneyimlere sahip olabilirler. Süreç içerisinde kısıtlı beslenme, kalabalık ve sağlıksız koşullar ile uzun bekleme sürelerine de katlanmaktadırlar. Dolayısıyla, sığınmacıların çeşitli fiziksel, psikolojik, davranışsal, kültürel ve tıbbi sorunların yanı sıra aile, iş, yuva ve arkadaşlarını da kaybetmekten muzdarip oldukları söylenebilir.

Çoğunluğu işkence görmüş sığınmacılar arasında yürütülen bir çalışmada bu bireylerin köklerinden koparılmalari sonucu üç ana kayıp yaşadıklarını belirlemiştir: (1) aile ve arkadaşların sağladığı sevgi ve saygı, (2) toplumsal statü kaybı ve (3) tanıdık sosyal çevrenin kaybı. Köklerinden koparılmak yani "bireyin kendi ülkesinden baskı altında ayrılması"- bireyin çevresindeki dünyaya yüklediği tüm anlamı geride bırakmasından dolayı kendilik üzerine bir saldırı olarak tanımlanabilir. Yeni bir ortama yerleşmekten kaynaklanan uzun süreli uyum sorunları yuva özlemini, dil sorunlarını ve yerleşilen ülkenin farklı kültürel değerlerine uyumunu içermektedir.

Kaçış sonrası yaşananlar işsizlik, yetersiz yiyecek ve sağlık servisi, kültürel ve uyum sorunları, dil sorunu, ülkelerinden kaçışları sırasında sahip oldukları umutların yıkılması, yalnızlık ve ekonomik sorunları yaşananlar birçok sıkıntıya örnek verilebilir. Avrupa ve Kuzey Amerika'ya göç eden sığınmacılar için şartlar Türkiye'ye göre farklıdır. Türkiye'deki sığınmacılar halen göç aşamasındadır fakat mülteci statüsü kazanıp başka bir ülkeye yerleşmeyi bekleyen sığınmacılar, aynı zamanda en az birkaç sene yaşayacakları ülkeye (Türkiye'ye) uyum sağlamak, dil ve kültürel farklılıkları öğrenme durumunda kalmaktadırlar. Yaşadıkları kayıplar ve psikolojik sorunların yanında çalışma izinleri veya herhangi bir maddi desteğe sahip değillerdir.

Yapılan araştırmalara göre, ülkelerinde gördükleri baskı ve kaçışları sırasında yaşadıkları deneyimlere ek olarak sığınmacılar sorunlarını daha çok yakın dönemde yaşadıkları ve travmatik olarak algıladıkları deneyimlere bağlamaktadır ( rneğin: ırkçılıkla ilgili bir olay, sığınma baş vurularının reddi, ana yurtlarından aldıkları olumsuz haberler, yetersiz barınma koşulları, barınacak yer bulma zorluğu, dil sorunları, kültürel uyum zorlukları, toplumsal yalıtım ya da sığındıkları ülkede toplumsal desteğin yokluğu)

Yaşanan travmanın yanısıra, yukarıda da belirtildiği gibi sığınmacılar köklerinden de koparılmaktadır. Köklerinden koparılan birey, tanıdığı çevreden ayrılmaya ve belirsiz bir süre için yeni ve alışılmadık bir çevrede yaşamaya zorlanmaktadır. Köklerinden koparıma da içerdiği uyum sorunları nedeniyle birey için travmatik bir deneyimdir ve daha önce yaşanan travmatik sürece yeni bir zorluğu eklemektedir.

Sonuç olarak travma deneyimleyen sığınmacı örneklemelerinde ortaya çıkan ortak temaların benlik saygısının, aile, arkadaşlar, statü, yaşam ve dine yüklenen anlamın kaybını içerdiği söylenebilir. Bu bireyler ayrıca kültürler arası çatışma, yeni bir kültüre uyum sağlama, kuşak  atışması ve yetersiz yerleşim şartları ve sağlık hizmetleri nedeniyle de sorun yaşamaktadır.

Sığınmacıların Psiko-Sosyal Sorunlarının Medikal Açıdan Değerlendirilmesi

DSM-IV-TR Tanı  l  tleri, dünya çapında psikiyatrist ve klinik psikologların kullandıkları psikiyatrik tanı kitabıdır. DSM-IV-TR'ye göre Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ve Major Depresif Bozukluk (MDB) tanıları sığınmacılar arasında en çok teşhislerdir. ABD ve Avustralya'da genel toplumda %1.3 ile %8 arasında görülen TSSB mültecilerin %15 ile % 74' nde saptanmaktadır (Silove, 2004).

Bir kişinin Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) tanısı alması için gerçek bir ölüm, ağır yaralanma, kendisi veya başkasının fizik bütünlüğüne tehdit yaşaması, tanık olması veya ölüm tehditi yaşamış olması ve aşırı korku, çaresizlik ve dehşete düşme tepkileri vermesi gerekmektedir. Ayrıca kişide belirli kaçınma, uyarılma, ve yeniden yaşantılama semptomları olmalıdır. Major Depresif Bozukluk (MDB) halk arasında depresyon olarak tanınır. Depresyon yaşayan kişi hayattan haz alamadığından, iştah ve yeme problemleri, uyku sorunları  aşırı suçluluk, değersizlik, yorgunluk, enerji kaybı, ölüm düşünceleri ve intihar girişimleri olduğundan bahsedebilir. Özellikle travma mağduru mültecilerde görülen diğer psikiyatrik semptomlar veya davranışlar; aşırı duygusallık veya hiçbirşey hissedememe, toplumdan uzaklaşma, konstantrasyon ve hafıza problemleri, travmatik olayların önemli bir parçasını hatırlayamama veya sürekli tekrar yaşıyor gibi hissetme olabilir.

Ruh Sağlığı  alışanları kimlerdir?

Ruh sağlığı çalışanları psikiyatristler, psikologlar, klinik psikologlar ve psikolojik danışmanlardır.

Türkiye'de mültecilere yönelik psiko-sosyal destek

Türkiye'de mültecilere şu an için Ankara'da ve İstanbul'da BMMYK tarafından yönlendirilen bazı profesyoneller vardır. Diğer bazı şehirlerde de az sayıda olmasına rağmen özel fonlar tarafından veya gönüllü hizmet veren psikolog ve psikiyatristlerin olduğu düşünülmektedir. İstanbul'da ise Helsinki Yurttaşlar Derneği (MDP) sığınmacı ve mülteci statüsü kazanmış kişilere psikolojik ve psikiyatrik destek sağlamaktadır. Ayrıca İstanbul'da Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı (TOHAV) ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TiHV) kısıtlı sayıda işkence mağduru sığınmacılara işkence dokümantasyonu, fiziksel ve psikiyatrik tedavi vermektedir. Acil durumlarda sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda teorik olarak BMMYK ve İç İşleri Bakanlığı tarafından maddi destek sağlansa bile, pratikte bürokratik yazışmalarını uzun sürmesi, tanı ve tedavi girişimlerinin ücretlerinin sağlanması konusunda sorunlar yaşanabilmektedir.

Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı'nda çalışmakta olan ruh sağlığı profesyonelleri kimlerdir? Nasıl yardımcı olabilirler?

Psikiyatristimiz Dr Evren Tufan, MD (tevrenus@yahoo.com) ve klinik psikoloğumuz Dr. Melis Gazioğlu, PsyD (maylocum@yahoo.com) Helsinki Yurttaşlar Derneği MDP'da çalışmaktadır. Uydu kentlerdeki sığınmacılarla çalışan profesyonellere internet üzerinden veya telefon bağlantısıyla konsültasyon verebilirler. Uydu kentlerde belirli sayıda ruh sağlığı profesyoneli birleşip istekte bulunurlarsa sığınmacı ruh sağlığı ile ilgili ücretsiz eğitim vermeyi planlamaktadırlar.

Uydu kent politikası başladığından beri Dr Tufan ve Dr Gazioğlu, terapi ilişkisi kurmuş oldukları hastaları tedavileri tamamlanmadan belirlenen uydu kentlere gitmek zorunda olduklarını deneyimlemişler ve uydu kentlerde konsültasyon yaparak hastalarının tedavilerinin devamı için yardımcı olacak gönüllü profesyoneller aramaktadırlar. Eğer sizin bulunduğunuz şehire gelen bir sığınmacı İstanbul'da tedavi görmüş olduğunu söylemekteyse, lütfen hastanızdan yazılı izin alıp, Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı'na bu belgeyi faxlayınız ki etik olarak gizliliği ihlal etmeden o sığınmacının doktorları sizlerle gerekli ön bilgi ve tedavi planını paylaşabilsinler.

Sığınmacılara psikolojik/ psikiyatrik destek veren ruh sağlığı profesyonelleri nelere dikkat etmelidir?

Herşeyden önce sığınmacı hastalara zarar vermeyecek şekilde davranmaları gerekmektedir. Güven ilişkisi yaratmak ve hasta doktor veya terapist arasındaki gizliliği korumaları gerekmektedir. Her ruh sağlığı alanlarında çalışan terapistin bağlı oldukları derneklerin etik yönetmeliklerine uyarak davranmaları özellikle sığınmacılarla çalışmalarında önemlidir (örn. Türk Psikiyatri Derneği ve Türk Psikolojik Derneği'nin Etik Yönetmelikleri).

İşkence mağduru olan sığınmacılarla çalışan her profesyonelin "İşkence ve Diğer İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Soruşturulması ve Belgelendirilmesi için El Kılavuzu- İstanbul Protokolü"ne (<http://www.tihv.org.tr/belgeler/istprot/bolum6.html> göre değerlendirme ve tedavi yapmaları önerilir.

Eğer bizim şehrimizde bu alanda çalışacak bir profesyonel yoksa ve psikolojik desteğe ihtiyacı olduğunu düşündüğümüz bir sığınmacı varsa ne yapmalıyız?

Bir sığınmacının psikolojik/psikiyatrik desteğe ihtiyacı olduğunu düşünüyorsanız ve yakın çevrede bu tür bir servisi verecek hiçbir profesyonel yoksa, sığınmacının ihtiyaçlarını Emniyet Müdürlüğü'ne, BMMYK veya İç İşleri Bakanlığı'na bildirmesine yardımcı olabilirsiniz.

Psikolojik veya psikiyatrik destek verirken ne gibi sorunlarla karşı karşıya kalabiliriz?

- Sığınmacılarda psikolojik problem gibi görünen bazı semptomlar fiziksel sağlıkla ilgili bir problemden dolayı olabilir. Ruh sağlığı çalışanı kişinin sıkıntılarının organik bir sebepten dolayı olup olmadığını belirlemek için sığınmacıyı devlet hastanesi veya bir tıp doktoruna yönlendirmesi önerilir. Özellikle işkence mağdurlarında bu tıp sorunlarla sıklıkla karşılaşılabilir.
- Ruh sağlığı profesyonelleri sığınmacılarla çalışırken dil sorunu yaşayabilirler ve mümkünse eğitimli bir tercüman kullanılması önerilir.
- Ruh sağlığı profesyonelleri sığınmacıların kültürel ve tarihsel geçmişini göz önüne almalı, sığınmacıların dini, kültürel farklılıklarına saygı duymalıdır.
- İşkence veya diğer travmatik olaylara mağdur olan sığınmacılarla çalışan ruh sağlığı profesyonelleri, daha önce otorite konumundaki şahısların güçlerini kullanarak bu bireylerin güç, kontrol, ve güven duygularını sarstığını hatırlamaları önerilmektedir.
- Hasta ve danışan sığınmacılara kim oldukları, nasıl destek vermek istedikleri, gizlilik politikası ve danışanın hakları ile ilgili detaylı bil gi vermeleri önerilir.

--

NE YAPABİLİRİM?

HIZLI BİR GÖZDEN GEÇİRME

- Sığınmacıların psikolojik/psikiyatrik destek almaları için çevredeki ruh sağlığı danışanlarından haftada birkaç saatlerini sığınmacılarla çalışmaya ayırmalarını rica edebilirim.
- Ruh sağlığı alanında çalışıyorsam ve daha önce sığınmacılarla terapi/tedavi verme deneyimim yoksa HYD Mülteci Destek Programı'ndaki doktorlarla iletişime geçebilirim.
- Emniyet Müdürlüğü, İç İşleri Bakanlığı ve BMMYK ile iletişime geçip psikiyatrik desteğe ihtiyacı olan bir sığınmacının yakın çevrede bir ruh sağlığı alanında bir profesyonel bulamadığını bildirebilir ve yönlendirme isteyebilirim.
- Irk, din, cinsiyet, ülke, cinsel tercih ve yaşamış oldukları işkence ve diğer insanlık dışı aşağılayıcı muamele'nin beni korkutmasına gerek olmadığını ve karşımdaki kişinin benim gibi bir insan olduğunu ve saygı duyulmaya hakkı olduğunu hatırlayabilirim

4- Mültecilerle İlgili Çalışan Kurumlar

Mülteci Kurumlarının Gelişimi

Savaşlar nedeniyle yerinden edilen insanlara yardım amacıyla "uluslararası düzlemde" başlatılan ilk çalışmalar 1919-1939 yılları arasında beş milyonun üzerinde insanın yer değiştirmesi ile ortaya çıkmıştır. Bu dönemde **Milletler Cemiyeti** tarafından atanan ilk **Mülteciler Yüksek Komiseri** olan **Fridtjof Nansen** görev yaptığı **1921-1930** yılları arasında pek çok mültecinin ülkelerine geri dönmesinde önemli rol oynamıştır. "**Nansen Pasaportu**" olarak anılan seyahat ve kimlik belgesi kişilere yasal koruma sağlamıştır.

II.Dünya Savaşı sırasında Avrupa içinde o kadar çok nüfus hareketleri yaşanmıştır ki, aralarında Sovyetler Birliği'nin de bulunduğu müttefik devletler, Avrupa'nın kurtarılmasıyla birlikte bu büyük sorun ile baş etme ihtiyacı ile karşı gelececeklerini daha savaş bitmeden anlamışlar ve **1943 yılı Kasım** ayında (Birleşmiş Milletler' in 1945'de resmen kurulmasından önce) **Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon Kurulu (UNRRA)**' nu kurmuşlardır. Bu kuruluş esasen bir mülteci örgütü olmayıp sadece mülteciler hakkında değil, savaş nedeniyle yerinden edilmiş herkes hakkında çalışmalar yürütmüş; Sovyet topraklarında faaliyet yürütmesine izin verilmemekle birlikte 7 milyon kadar kişinin vatanlarına geri dönmelerini sağlamıştır. Ancak bu geri dönüşlerin bir kısmının (özellikle Sovyetler Birliği'ne iade edilenlerin) "gönüllü geri dönüş" olmayışı Batı bloku tarafından eleştirilmeye başlanmış, kamuoyunda tepkilere neden olmuştur.

Uluslararası Mülteci Örgütü (IRO), 1947 Temmuz'unda 3 yıllık bir program için geçici nitelikte bir Birleşmiş Milletler örgütü olarak kurulmuştur. Örgüt, çalışmalarını, mültecileri menşe ülkeye geri dönüşten çok üçüncü ülkeye yerleştirmeye yoğunlaştırmıştır. Öyle ki, çalışma süresi içinde 73.000 kadar insanın ülkesine geri dönmesi sağlanmış, buna karşılık 1 milyondan fazla insan üçüncü bir ülkeye yerleştirilmiştir. Doğu Bloku da IRO'nun batılı ülkelerin emellerine alet edildiği eleştirilerini getirmiştir. Bunun yanı sıra Avrupa'da yerinden edilmiş 400.000 insanın sorunlarına çözüm bulunamamış, konu hakkında daha uzman bir kuruluşun BM tarafından kurulması ihtiyacı kendini göstermiştir.

BM Yakın Doğudaki Filistinli Mültecilere Yardım ve Çalışma Kurulu (UNRWA) İsrail devleti kurulduğunda yerlerinden edilen ve Ürdün, Lübnan, Mısır ve Suriye'ye sığınmak zorunda bırakılan ve İsrail işgali altındaki Filistin topraklarında bulunan Filistinlilere yardım etmek amacıyla 1948 yılında kurulmuştur. Günümüzde

yaklaşık üç milyon Filistinli mülteci UNRWA'ya kayıtlıdır. Bu özel çalışma alanı olan BM kuruluşunun varlığından ötürü diğer BM kuruluşları (özellikle UNHCR) bu konuda çalışma yürütmemektedirler. Bununla birlikte UNRWA'nın faaliyet gösterdiği bölge dışında bulunan Filistinli mülteciler de diğer mülteciler gibi sözleşme ve diğer BM mekanizmalarından yararlanabilmektedirler. UNRWA'ya kayıtlı mültecileri koruma yetkisi esas olarak bu kuruluşa verilmemiştir, bu yetki mültecileri kabul eden ülkelere aittir. Filistinli mültecileri kabul eden ülkeler içinde geçen uzun zamana ve gelişen yeni nesillere rağmen sadece Ürdün çok sayıda mülteciye vatandaşlık hakkı vermiştir. Geri kalanların statüsü ve geleceği belirsizliğini korumaktadır ve pek çoğu dayanılmaz koşullar altında yaşamlarını sürdürmektedir.

Bundan kısa bir süre sonra, **1 Ocak 1951** tarihinde o tarihte üç yıllık süre için görev yapması düşünülen ancak sonradan, sorunun tüm dünyada sonraki yıllarda artarak devam ettiği görülerek her defasında Birleşmiş Milletler tarafından görev süresi uzatılan ve halen konu hakkında en önemli ve uzman BM mekanizması olma özelliğini sürdüren **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR/BMMYK)** kurulmuştur. Aralık 1950 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Tüzüğü ile kendisine mültecilere uluslararası koruma sağlama ve mültecilerin sorunlarına kalıcı çözümler bulma konusunda görev ve yetki verilmiştir. UNHCR Tüzüğü'nün 2. maddesi Yüksek Komiser'in yetkilerinin "*tamamen siyaset dışı, insani ve sosyal, kural olarak mülteci grupları ve kategorileriyle ilişkili olacağı*"nı ifade eder ki, siyasi ve insani kaygılar arasındaki bu ayırım önemlidir. Geçen zaman içinde yerinden edilme sorununun karmaşıklığı arttıkça bunlara cevap bulmak için çalışan UNHCR büyümüştür. Kurulduğu dönemde bütçe sıkıntısı çeken Komiserlik, Haziran 2003 itibarıyla yüzde 85'i uzak ve tehlikeli yerlerde görev yapan 6235 çalışanı, 1,16 milyar dolarlık bütçesi ve 115 ülkedeki 251 ofisi ile konu hakkında çalışan büyük bir kuruluşa dönüşmüştür. Şimdiye kadar 50 milyondan fazla insana koruma ve destek sağlamış ve bu çalışmalarından ötürü iki kez **Nobel Barış Ödülü** kazanmıştır. En son görev yapan Yüksek Komiser **Ruud Lubbers** bir süre önce istifa etmekle halen yeni Yüksek Komiser seçilmemiştir.

UNHCR, uluslararası mülteci anlaşmalarını teşvik etmekte ve devletlerin uluslararası mülteci hukukuna uyumunu denetlemektedir. Mültecilere, koşulları uygun ise nihai hedef olan kendi ülkelerine dönmeleri konusunda, değil ise bu kişilerin sığınma ülkeleri ile bütünleşmeleri ya da bir başka ülkeye yerleştirilmeleri konusunda yardımcı olarak onlara uzun vadeli çözümler bulmaya çalışmaktadır. Geçen yıllar içinde BM Genel Kurulu, Mülteci Sözleşmesi ve Protokolünde yer almayan çeşitli grupların korunması görevini de UNHCR'a vermiş ve sorumluluklarını arttırmıştır. Bu kişilerin bazıları "UNHCR'ın tanıdığı mülteciler", geri dönenler, vatansızlar ve bazı durumlarda "ülkesinde yerinden edilen kişiler" olarak tanımlanmaktadır.

UNHCR, 1951 Sözleşmesi'ni coğrafi sınırlama ile kabul eden Türkiye gibi bazı ülkelerde veya hiç 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'ne taraf olmayan ülkelerde ise o ülkeye sığınan (coğrafi sınırlama dışında kalan) kişilerin mülteci statüsüne girip girmediklerini inceleme ve bu konuda karar verme görevini yürütmektedir. Şüphesiz bu durum UNHCR'ın isteyerek kazandığı bir pozisyon değil, uluslararası hukukun bir sonucudur. Mülteci statüsü kabul edilen kişilerin sığınılan ülkeye değil de bir başka üçüncü ülkeye yerleştirilmesi söz konusu olduğu için, bu misyon görevi bir anlamda uluslararası topluluk açısından zorunludur. Ancak bu durum aynı zamanda UNHCR kararlarının **yargı denetimi dışında** kalmasına neden olduğu için haklı olarak bir eleştiri konusudur da. Her ne kadar UNHCR, mülteci statüsü tanıma ile ilgili olumsuz kararlarına bir veya iki kez itiraz imkanı tanımış olsa, yapmış olduğu mülakat ve işlemlerde sivil toplum kuruluşları gözlemcilerine ve bireysel avukatlara kapılarını açmış olsa da, söz konusu itirazların "aynı kurum içinde" bir başka kişi(ler) tarafından incelenmiş olması hukuki denetim açısından yeterli sayılamaz. Burada ancak bu kararlar açısından idari bir denetimden bahsedilebilir, yargısal denetimden değil. Keza kurumun sığınmacılar hakkında vermiş olduğu kararların dışında bir bütün olarak tüzel kişiliği adına yapılan işlemlerden ötürü (bir BM mekanizması olduğu için) sığınmacıların başvurabileceği bir başka hukuki yetkili makam Türkiye'de ve benzer ülkelerde yoktur.

Bu nedenle **Türk İdari Yargısında** zaten çok az olan iltica konulu davaların (**Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Dairesi** yetkililerince bildirildiğine göre, tüm ülkelerden gelen sığınmacılar tarafından açılan Mayıs 2004'e kadar toplam Türk İdari Yargısında 28, AİHM nezdinde 5 dava) yönü hep "*UNHCR tarafından mülteci statüsü verilmesine rağmen*", Türk makamlarınca ya zorunlu müracaat süresi kaçırılmış olduğundan ya da bir başka nedenle sınır dışı edilmek istenen yabancıların" durumu konusunda gelişmiştir. Gerçi bu alanda dahi Türk İdari Yargısının içtihatları mülteci hukukunun koruma alanını belirginleştirip zenginleştirmekten çok uzaktır ve

Jabari/Türkiye kararı ile –özellikle 13. maddeye aykırılık tespit etmekle- AİHM'den oldukça ağır bir eleştiri almıştır. Ancak öte yanda UNHCR' in sığınma başvurularını reddettiği kişilerin dertlerini yargı kurumunda ileri sürebilme imkanları ya da bu davaların kazanılma ihtimali Türkiye'de hiç yok gibidir. Kaldı ki, teorik anlamda kazanılma ihtimali olsa bile bu karar doğrultusunda mülteci statüsü kazanan kişiyi Türkiye'nin coğrafi sınırlaması nedeniyle, UNHCR'in da mülteci olarak kabul etmemesi ile hangi yapının hangi ülkeye bu kişiyi yerleştirebileceği sorusunun cevabı yoktur.

Konuyla ilgili çalışan Türk kolluk kuvvetlerinde olduğu gibi konu hakkında karar veren İdare Yargısı personeli de bu özel bilgi, duyarlılık ve ihtisas isteyen mülteci hukuku alanında ve bunun alt adımı olan menşe ülke bilgisi açısından donanım ve veri tabanı eksikliği yaşamaktadır. Bu husus 25.03.2005 tarihinde kabul edilen Ulusal Eylem planında da itiraf edilmektedir. Bu nedenle bu planda öngörülen Enstitünün yaşama geçirilmesi mülteci hukuk ve uygulamasının Türkiye'de geleceği adına çok ümit vericidir.

Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarından Örnekler

1. Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek ve Savunuculuk Programı

Helsinki Yurttaşlar Derneği (hYd), 1995 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Boğaziçi Üniversitesi Dış İlişkiler Uygulama ve Araştırma Merkezi işbirliğiyle düzenlediği “Hoşgörü Yılında Mülteciler” adlı sempozyumla başlayan ve 10 yılı aşkın bir süredir yürüttüğü mülteci hakları savunuculuğu deneyimiyle, 2004 yılında Türkiye'ye mülteci statüsü alabilmek için gelen bir çok insanı desteklemek ve hukuki olarak temsil etmek amacıyla Mültecilere Hukuki Destek Projesini kurdu.

2006 yılının sonbaharında, hYd mülteci savunuculuk alanındaki çalışmalarını genişleterek, Mülteci Destek ve Savunuculuk Programı'nı (MDP) oluşturdu. MDP, Türkiye'deki mültecilere kapsamlı ve ücretsiz yasal destek veren ilk ve tek sivil toplum girişimidir. Bu çerçevede temel çalışma alanlarımız:

- Türkiye'de Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne ve Türk makamlarına mülteci başvurusunda bulunan kişilere birebir bağımsız hukuki danışmanlık hizmeti sunmak;
- Travma ve işkencenin psikolojik etkilerini yaşayan mültecilere yoğun psikolojik danışmanlık ve değerlendirme hizmeti sunmak;
- Kamu hukuku ve çevirmenlik eğitimi ile gözüaltına alınma konusunda danışmanlığı da içeren çeşitli konularda mültecilere eğitim vermek;
- STK toplantıları ve eğitimleri düzenleyerek, mültecilere STK'lar ve profesyoneller tarafından sunulan hizmetlerin kapsamının genişlemesini ve bu hizmetlerin eşgüdümlü yürütülmesini desteklemek; ve
- Medya ile iletişime geçerek, saha çalışması yürüterek, uluslararası mülteci koalisyonlarına katılarak, ve konferanslar düzenleyerek Türkiye'deki mültecilerin durumu hakkında farkındalık yaratmaktır.

2005 yılında;

- Mayıs-Haziran 2005. Seminer Dizisi: **“Mültecilerin Korunması ve Sivil Toplumun Rolü”**
- Ekim-Aralık 2005. Seminer Dizisi: **“Sığınmacı ve Mültecilere Yönelik Hukuki Yardım Esasları”**
- Sığınmacı ve mültecilere yönelik – **İngilizce dersleri**

2006 yılı sonu itibariyle;

- İran, Somali ve Sudan başta olmak üzere 40 farklı ülkeden gelen 900 müvekkile doğrudan hukuki destek sağlanmış;
- Travma ve işkence mağdurlarıyla terapi konusunda uzman bir psikolog, bir psikiyatrist ve üç stajyerden oluşan MDP ruh sağlığı ekibi 50 müvekkile psikolojik danışmanlık hizmeti sunmuş;
- Yıl boyunca, düzenli olarak halka açık hukuki eğitim seminerleri düzenlenmiş ve eğitimlerde kullanılmak üzere Türkçe, İngilizce, ve Fransızca olarak mülteci haklarıyla ilgili broşür hazırlanmış ve uzman eğitimcilerin katıldığı haftalık tercüman eğitimi dersleri başlatılmış;
- İstanbul'da mülteci ve göçmenlere hizmet veren kuruluşlar ve uzmanlarla düzenli toplantılar yapılarak "Sığınma ve Mülteci Forumu" adlı ortak politika platformu geliştirilmiş, Eskişehir'de yerel sivil toplum kuruluşlarına mülteci hukuku ve savunuculuk eğitimi verilmiş, sivil toplum kuruluşları için Mülteci Destek El Kitabı yayınlanmış; ve
- Türkiye'deki mültecilerin durumu hakkında yerel ve küresel farkındalığı yaratmak amacıyla düzenli olarak medya kanallarına haber ulaştırılmış, uluslararası savunuculuk ve saha çalışmaları yürütülmüştür.

2007 yılında çalışma alanını genişleten MDP'nin geleceğe dair planları, hukuki destek projesinin başarıları üzerine kuruldu. Savunuculuk çalışmaları ile hem uluslararası STK'larla iletişim ağı oluşturmak hem de İçişleri Bakanlığı ile diğer hükümet kurumlarının mültecilerin haklarını koruyan yasalar oluşturmaya odaklanmaktadır. Devam eden hukuki destek ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin yanısıra, yıl içinde gerçekleştirilen faaliyetlerimiz;

- Mültecilerin yazarlığını yaptığı "Mültecilerin Sesi" başlıklı bülten yayınlandı;
- İçişleri Bakanlığı tarafından mültecilerin ikamet etmeleri için gönderildikleri uydu kentlerde, faaliyette olan yerel idareler ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik mülteci hukuku ve savunuculuk eğitimlerine devam edildi ve yaygınlaştırıldı;
- "Sivil Toplum Kuruluşları için Mülteci Destek El Kitabı" ve "Türkiye'de Mültecilik ve Sığınma Başvurusu Bilgi Broşürü" güncellendi ve broşürün Arapça, Farsça ve Somali dillerinde basılması için gerekli çalışmalar tamamlandı.

Önümüzdeki dönemde planlanan faaliyetlerimiz ise;

- Türkiye'de gözetim altında tutulan sığınmacı ve mültecilerin durumu üzerine hazırlanan raporun yayınlanması;
- Uydu kentlerdeki eğitim ve savunuculuk seminerlerine devam edilmesi;
- BMMYK Türkiye'nin, "BMMYK'nın Himayesinde Mülteci Statüsü Belirlemesinde Prosedür Standartları"na uyumunun değerlendirilmesi;
- Türkiye'nin farklı bölgelerinde açılacak Kabul Merkezleri için standartlara dair önerilerin tartışılacağı ve takibinin yapılacağı ortak bir STK platformunun oluşturulması ve
- Seçilmiş uydu kentlerdeki duruma ilişkin bir pilot araştırmanın sonuçlarının yayınlanmasıdır.

2 – Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

Kuruluş Amacı

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), din, dil, ırk ve politik görüş farklılığı ayırt etmeksizin sığınmacı ve göçmenlerin insan haklarını gözetken, kar amacı gütmeyen, insani bir sivil toplum kuruluşudur (STK). 22 Aralık 1995'te kurulan SGDD, Türkiye'de yalnızca sığınmacılar, mülteciler ve göçmenler hakkında çalışmalar yapan ilk ve tek STK'dır. SGDD'nin temel amacı mültecilerin, göçmenlerin ve geçici sığınma hakkı arayan insanların sorunlarıyla ilgilenmek ve bu sorunlara çözümler getirerek bu insanlara yardım etmektir.

İlgi Alanları

- Ulusal ve uluslararası göç hareketlerini izleme ve araştırma

- Göçle ilgili tüm bilgileri toplama, işleme ve veri tabanı oluşturarak istenilen bilgileri, istenilen detayda araştırmacılara hızlı ve doğru bir şekilde ulaştırma
- Konuyla ilgili seminer ve konferanslar hazırlayarak ve bu konuda beyin fırtınası yaratacak atölye çalışmaları düzenleyerek, konunun devamlı gündemde kalmasını da sağlama
- Dünya'daki ve Türkiye'deki iç çatışmalar nedeni ile yeni yeni oluşan göç hareketlerini ve gelişmeleri de izlemeyi amaçlamaktır.

3 – İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı

Kuruluş Amacı

Temel amacı “İnsanın yaşam kalitesinin artırılmasına ve toplumsal gelişimine katkıda bulunmak, insan kaynağının verimliliğini, sorun çözme yeteneklerini ve kendi başına ayakta durma becerisini desteklemek ve güçlendirmek” olan vakıf, Bosna Kosova savaşı sonrasında başlattığı mültecilere yönelik çalışmalarına ilerleyen yıllarda hız vermiştir. 1999 yılından itibaren hem Bosna ve Kosova'dan gelen mülteciler hem de İran ve Irak'tan gelip üçüncü bir ülkeye gitmeden önce Türkiye'de bekleyen sığınmacılara yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Vakıf sığınmacılarla ilgili projelerini Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ile işbirliği içinde sürdürmektedir.

Çalışmalar

- **Bulgaristan'dan Göçenler için Uyum Programı:** Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu (UNDP) ve İş ve İşçi Bulma Kurumu işbirliğinde yürütülen bu programda Türkiye'ye gelen 7,000 göçmenin uyumunu kolaylaştırmak için bir dizi eğitim semineri düzenlenmiştir.
- **Bosna Savaş Yaralılarına Tıbbi Yardım:** Bosna Konsolosluğu ile işbirliğinde gerçekleştirilen bir başka program ile Vakıf, Bosna Kosova Savaşı sırasında yaralanan Bosnalılara cerrahi müdahale ve tedavi hizmeti veren bir grup gönüllü hekim ve diğer profesyonelin çalışmalarını desteklemiş ve koordine etmiştir.
- **Türkiye'de Sığınmacılara Üreme Sağlığı ve Temel Haklar Seminerleri:** Geçici olarak yerleştirilmiş olan ve yerleştirilecekleri üçüncü ülke belli olana kadar Türkiye'de yaşayan sığınmacılara yönelik bir eğitim çalışması yapılmaktadır. Bugüne kadar 400 kadar sığınmacı ve mültecinin yararlandığı bu programda ağırlıklı olarak kadınların ve takiben erkeklerin ve ergenlerin bilgilendirilmeleri sağlanmaktadır. IKGV ve İstanbul Barosu eğitimcilerinin bu eğitim programında, Aile Planlaması, Üreme Organları, Cinsel Taciz, Bireysel Hijyen vb cinsel sağlık konularına; İnsan Hakları, Kadın Hakları, Aile İçi İletişim, Uluslararası Standartlar, 3. Ülke Pratikleri gibi temel haklar ile ilgili konulara yer verilmiştir. Ayrıca bu uydu şehirlerde geçici yerleşmiş sığınmacılara eğitim ve sağlık olanaklarının sağlanması konusunda da çalışmalar yapılmaktadır. Bugüne kadar Nevşehir, Aksaray ve Van'da yapılmış olan bu seminerler önümüzdeki yıllarda da sürdürülecektir.

Eylül 2001- Şubat 2003 arasında IKGV mültecilere yönelik hukuk danışmanlığı sistemi başlatmıştır. İstanbul Barosu'ndan bir avukat ve bir tercüman aracılığı ile haftada 2 gün süreyle tüm sığınmacı ve mültecilere hukuksal konularda danışmanlık verilmiştir. Hukuk danışmanlığına ek olarak 2002 yılında, haftada 2 gün olmak üzere psikolojik destek çalışmaları başlatılmıştır. Psikolojik destek çalışmalarının amacı, mülteci ve sığınmacı statüsünde bulunan kişileri içinde bulundukları zor durumla ruhsal olarak başedebilecekleri bir konuma getirebilmektir. IKGV Türkiye'deki sığınmacı ve mültecilere bu hizmeti veren tek sivil toplum kuruluşudur.

4 – Uluslararası Af Örgütü

Uluslararası Af Örgütü bireysel vakalarla ilgilenmek yerine mültecilerin durumuyla ilgili araştırmalar yapmaya, raporlar hazırlamaya ve kapsamlı kampanyalar düzenlemeye odaklanmıştır. Son zamanlarda Ege Denizinde boğulan sığınmacılar ve kaçak göçmenler üstüne çalışmaları olmuştur.

UAÖ Nisan 2007 tarihinde Van'da bir Mülteci Hakları Ofisi açmıştır.

5- Savunuculuk Bilgileri

SAVUNUCULUK

Savunuculuk Nedir?

- Savunuculuk, politikaları dezavantajlı kimseler lehine değiştirmek için, bilgiyi stratejik olarak kullanma sürecidir.
- Değerlerimizi ve inandıklarımızı yansıtan, sistem ve kurumların analiz edilmesi ve bunları dikkate alarak harekete geçilmesiyle iktidar ilişkilerini değiştiren dinamik ve uzun vadeli süreç

Yukarıdaki tanımlardan kolaylıkla anlaşılacağı üzere, savunuculuk doğrudan insan haklarının hayata geçirilmesini hedefler. Yani hakları temel alır.

Hak temelli yaklaşım

- *Uzun vadeli amaçlar* : İnsanlar ve insanların haklarına odaklanır. Sorunu, nedenlerini ve yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde sorumlulukları analiz etmeyi gerektirir.
  - Zamana dayalı ya da bütünün bir parçası değildirler. Bir anlamda "vizyonumuzu" ifade ederler. Doğrudan insan haklarının hayata geçmesine yöneliktir ve ancak tüm insanlar elde edince bu hedefe ulaşılmış olunur.
  - Bu amaçlar farklı örgütlerle birlikte çalışabilmemize zemin oluşturur. Örgütler kendi çalışmalarını, bu hakkın hayata geçmesi için neler yapılması gerektiği , diğerlerinin ne yapmakta olduğu , kendi örgütlerinin çalışma alanları, uzmanlık ve becerilerinin ne olduğu nu inceleyip belirlemelidir.
- Ortak amaca ulaşmak için diğer hükümet ve hükümet dışı örgütlerle (özel sektör dahil) *birlikte çalışmak*
  - Hak temelli amaçlar geniş kapsamlı, iddialı ve uzun vadeli olduğu için farklı düzeyler de çalışmayı, farklı kurumların ittifak yapmaları ve farklı farklı yaklaşımlar kullanmalarıyla gerçekleştirilebilir.
  - Örgütler arasında ortak analiz, ortak strateji ve işbirliği. Hak temelli planlamada kurumlar birbirlerinden bağımsız çalışamazlar.
- *Adillik ve ayrımcılık yapmama* : En dışlanan kişilere özel ilgi göstermek ve en ağır hak ihlallerine yoğunlaşmak
  - Örgütler ellerindeki kısıtlı kaynaklarla mümkün olan en geniş kitleye ulaşmaya çalışır. En zor erişilebilen kişiler genellikle gözden kaçırılır ve unutulur. Hak temelli yaklaşım en dışlanmış kesimleri tanımlamak ve onlara erişmek için özel çaba harcar. Ancak bunun anlamı, hak temelli yaklaşım yalnızca bu gruplarla /gruplar için çalışmak anlamına gelmez.
- *Sorumluluk* , insan hakları alanında her düzeyde görevli olan kişilerin sorumluluğunu arttırmaktır. Doğrudan eylem, yasalarda, politikalarda ve kaynak dağıtımında değişiklikler, kurumsal roller ve uygulamalarda değişiklikler, hal ve tavırlarda değişikliklerin bileşkesiyle elde edilebilir.
- *Katılımcılık* , hak sahiplerinin kendi haklarını talep etmesidir. Örgütün birincil görevi, ilgili sorumluları tespit etmek ve bu kişilerin yükümlülüklerini yerine getirmesini ve yoksun ve haklarından mahrum edilmiş kişileri yetkinleştirerek, haklarını talep etmelerini sağlamaktır.

Hak temelli yaklaşım ve hizmet sağlamak

- Hizmet sağlamak, ihtiyaçları, koşulları hedefler ve kısa vadeli amaçlara ulaştırır. Hak temelli yaklaşım ise " etki " ve " ilgili grubun yararı " ile ilgilidir ve sorunun ana nedenleri yle ilgili çalışır.

- İhtiyaçları karşılamak bir anlamda hakların yerine getirilmesi anlamını taşır çünkü adaletsizliği, eşitsizliği ve ihmal edilmişliği ortadan kaldırır. Hak temelli bir yaklaşım bu hizmeti " hayır " için yapmaz, o kişinin buna " hak kı" olduğu için yapar.

Savunuculuk yaklaşımları

- *Kamu çıkarı için savunuculuk* : Kampanya, lobi, medya çalışması, kaynak geliştirmeyi içeren büyük ölçekli çalışmalar. Kamu yararı adına kaynakları hareketlendirmeyi ve politika reformunu amaçlar.
- *Sosyal adalet için savunuculuk* : Kişilerin, özellikle yoksun ve toplum dışına itilmiş olanların hayatları üstünde doğrudan etkisi olan konularda politikaları etkilemeyi amaçlar.
- *İnsan merkezli savunuculuk* : Yoksun ve toplum dışına itilmiş kişilerin kendi hakları ve çıkarları konusunda savunuculuk ve politikaları etkileyebilmeleri için güçlendirilmesini amaçlar. Bu yaklaşım politikanın bir uzmanlık alanı olduğu görüşünü sarsar.
- *Katılımcı savunuculuk* : Sivil toplum kuruluşlarını karar alma süreçlerine dahil ederek kamusal alanın sınırlarını genişletmeyi hedefler. Demokratik yönetişimin hükümetler kadar vatandaşların da görevi olduğu fikrinden hareket eder.

Savunuculuk rolleri

- *Denetleyici* : Yanlış olabilecek konuları sürekli izleyerek
- *Savunucu* : Aktif olarak doğru yönde atılacak adımları arayarak
- *Yenilikçi* : Bu adımların neler olabileceği konusunda öneriler geliştirerek
- *Hizmet sağlayıcı* : Bu önerileri uygulayarak

Savunuculuk yaklaşımları

- *İşbirliği* : Reform ve içeriden değiştirme
- *Karşı karşıya gelme* : Muhalefet veya pasif direniş
- *Tamamlayıcı faaliyetler* : Hükümet veya diğer karar vericilerden bağımsız olarak geliştirilen ve başarıları bir politika değişikliğine yol açabilecek proje ve programlar
- *Farkındalık yaratma* : Doğrudan olmayan ve genel kampanyalar

Durum Analizi

Durum Analizi

Üçgenin köşeleri

İçerik konu ile ilgili olarak yazılı yasalar, politikalar ve bütçeleri kapsar. Örnek olarak, sığınmacıların sosyal haklarını koruyan yasalar yok ise, çözümün bir parçası böyle bir yasanın kabul edilmesi olabilir. Aynı zamanda, bir politika veya yasa var olsa da, uygulanması için kurumsal mekanizmalar ve bütçesi olmadığı sürece etkili olamaz.

Yapı bir politika veya yasanın uygulanması için var olan devlet veya devlet dışı mekanizmaları kapsar. Bunlar, polis, mahkemeler, hastaneler, bakanlıklar, tarım, eğitim ve sağlık programları gibi mekanizmalardır. Yapı, yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde hükümet, STK'lar ve iş çevrelerini kapsayabilir.

Kültür gerek sorumluların gerekse yurttaşların bir konuyu nasıl anladıklarını ve ele aldıklarını şekillendiren değerler ve davranışlardır. Değerler ve davranışlar, diğer etkenlerin yanı sıra, din, adetler, sınıf, cinsiyet, etnisite ve yaştan etkilenir. Politikalar ve yasalar hakkında bilgi eksikliği kültürel boyutun bir parçasıdır.

ÜÇGEN ANALİZİ

Üzerinde çalıştığımız sorunu çözebilmemiz için, öncelikle konuyla bağlantılı tüm unsurları bilmemiz gerekir. O yüzden yukarıdaki üçgenden yola çıkarak bir listeleme yapmalıyız. Listeleme yaparken, aşağıdaki gibi sorular bize yardımcı olacaktır.

İÇERİK

- Soruna bazılarının yararını diğerlerine karşı koruyarak katkıda bulunan bir politika veya yasa var mı? (+,-)
- Konu(lar) ile ilgili özel bir yasa veya politika var mı?
- Hükümet bu kanun veya politikanın uygulanması için yeterli bütçe ve kadro ayırmış mı?

Örneğin ülkemizde mülteci haklarıyla ilgili yasa(lar) var mı? Varsa bu yasa uluslararası standartlara uygun mu? Yasanın "mükemmelen" uygulanabilmesi için gereken bütçe ayrılmış mı?

YAPI

- Varolan yasalar eşitçe uygulanıyor mu?
- Mahkemeler/kurumlar, ayırım gözetmeden çözüm bulunmasını sağlıyor mu?
- Yasal sistem, pahalı, yozlaşmış veya ulaşılamaz mı?
- Sisteme insanların eşitçe dahil olabilmesi için destek hizmetleri var mı?
- (İstemeyerek de olsa) var olan programlar ve hizmetler bazı kesimleri dışlıyor mu?
- Uygulamaları bir hükümet veya hükümet dışı kurum izliyor mu?

KÜLTÜR

- Soruna katkıda bulunan siyasi veya sosyal değer ve inançlar var mı?
- Kültürel inançlar temel haklarla çelişiyor mu?

- Toplumun her kesimi haklarını biliyorlar mı? Haklarına ulaşmayı biliyorlar mı?
- Aile ve sosyal baskılar kişilerin adil çözümler bulmalarına engel oluyor mu?
- Psikolojik ya da fizyolojik konular bir rol oynuyor mu? Kişiler haklara sahip olduklarını biliyorlar mı?

Bu analizi yaptığımızda, ele almayı hedeflediğimiz konu ya da konularla ilgili stratejimizi oluşturmaya başlayabiliriz.

BİR SAVUNUCULUK ARACI OLARAK MEDYA

Neden medyaya ihtiyacımız var?

Sivil toplum örgütleri, özellikle de savunuculuk yapan örgütler olarak temel amacımız misyonumuz doğrultusunda yaptıklarımızı duyurmak, kamuoyu yaratmak ve sorunları ifşa ederek değişim yaratmaktır. Sesimizi ilgili yerlere duyurabilmenin etkin araçlarından biri de iletişim araçlarıdır. Yani medya.

Ancak medyada çok büyük bir haber rekabeti vardır. Gazete ve dergilere, radyo ve televizyon şirketlerine her gün farklı yollardan çok sayıda bilgi gelir. Şirketlerden, hükümetten, araştırma kurumlarından, sivil toplum örgütlerinden, ulusal ve uluslararası haber ajanslarından ve şirketlere iletişim hizmetleri veren halkla ilişkiler şirketlerinden gelen bu çeşitli bilgileri haberciler yer darlığı nedeniyle sadece ufak bir bölümünü kullanabilirler. Bu durumda, bizim söylemek/duyurmak istediğimiz bilgi nasıl haber olacak?

A. STK çalışmalarında Medyanın Önemi

Kitle iletişim araçları (radyo, televizyon, gazete, dergi gibi) geniş kitlelere bilgi ulaştıran kanallardır. Medya, halktan ulusal ve uluslararası karar mekanizmalarına kadar çeşitlilik gösteren önemli kitlelere düzenli olarak bilgi sunduğu için kamuoyunu biçimlemede önemli bir rol oynar.

Bu nedenle STK topluluğunun en önemli müttefikleri arasındadır.

Habercilerle iyi ilişkiler kurmak etkin bir medya kampanyasının önemli bir parçasıdır.

Medya,

- Siyasi baskı ortamı oluşturan
- Genel bilgi verme yoluyla halk eğitim aracı olan
- Kitlesele yanlış algılamalara karşı duran
- Bir konuyla ilgili alternatif bakış açısı yaratan

haber ve yorumlar yayınlıyarak, STKlar için önemli bir araç haline gelir.

II. Başarılı bir Medya Planlaması Nasıl Yapılır?

A. Medya Stratejinizi ve Hedeflerinizi Belirleyin

Medya erişim planlaması yaparken net ve belirli bir mesaj ve erişim strateji oluşturmak çok önemlidir. Bu çalışma, kime neyi nasıl söyleyeceğinizin temellerini oluşturur.

Dikkat etmeniz bazı unsurları şöyle sıralayabiliriz:

ana mesajlarınız proaktif mi: [haber kanallarına bir konu ya da haber fikrini ilk olarak mı sunuyorsunuz] yoksa reaktif mi: [daha önce yayınlanmış bir habere tepki mi veriyorsunuz]

Araştırma

Araştırma sonucunda elde edeceğimiz bilgi bizim en değerli hazinemizdir. Nerede durduğumuz ve nerede olmamız gerektiği sorularının cevaplarını buluruz.

Bilgi, bize bir öykü çıkartabilir. Öyküler daha kolay haber olur.

B. Ana Mesajınızı Üretin

Medya stratejisini hazırlarken net ve belirli bir mesaj vermek önemlidir. Mesajınız şunları içermelidir:

- Kampanyanızın ele aldığı konu
- Kurumunuzun çözüm önerisi
- Halkın sorunu çözmek için yapabilecekleri
- Kampanyanın mesajı ve mesajın üç bölümü (sorun, çözüm ve eylem) kampanya sırasında yapılan her makale, röportaj ve konuşmada dile getirilmelidir. Ana mesajınızda ayrıca örgütünüzün genel misyon, çalışma alanları ve amaçlarına da yer verebilirsiniz.

Toplumsal bir bölümünü veya tümünü ilgilendiren ÇARPICI, GÜNCEL, YENİ, İLK, BEKLENMEYEN vb. konu, gelişme, olay ya da kişiler medya için haber değeri taşır.

Medya stratejisi hazırlarken hedef kitlenizi de belirlemelisiniz. Bu hedef kitle genellikle henüz sizi desteklemeyen ya da kampanya konunuzdan haberi olmayan kişilerden oluşur. Bu kişilerin kim olduğunu netleştirirseniz kampanyanız daha başarılı olacaktır. Örgütünüzün verdiği mesaj hedef kitlenin çıkarların, değerlerini ve deneyimlerini yansıtabilirse, hedef kitlenizin konuya dikkat etme olasılığı artacaktır. Bu nedenle, ana mesajınızı hazırlarken kitlenizi göz önünde bulundurmalısınız.

III. Kampanyanızı Medyaya İletmek

Mesajınızı basın açıklaması, röportaj, basın toplantısı, yorum ya da farklı bir yöntemle iletebilirsiniz. Ama her durumda hazırlanmanız gerekir.

A. Basın Bülteni/Basın Açıklaması/Basın Duyurusu

Basın bülteni medyaya bilgi sunmak için kullanılan en yaygın tekniktir. Genellikle haber yapılmasını sağlamak, bilgi yaymak, bir olayı duyurmak ya da bir fiili kınamak için medya kuruluşlarına gönderilen yazılı açıklamadır.

Her basın bülteninde yer alması gerekenler şunlardır:

- Kurumunuzun ismi ve logosu
- Ayrıntılı bilgi için konunun uzmanı olan kişinin irtibat bilgileri
- Tarih
- Ana mesajı belirten bir ana başlık
- Çarpıcı bir alıntı ya da konuyla ilgili ön bilgi sunan bir alt başlık.
- Sorunu anlatan ve temel bilgileri veren giriş paragrafı

- Sorunun içeriğiyle ilgili bir arda alan bilgi paragrafı
- Konuyla ilgili yetkili bir kişinin ağzından en az bir “alıntı”
- Çözüm önerisi ve harekete geçilmesine yönelik çağrı
- Kısa bir kurumsal bilgi (belgenin sonunda kurumunuzun misyonunu özetleyen bir cümle)

Eğer kapsamlı bir basın bülteni hazırlayacak bilgi ya da zamanınız yoksa, basın açıklaması da hazırlayabilirsiniz. **Basın açıklaması**, kurumunuzun başkanı ya da konuyla ilgili bir sözcünün, antetli kağıdınıza yazıp medyaya göndereceği kısa bir açıklamadır.

Basın duyurusu ise, yapılacak bir basın toplantısı, konferans ya da etkinlikle ilgili detayları (konu, yer, tarih, saat, konuşmacılar listesi,) içeren kısa bir metindir.

İstatistiki bilgiler, konuyla ilgili önemli tarihler, grafik, şema gibi ek bilgiler sunmanız da haberin zenginleşmesi açısından faydalı olacaktır.

* Sayfanın başına görünür bir biçimde “Basın Bülteni”, “Basın Açıklaması” ya da “Basın Duyurusu” yazmayı unutmayın!

BASIN BÜLTENİ İÇİN İPUÇLARI

Zamanlama: Basın bültenleri, medya kurumlarının iş programlarına uygun saatte yayınlanmalıdır. Haber toplantısı ya da yazı işleri toplantısından **önce** bülten ellerine ulaşmış olmalıdır.

Hikayenizi satın: Medya bilgi bankanızdaki en önemli birkaç muhabire telefon ederek bültenle ilgili bilgi verin ve soruları varsa yanıtlayın.

Seğici olun: Başarılı basın bültenlerinin en temel özelliği seğici davranılmasıdır. Çok sık basın bülteni gönderirseniz, bir süre sonra medya kuruluşları duyarsızlaşıp ilgilenmeyecektir.

B. Röportaj

Muhabirler bilgi toplamak ve farklı bakış açılarını yansıtmak için röportaj yapar. Röportajlar kurumun mesajını iletmek, bilgi paylaşmak ve güncel olaylarla ilgili görüşlerimizi dururmak için iyi fırsatlardır.

Röportaja hazırlık

Araştırma : Kim görüşecek? Röportajın konusu ne? Nerede olacak? Ne zaman kullanılacak? Ne kadar sürecek? Hangi medya organında/programda yer alacak? Muhabirin daha önce yaptığı haberlerin niteliği ne?

Hazırlık : Röportaj sırasında vermek istediğiniz ana mesaj ne? Ana mesajınızı nasıl verebileceğinize dair iki üç farklı cümle hazırlayın. Yeni bir bilgi verebiliyor musunuz? Ana mesajınızı destekleyecek sayılar ya da örnekler bulun.

Alıştırma : Kendinize on tane zor soru hazırlayın. Sizin ya da kurumunuz için zor olabilecek soruları yanıtlatabilecek hale gelin. Neyi nasıl söyleyeceğiniz kaonusunda çalışın. Bir arkadaşınızla soru cevap egzersizi yapın.

Röportaj Sırasında

“Mesaja” Bağlı Kalın

Muhabirlerin kendi gündemleriyle gelebileceğini unutmayın. Medyayla başarılı iletişimin temeli bilgi ihtiyacını karşılarken, kendi mesajınızı da verebilmektir. Sizin asıl vermek istediğiniz –yani okuyanların/dinleyenlerin hatırlamalarını istediğiniz şey- mesajınız olmalı. Ancak bunu haberi yapanın istediği bilgileri verirken yapmalısınız.

Mesajınızı “Bağlantılandırın”

Muhabir size doğrudan iletmek istediğinizi mesajla ilgili soru sormasa bile, bir bağlantı kurarak bunu yapabilirsiniz. Zor soruları atlatmak için de bazen bu yöneme başvurabilirsiniz.

Konuşma

- Etkileyici, İkna edici olun, Net Olun, Anlaşılır Olun
  - Alıntılarınız güçlü olsun.
  - Anlaşılır konuşun
  - Jargon ve teknik terimler kullanmayın
  - İkna edici olun
  - Ara vermekten çekinmeyin
  - Dürüst olun. Abartmayın.
  - Yanıtı bilmiyorsanız ya da emin değilseniz, uydurmayın. Araştırıp muhabire geri döneceğiniz söyleyin. Ve bunu yapın.
  - Mesajınızı verebilmek için konuyla bağlantılar kurun.
- Röportajın sonuna doğru hala istediğiniz söyleyemediyseniz, araya sıkıştırarak bir yol bulmaya çalışın.

C. Basın Toplantısı

Basın toplantıları, basın mensuplarının davet edildiği ve önceden hazırlığı ve duyurusu yapılmış resmi toplantılardır. Genellikle bir ya da birkaç kişinin yaptığı açıklamanın ardından basın mensuplarının sorularının yanıtlanmasıyla sona erer. Önemli bir açıklama yapılacaksa düzenlenmelidir.

Basın toplantılarının avantajı, muhabirlerle yüzyüze gelerek doğrudan iletişim kurulmasıdır.

Bir basın toplantısı, ancak muhabirler haber yaparsa başarılıdır. Bu yüzden basın toplantısı yapmaya karar vermeden önce, konunuzun muhabirlerin ilgisini çekecek kadar önemli olup olmadığını iyi değerlendirmelisiniz.

Unutmayın ki basın toplantıları muhabirler için yapılır. Konuşmacıların sayısını az tutarak, muhabirlere soru sormaları için yeterli vakit tanıyın. Jargon kullanmaktan kaçının; herkes konunun uzmanı değil. Muhabirlerin ve halkın kolayca anlayabileceği bir dil benimseyin.

Etkinliklerinize çağırdığınız gazetecilere ilginç “görsel” malzeme vermek, haber olma şansınızı arttıracaktır.

BASIN TOPLANTISI DÜZENLEMEK

En az bir hafta önce

- Mekanı ayarlayın
- Masa, sandalye, ses düzeni ve muhabirler için çay/kahve ayarlayın.
- Zamanı belirleyin (Davet edeceğiniz muhabirlerin haber hazırlama saatlerini dikkate alın- Ulusal medya için sabah 11:00-11:30 ideal bir saattir)
- Basın duyurusu hazırlayın: Konu ya da konuları ve konuşmacıların uzmanlıklarını da belirtin.
- Duyuruyu editörlere, istihbarat şeflerine, muhabirlere, haber ajanslarına, üye ve diğer ilgili STKlara fax, e-posta ya da kurye yoluyla gönderin.
- Basın dosyası hazırlayın: Açıklama, brifing, konuşmacıların özgeçmişleri, varsa istatistik bilgiler, görsel malzemeler
- Konu başlıklarını belirleyin ve önceden mutlaka konuşmacılarla tartışın ki, toplantı sırasında aynı şeyler anlatılmasın.

En az bir gün önce

- Medya kuruluşlarına hatırlatma gönderin ve telefonla arayın
- Mekanın ve malzemelerin hazır olup olmadığını kontrol edin.

Toplantı günü

- Basın toplantısının temel mesajlarını içeren bir basın bülteni hazırlayın
- Birkaç saat öncesinden toplantı mekanına giderek son hazırlıkları yapın. (Pankart asma, kayıt masası hazırlama, içecekleri hazırlama gibi)

Basın toplantısı sırasında

- Kayıt masasında toplantıya katılan muhabirlerin irtibat bilgilerini alın. Bu ilişkiler ileride size faydalı olacaktır.
- Kayıt masasında Basın dosyaları ve irtibat bilgilerinizi dağıtın.
- Açılışı yapın ve konuşmacıları takdim edin.
- Toplantı sonrası özel röportaj yapmak isteyenler için ayarlama yapacak bir sorumlu bulunsun.
- Eğer mümkünse, toplantıyı kaydedin. Daha sonra izleyip değerlendirme yapabilirsiniz.

Toplantı sonrası

- Katılmayan muhabirlere basın dosyası gönderin
- İlgilenmiş olan ama gelemeyenleri arayarak telefonda bilgi vermeye çalışın
- Medya takibi yaparak, kaç medya organında yer aldığınızı izleyin ve değerlendirme yapın.

6- Önemli Adresler

Helsinki Yurttaşlar Derneği - Mülteci Destek Projesi

Tomtom Mahallesi

Kumbaracı Yokuşu

No:50 Daire:3

34337

Beyoğlu – İstanbul

Tel: (0212) 292 4830

Faks: (0212) 292 4833

Saatler: Pazartesi ve Perşembe günleri 10:00-15:00 (geri kalan zamanlar için randevu alınmalıdır)

refugeeaid@hyd.org.tr

BMMYK – Ankara

12 Caddesi, 212 Sokak No. 3

Sancak Mh.

Ankara

Tel: (0312) 441 1696 veya 409 7000

Faks: (0312) 441 21 73

www.unhcr.org.tr

BMMYK – Van

İstasyon Mahallesi,

Terminal 1inci Cadde,

Hayırlar Caddesi No. 40/2

Van

Tel: (0432) 223 1300 veya 223 53 06

Faks: 90 432 223 32 44

www.unhcr.org.tr

Sosyal ve Hukuki Danışmanlık Hizmeti Veren Kamu ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Listesi

I. KADIN MERKEZLERİ:

Aşağıda adı geçen tüm kuruluşlar başta şiddet mağdurları dahil olmak üzere tüm kadınlara hukuki ve psikolojik danışmanlık hizmetleri sağlamaktadırlar. Hukuki danışmanlık hizmetleri, aile hukuku, koruma alma amacıyla mahkemeye başvuru işlemleri ve cezai işlemlerde sağlanmaktadır. Söz konusu hizmetler aynı zamanda sığınmacılar ve mültecilere de ücretsiz verilmektedir. Ancak adı geçen kuruluşlarda çalışan avukatların çoğu mülteci hukuku konusunda özel eğitim almamışlardır. İlgili sivil toplum kuruluşları tercümanlık hizmetleri vermemektedirler. Dolayısıyla kadın sığınmacıların ve mültecilerin kendilerine dil konusunda yardımcı olacak kişiyi de beraberlerinde bu kurumlara götürmeleri önerilmektedir.

Aşağıdaki liste, her bir kuruluşun *yetkilinin* ismini içermektedir. Söz konusu isimleri listede belirtmenin tek amacı okuyucuya yardımcı olmasıdır. Ancak, adı geçen yetkili kişinin kuruluşun tek yetkilisi olmayabileceği ve bireylerin sorumlulukları zaman içinde değişebileceği unutulmamalıdır.

1) Ankara Barosu Kadın Danışma Merkezi

1998 yılında kurulan Kadın Danışma Merkezi özellikle aile içi şiddete maruz kalan kadınlara danışmanlık hizmeti sağlamaktadır. Merkez hafta içi çalışma saatlerinde gönüllü ve Merkez'de çalışan avukatlarla hukuki danışmanlık hizmetleri vermektedir. Merkez'de aynı zamanda şiddete maruz kalan kadınlara destek veren bir psikolog bulunmaktadır. Merkez, maddi sorunu olan kadınlara da hukuki yardım olanakları sağlar ve hukuki işlemlerin takibati için de onları hukuki yardım ofislerine yönlendirir. Aynı yardım sığınmacı ve mülteci kadınlara da sağlanmaktadır. Ancak, Merkez başvuru sahiplerine ücretsiz çeviri ve tercümanlık hizmetleri vermemektedir.

Adres : Ankara Adliyesi 2. Kat Sıhhiye / Ankara

Tel : 312- 311 51 15/ 310 55 26-3

Yetkili kişi : Yasemin Sezgin

Kadın Danışma Merkezi aynı şekilde İstanbul ve Diyarbakır'da bulunur:

- İstanbul Barosu Kadın Danışma Merkezi: 212-2519555

- Diyarbakır Barosu Kadın Danışma Merkezi : 412-2231019

2) İstanbul Barosu, Kadın Hakları Uygulama Merkezi

Merkez şiddette maruz kalmış ve maddi yetersizliği olan kadınlara hukuki danışmanlık ve hukuki yardım sağlamaktadır. Söz konusu yardım aynı zamanda ailevi konuları da kapsamaktadır. Adı geçen yardım, hafta içi 09.00-17.00 arasında gönüllü avukatlar tarafından verilmektedir. Maddi olanakları yetersiz kadınlara hukuki işlemler konusunda da yardım sağlanmaktadır.

Adres : İstiklal Cad. Orhan Adli Apaydın Sok. Baro Han Kat:2 Beyoğlu/ İstanbul

Tel : 212-292 77 39

Kadıköy bürosu tel : 216-414 68 53

Kartal bürosu tel : 216 352 5394

Yetkili kişi : Nurdan Düvenci

3) İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı

Vakıf, psikososyal yardıma ihtiyacı olan ve şiddete maruz kalmış bireylere psiko-sosyal hizmet sağlamaktadır. Vakfın sadece İstanbul'da ofisi bulunmakta, ancak adı geçen danışmanlık hizmetleri randevu usulüyle İstanbul ICMC ofisinde perşembe ve cuma günlerinde verilmektedir. Vakıf aynı zamanda aynı hizmeti Ankara'da Çankaya Polikliniği'nde (Turan Güneş Bulv. No: 1, Çankaya-Ankara, Tel: 312-4406768) vermektedir. Danışmanlık hizmetinden yararlanmak isteyen bireylerin daha önce randevu almaları gerekmektedir.

Adres : Siraselviler Cad. Kristal Apt. No: 152 Apt: 3-4 Beyoğlu, 80060, İstanbul

Tel : 212-2931605

Yetkili kişi : Dr. Berna Eren

4) Uluslararası Katolik Muhacerat Komisyonu (ICMC)

Türkiye ofisini 1957'de açan ICMC halen yürütülen sosyal hizmetler programı çerçevesinde sığınmacılara ve mültecilere sosyal ve hukuki danışmanlık hizmetinin yanı sıra psiko-sosyal danışmanlık sağlamaktadır. Ofisleri pazartesi ile perşembe arası 08:00- 16:00 arasında, cuma günlerinde ise 9.00-12.00 arasında sığınmacı ve mültecilerin müracaatlarına açıktır. Kiliseler ve bazı uluslararası örgütlerle işbirliği içinde olan ICMC sığınmacı ve mültecilere malzeme yardımı da sağlamaktadır.

Adres : Avukat Süreyya Ağaoğlu Sok. Melek Apt. 37/2, Teşvikiye 80200, İstanbul.

Tel : 212-2477209

Yetkili kişi : Ekin Öğütoğulları

5) Türkiye İnsan Hakları Vakfı , Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi

Vakıf işkenceye maruz kalmış bireylere tıbbi ve psikiyatrik tedavi sağlamaktadır. Vakfın Ankara, İstanbul, Diyarbakır, İzmir ve Adana'da olmak üzere 5 ofisi bulunmaktadır. Rehabilitasyon merkezlerinde tıbbi ve psikiyatrik tedavi seansları hafta içi 10.00 ve 17.00 arasında verilmektedir.

Adres : Menekşe 2 Sok. No: 16/11, Kızılay – Ankara

Tel : 312-417 71 80

Tedavi Sorumlusu : Metin Bakkalcı

Başkan : Yavuz Önen

Genel Sekreter : Sedat Aslantaş

6) Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı

Vakıf mülteci ve sığınmacılara hukuki konularda ve sığınma işlemleri ile ilgili danışmanlık hizmetleri sağlamaktadır. Ayrıca çarşamba ve perşembe günlerinde mülteciler ve sığınmacılar dahil olmak üzere başvuranlara psiko-sosyal danışmanlık hizmeti verilmektedir. Vakıf hafta içi 10.00 ile 18.00 arasında müracaata açıktır.

Adres :Kuloğlu Mahallesi Turnacıbaşı Sok. Fikret Tuner İşhanı 55/57, Kat 3 Beyoğlu, İstanbul

Tel : 212-2934770

Yetkili kişi : Şehnaz Turan

7) Şahmaran Kadın Da(ya)nışma ve Araştırma Derneği

Dernek, aile içi şiddet ve cinsel tacize uğramış kadınlara hukuki ve sosyal danışmanlık hizmetleri sağlamaktadır. Salı ve cuma günlerinde başvuranlara psiko-sosyal danışmanlık sağlayan 2 psikolog bulunmaktadır. Aynı zamanda ihtiyacı olan kadınlara malzeme yardımı sağlayan dernek, kadınlara istihdam olanakları ve mesleki kurs olanakları da sunmaktadır. Dernek, pazartesi-cumartesi günler arasında 9.00-18.00 arasında açıktır.

Adres : Kayışdağıyolu Cad. Oker Apt. No: 26/8, İçerenköy, Kadıköy, İstanbul

Tel : 0 212 573 74 33

Yetkili kişi : Dilşah Deniz

8) Türk Kadınlar Birliği

Yetmiş aşkın şubesi bulunan Türk Kadınlar Birliği (Adana, Amasya, Ankara, Antakya, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Edirne, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Gümüşhane, Iğdır, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Karaman, Kayseri, Konya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Mersin, Nevşehir, Ordu, Adapazarı, Samsun, Tekirdağ, Trabzon) şiddet veya tacize uğramış ya da herhangi sorunu olan kadınlara hukuki ve sosyal danışmanlık hizmeti sağlayarak gerekli mercilere yönlendirmektedir. Birliğin 5 Toplum Merkezi bulunmaktadır (Ankara, Mersin, İstanbul). Bu Toplum Merkezleri'nde sürekli bulunan psikolog vasıtasıyla psiko-sosyal hizmeti verilmektedir. Hafta içi mesai saatlerinde hizmet veren bu merkezlerde aynı zamanda meslek edindirme kursları, okuma yazma kursları ve el becerileri kursları verilmektedir.

Adres : G.M.K Bulvarı No:94/3 Da:3 Maltepe Ankara

Tel : (312) 231-1640

9) SHÇEK Toplum Merkezi

28 ilde 58 şubesi bulunan (Adana, Adıyaman, Ağrı, Ankara, Antalya, Aydın, Batman, Bitlis, Çanakkale, Diyarbakır, Düzce, Edirne, Gaziantep, Hakkari, Mersin, İstanbul, İzmir, Kırıkkale, Kocaeli, Manisa, Mardin, Muş, Samsun, Siirt, Şanlıurfa, Van, Yozgat, Kırklareli) Toplum Merkezleri aile ile ilgili konularda psiko-sosyal ve hukuki danışmanlık hizmetleri sağlamaktadır. Toplum Merkezi, anne-çocuk eğitimi gibi belirli konularda istek ve ihtiyaç üzerine eğitim kursları düzenlemektedir. Aynı zamanda bu merkezlerde yetişkinler için okuma yazma kursları verilmektedir. Bu kurslar, temel Türkçe bilgisi olan sığınmacı ve mültecilere de açıktır. Bu merkezlerde aynı zamanda nikah işlemleri konusunda rehberlik hizmetleri de sağlanmaktadır. Toplum Merkezleri hafta içi mesai saatlerinde başvuruya açıktır.

Adres : Altındağ Toplum Merkezi, Altındağ Cad. No: 89, Altındağ 06090 Ankara

Tel : 312-3165011

Website : www.shcek.gov.tr

Yetkili kişi : Demet Özgün

10) SHÇEK Aile Danışma Merkezi

19 ilde 19 şubesi bulunan (Isparta, Trabzon, Samsun, Konya, Sinop, Van, Kocaeli, İzmir, Burdur, İçel, Balıkesir, Adana, Batman, Antalya, Giresun, Ankara, Ordu, Zonguldak, Yalova) Aile Danışma Merkezleri çalışma saatler içinde sosyal danışmanlık hizmetleri sağlamaktadır. Bu merkezlerin bazı şubelerinde psiko-sosyal hizmeti sağlanmakta, ancak tüm merkezlerde aile terapi kursları verilmektedir.

SHÇEK Genel Müdürlük :

Adres : Anafartalar Cad. No: 70 Ulus / ANKARA

Tel : 312 310 2460

Yetkili kişi : Nalan Uysal

11) Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezleri

Sağlık hizmetleri gereksinimi olan kadın, anne ve çocukların sağlık düzeyini yükseltmek ve üreme sağlığı hizmetlerini diğer sağlık kuruluşlarıyla işbirliği içinde gerçekleştirmek üzere kurulmuştur. İl merkezlerinde her 100.000 nüfusa bir adet ve yerleşim nüfusu en az 30.000 olan ilçe merkezlerinde de bir adet Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi vardır. Merkezlerde verilen hizmetler temel sağlık hizmetlerinden olup, hizmetlerin verilmesi ücretsizdir. Ancak, özellik arzeden hizmetlerden Bakanlığın belirleyeceği kurallar doğrultusunda gerektiğinde ücret alınabilir.

Merkezlerde verilecek başlıca hizmetler:

- A) Aile sağlığı hizmetleri
- a) Çocuk ve ergen sağlığı hizmetleri
- b) Kadın ve erkek üreme sağlığı hizmetleri (Aile planlaması hizmetleri dahil)
- B) Ağız ve diş sağlığı hizmetleri
- C) Poliklinik hizmetleri
- D) Laboratuvar hizmetleri
- E) Eğitim hizmetleri (Merkezin hizmet verdiği konularda)
- F) Erken teşhis hizmetleri
- G) Danışmanlık hizmetleri

Her ilde birden fazla merkezin bulunması nedeniyle, telefon ve adreslerini bu listede sıralamak olanaklı değildir. En yakın mahallede bulunan Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi'nin telefon numarası 118'den temin edilebilir.

12) Sağlık Ocakları

Köy, ilçe, il ve büyükşehirlerde beş ile 10 bin nüfusa bir sağlık ocağı bulunmaktadır. Sağlık ocaklarında genel anlamda, yataklı tedavi hizmetleri dışında kalan hemen her türlü sağlık hizmeti verilir ve bu hizmetleri destekleyen diğer işler de yapılır.

Sağlık ocaklarında verilen hizmetler ana başlıkları ile şunlardır:

- Sağlık hizmetleri (örneğin ilk yardım, ana sağlığı hizmetleri, çocuk sağlığı hizmetleri, üreme sağlığı ve aile planlaması hizmetleri, bulaşıcı hastalıklarla mücadele, kronik hastalıklarla mücadele, ağız ve diş sağlığı hizmetleri gibi)

- Adli hekimlik hizmetleri

Merkezlerde verilen hizmetler temel sağlık hizmetlerinden olup, hizmetlerin verilmesi ücretsizdir. Ancak, özellik arzeden hizmetlerden Bakanlığın belirleyeceği kurallar doğrultusunda gerektiğinde ücret alınabilir.

Her ilde birden fazla merkezin bulunması nedeniyle, telefon ve adreslerini bu listede sıralamak olanaklı değildir. En yakın mahallede bulunan Sağlık Ocakları'nın telefon numarası 118'den temin edilebilir.

13) Sığınmacılar ile Göçmenlerle Dayanışma Derneği

Dernek sığınmacı ve mültecilere göç ve sığınma konularında sosyal ve hukukî danışmanlık hizmetleri sağlamaktadır.

Adres : Cinnah Cad. 27/7 Ankara 06680

Tel : 312-487 5583

e-posta : sgdd@sgdd.org.tr

internet adresi : www.sgdd.org.tr

Yetkili kişi : İbrahim Vurgun Kavlak

II. ÇOCUK MERKEZLERİ

1) İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi

İstismar ve ihmal mağduru çocuklara ve ailelerine hukuki danışmanlık verilmektedir. Yakın gelecekte mağdurların avukatlarının ücretsiz olarak takip edilmesi sağlanacaktır.

Adres : İstiklal Caddesi, Orhan Adli Apaydın Sokak, Baro Han Beyoğlu, İstanbul.

Tel : 212 251 63 25 /151

2) Ankara Barosu Çocuk Hakları Merkezi

İstismar ve ihmal mağduru çocuklara ve ailelerine hukuki ve psikolojik danışmanlık verilmesi planlanmaktadır. Yakın gelecekte mağdurların avukatlarının ücretsiz olarak takip edilmesi sağlanacaktır.

Adres : Ankara Adliyesi 2. Kat , Sıhhiye, Ankara.

Tel : 312 310 55 26/4

3) SHÇEK Alo Çocuk (Çocuk ve Gençlik Merkezi)

İhmal ve istismar mağduru çocuklara ve ailelerine ücretsiz olarak sosyal hizmet, psikolojik danışmanlık hizmetleri verilmektedir.

Tel : 212 512 35 35 (İstanbul)

312 425 25 31 (Ankara)

4) Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şubesi

Mağdur çocuklara ilişkin adli işlemler ve gereken durumlarda sosyal hizmet ve tedavi desteği hizmetlerini yürütmektedir. Hizmetleri ücretsizdir. Yukarıda listesi verilmiş olan 25 ilde geçici bakım üniteleri 54 ilde de şubeleri kurulmuştur. Her ilde Emniyet Müdürlüğü ve Emniyet Amirlikleri aracılığıyla bu şubelere ulaşılabilir.

Tel : 312 412 28 91/92-93-94 (Ankara)

5) Jandarma Çocuk Merkezi

Çocuk suçlarının önlenmesi ve suça maruz kalan ve suç işleyen çocukların korunması amacıyla faaliyet gösteren merkez, her türlü şiddet istismara maruz kalan çocuklara da psiko-sosyal destek sağlamaktadır. Aynı zamanda mülteci çocuklar, boş yer olduğunda da anneleri bu merkezin sığınma evinden yararlanabilmektedirler. Halen Ankara, İstanbul, İzmir, Aydın ve Erzurum'da Çocuk Merkezleri hizmet vermekte; ancak sayılarının 11'e çıkarılması planlanmaktadır.

Ankara Jandarma Çocuk Merkezi: Çevreli Cadde No. 2, Aydınlikevler, Ankara

Tel: 312-517 2682

III. SİĞİNMA EVLERİ

1) SHÇEK Sığınma Evleri

SHÇEK'in 8 sığınma evi bulunmaktadır. Tüm sığınma evleri, Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri aracılığı ile hizmet vermektedirler. Bu nedenle sığınma evi hizmetinden yararlanmak isteyen bireylerin bulundukları yerin Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne müracaat etmeleri gerekmektedir.

Adres : Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, Armağan İşhanı No: 70, Kızılay Ankara

Tel : 312-4186662

Müdür : Yıldırım Dektaş

2) Kadın Dayanışma Vakfı Danışma Merkezi ve Sığınma Evi

Vakıf, şiddete maruz kalan kadınlara psikolojik, hukuki ve sosyal yardım sağlamaktadır. Vakıf bünyesinde aynı zamanda bir sığınma evi bulunmaktadır. Ancak, idari ve mali yetersizlikler nedeniyle sığınma evi halen kapalı durumundadır.

Adres : Mitahatpaşa Cad. 10/11 Sıhhiye / Ankara

Tel : 312- 435 00 70, 430 40 05-06

Yetkili kişi : Leziz Onaran

3) Yenimahalle Belediyesi Kadın Danışma Merkezi

Bu Merkez Belediye bünyesinde olup Kadın Dayanışma Vakfı tarafından işletilmektedir. Söz konusu Merkez'de şiddete maruz kalan kadınlar dahil olmak üzere mağdur kadınlara hukuki danışmanlık hizmeti sağlanmaktadır.

Merkez'de çalışan psikolog ihtiyacı olan kadınlara psiko-sosyal yardım sağlamaktadır. Maddi sorunu olan kadınlara hukuki danışmanlık hizmetleri sağlanırken, kendileri hukuk yardım ofislerine yönlendirilirler. Merkezi halen hizmet veren sığınma evi bulunmaktadır. Merkez'de ihtiyacı olan kadınlara malzeme yardımı da verilmektedir.

Adres : İvedik Cad. Belediye Başkanlık Binası, Yenimahalle / Ankara

Tel : 312-3433000/2016

Yetkili kişi : Birben Kut

4) Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı

Vakıf aile içi şiddete maruz kalan kadınlara danışmanlık hizmetleri ve sığınma evi olanakları sağlamaktadır. Ancak, sığınma evi halen maddi yetersizlikler nedeniyle kapalıdır. Sığınma evini yeniden işlev hale getirme çalışmaları devam etmektedir.

Adres : Katip Mustafa Çelebi Mah. Anadolu Sok. No: 23/7-8 80200 Beyoğlu / İstanbul

Tel : 212-292 52 31-32

Fax : 212-292 52 33

Yetkili Kişi : Canan Arın

7- Temel Terimler Sözlüğü¹

Af: Bir şahıs veya grubun, cezai ve siyasi saldırılara dair yükümlülükten muaf olacağına ilişkin kanuni garanti. Uyulması ve doğru uygulanması halinde af, mültecilerin gönüllü geri dönüşünü teşvik edebilir.

Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Kapsayan ABÖ (Afrika Birliği Örgütü) Sözleşmesi: 1951 Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımlamasından daha geniş bir mülteci tanımı sağlayan bölgesel nitelikte 1951 Sözleşmesini tamamlayıcı belge.

Aile Fertlerinin İzinin Sürülmesi: Mülteci bağlamında, BMMYK'nın ilgi alanına giren kişilerin, aile fertlerinin ya da yakın akrabaların nerede oldukları hakkında bilgi edinme çabasıdır. Kalıcı çözümler bağlamında iz sürme, aileyi tekrar biraraya getirme amacıyla veya sadece aile üyeleri arasındaki iletişimi kolaylaştırmak için yapılabilir. Uluslararası Kızılhaç Örgütü bu alanda özel olarak görev yapan Merkezi İz Sürme Acentasını yönetiyor.

Ailenin bütünlüğü ilkesi: Toplumun doğal ve temel birimi olan ailenin korunmasını sağlayan ilke. Bu ilke kapsamında, eşlere ve mülteci statüsü kriterine uygun bakmakla yükümlü olunan kişilere mülteci statüsü verilebilir. Eşlerin ve bakmakla yükümlü olunan kişilerin, aile bütünlüğü ilkesi yoluyla mülteci statüsü almaları durumunda bu kişiler "türev statüye" sahip sayılırlar.

Ailenin yeniden birleştirilmesi: Ailenin bütünlüğü ilkesinin uygulanmasına imkan tanıyan her tür süreç. Genel anlamda kalıcı çözümler, özel anlamda yeniden yerleştirme bağlamında özel bir uygulaması mevcuttur.

Belirli Bir Toplumsal Grup(...a mensubiyet): 1951 Sözleşmesine göre zulüm nedenleri arasında sayılan 5 temel maddeden biridir. Belirli bir toplumsal grup, grubu diğerlerinden ayıran farklı özelliklere sahiptir. Bu gruptaki kişiler doğuştan gelen ya da sonradan elde edilen bu özellikleri paylaşırlar. (örneğin ilgi alanları, değerler, davranış ya da altyapı) Bu belirleyici özelliklerden birinden vazgeçmeye zorlamak o kişilerin temel insan haklarını ihlal etmek anlamına gelebilir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Tüzüğü: BMMYK'nın görev yetkisini, işlevlerini, yapısını belirten ve BMMYK'nın ilgi alanına girebilecek kişiler için yerine getirilmesi gereken kriterleri belirten dökümandır. Bu kişiler BMMYK tarafından 'BMMYK'nin yetki alanına giren mülteciler' olarak adlandırılır.

BMMYK tarafından Tanınan Mülteciler: 1951 mülteci sözleşmesinden önce yürürlükte olan uluslararası belgeler hükümlerinde mülteci olarak kabul edilen kişiler.

BMMYK'nın Görev Yetkisi: BMMYK'nın tüzüğünde ve BM Genel Kurulu'nun kararlarında belirtilen BMMYK'nın görev ve yetkileridir. Tüzükte belirtilen BMMYK'nın görevi, mülteciler için çözüm, yardım ve koruma sağlamaktır. BMMYK, vatansızlığın azaltılmasına ilişkin 1961 Sözleşmesinin 11.maddesinde belirtilen rolüyle, vatansızlığa ilişkin sorunları da ele almaktadır. Genel Kurul tarafından BMMYK'dan ayrıca vatansızlığa ilişkin 1954 ve 1961 sözleşmelerini geliştirmesi ve devletlere ulusal yasama ve uygulamada danışmanlık ve teknik yardım sağlayarak vatansızlığın önlenmesine yardımcı olması istenmiştir.

BMMYK'nın İlgi Alanına Giren Kişiler: Genel anlamda koruma ve yardım ihtiyacı duyan herkes BMMYK'nın ilgi alanı içinde tanımlanır. Bu 1951 Sözleşmesi altında silahlı çatışma ya da ciddi olarak kamu düzenini bozan olaylar sonucunda ülkelerini terk etmeye zorlanan, geri dönen, vatansız ve bazı durumlarda ülke içerisinde yerinden edilmiş kişileri kapsar. BMMYK'nın mülteciler dışında diğer ilgi alanına giren kişilere ilişkin yetkisi, Genel Kurul kararlarına dayanmaktadır.

Bölgesel Mülteci Belgeleri: Devletler ya da hükümetler arası organizasyonlar tarafından mültecilerle ilgili coğrafi ya da yöresel olarak kabul edilen uluslararası yasal dökümanlar. Bu dokümanlar, normal olarak 1951 Sözleşmesini tamamlar ve belli bir coğrafi bölgedeki mülteci sorunlarının özel karakterini belirtir. Bölgesel araçlara örnek olarak 1969 ABÖ Sözleşmesi ile 1984 Cartagena Bildirisi verilebilir.

Cinsiyete Dayalı Zulüm: Bir cinsiyeti hedefleyen veya eşitsiz şekilde etkileyen zulüm. Bazı durumlarda, cinsiyete bağlı zulüm mülteci tanımı kapsamına girebilir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS): 1989 tarihli Sözleşme çocuk haklarının korunmasına dair kapsamlı standartları belirler. ÇHS'nin 2. Maddesi'nde, ÇHS'nin herhangi bir ayırım uygulanmadan tüm çocuklar için geçerli olacağı belirtilmektedir. Bu nedenle, mülteci çocuklar da ÇHS ile belirlenen standartların kapsamındadır.

Dahili Kaçış Alternatifi (veya "Yer Değiştirme İlkesi"): Bir sığınmacının, menşei ülkesinde, ülkenin başka bir yerine giderek zulüm görme tehlikesinden kurtulmasına dair bir tesbit. Söz konusu husus, sıklıkla statü belirleme yöntemlerine erişimi kısıtlamak veya mülteci statüsünü reddetmek amacıyla kullanılması dolayısıyla BMMYK tarafından tercih edilmemektedir. BMMYK, içerde yer değiştirme imkanının sadece bazı sınırlı durumlarda statü belirlemeyle ilgili olduğu inancındadır. Bu halde bile, uygulama, iltica talebinin tüm yönlerinin gözönüne alınmasına dayanmalıdır.

Davranış Standartları: 1951 Mülteci Sözleşmesinde ve diğer uluslararası belgelerde yer alan mültecilere nasıl davranılacağına ilişkin standartlar. 1951 sözleşmesi belirli haklara özgü çeşitli davranış standartları belirlemiştir. Bu standartlar; Mültecilere yapılan muamele en az aynı durumda bulunan yabancılara yapılan muamele ile aynı olmalıdır; en uygun muamele ise mültecilerle aynı durumda bulunan yabancı ülke vatandaşları ile ülke vatandaşlarının aynı muameleyi görmesidir.

Düzensiz Mülteci Hareketleri: Mülteci veya sığınmacıların, halen korunma aldıkları ülkeden resmi izin almaksızın, başka bir ülkede sığınma veya kalıcı yerleşim aramak üzere hareket etmeleri.

Eylemde Ortaklık (PARinAC): BMMYK ve STÖ arasındaki ortaklığı geliştirmeyi amaçlayan, ve mülteciler ile BMMYK'nın ilgi alanına giren diğer kişilerin korunmasını ve çözümler bulunmasını amaçlayan yapısal çerçeve.

Geçici Koruma: Devletler tarafından şiddet veya çatışma nedeniyle kitleler halinde kaçıp gelen, durumları geçici olan kişilere bireysel statü belirlemesi olmadan, koruma sağlamak için geliştirilen düzenleme veya araçtır. Geçici koruma, 1990'lı yılların başında Yugoslavya'daki çatışmalardan kaçan insanları korumak için bazı Avrupa devletleri tarafından uygulanmıştır.

Gelir Getiren Projeler: BMMYK'nın ilgi alanına giren kişilere gelir sağlamak suretiyle bu kişilerin kendilerine yeterli hale gelmelerini sağlamak için tasarlanmış projeler.

Geri Gönderme (*refoulement*): Kişinin zulüm göreceği ya da zulüm görme riski olan yere geri gönderilmesi. Geri gönderme, geri gönderilmeme prensibinin ihlaline neden olur ve bu da mülteci hukuku ve geleneksel uluslararası hukukun ihlal edilmesi anlamına gelir.

Geri Göndermeme (*Non-refoulement*): Mültecilerin Devletler tarafından, hayat ve özgürlüklerinin tehdit edilebileceği ülke veya topraklara herhangi bir şekilde geri gönderilmelerini yasaklayan temel mülteci hukuku ilkesi. *Non-refoulement* ilkesi uluslararası örf ve adet hukukunun bir parçasıdır ve bu nedenle, 1951 Sözleşmesine taraf olsun olmasın tüm Devletler açısından bağlayıcıdır.

Göçmenler (ekonomik): Mülteci tanımı ile ilgisi olmayan tamamen ekonomik sebeplerle veya hayatlarını maddi yönden iyileştirme amacıyla menşe ülkelerini terkeden kişiler. Ekonomik göçmenler, mülteci statüsü kriterine uymazlar ve bu nedenle mülteciler gibi uluslararası koruma alma hakkına sahip değildirler.

Gönüllü Geri Dönüş: Mültecilerin özgür iradeleri ile aldıkları karar neticesinde menşe ülkesine geri dönmeleridir. Gönüllü geri dönüş organize edilebilir (ör; ilgili hükümetin ve BMMYK'nın gözetiminde) veya kendiliğinden gerçekleşebilir (Örneğin mülteciler), BMMYK ve hükümetlerin dönüş işlemlerinde çok az veya hiç katkısı olmadan mültecilerin tamamen kendi imkanları ile geri dönmesi.

Görev Kapsamına Giren Mülteciler: Tüzüğü ve ilgili BM Genel Kurul kararları kapsamında faaliyet gösteren BMMYK tarafından mülteci olarak tanınan kişiler. Görev kapsamında olmak, özellikle 1951 Sözleşmesi veya 1967 Protokolüne taraf olmayan Devletlerde önemlidir.

Gözetim: Genellikle zorunlu hapis yoluyla hareket özgürlüğünün kısıtlanması. BMMYK'nın görüşüne göre, gözetim genel olarak sığınmacıların kontrolüne dair bir tedbir olarak kullanılmamalıdır.

Grup Mülteci Statü Belirleme: Büyük ölçekli bir akına dahil tüm kişilerin *prima facie* (*varışta tanıma*) esasına bağlı olarak mülteci sayılmalarına dair uygulama. Grup halinde belirleme, önceden kişisel statü belirleme yapılmaksızın koruma ve yardım ihtiyaçlarının karşılanmasına imkan tanır.

Güvenli Bölgeler/ Güvenli Alanlar: Çatışma sırasında sivilleri korumak için kurulmuş olan alanlar, bölgeler ve yerleşim yerleridir. Güvenli bölgelerin kurulmasıyla ilgili usul ve koşullar Silahlı Çatışma Hukuku altında belirtilmiştir.

Güvenli Üçüncü Ülke: Bir sığınmacının, sığınma başvurusu yaptığı ülkeye gelmeden önce fiziksel olarak bulunduğu ve mülteci olarak koruma alabileceği ülke

Haklı Nedenlere Dayalı Zulüm Korkusu: 1951 Sözleşmesinde yer alan mülteci tanımının ana unsurlarındandır. Bu unsur öznel bir faktör (zulüm korkusu) içerdiği gibi nesnel bir faktör de (korku haklı nedenlere dayanmalı) içerir.

1951 sözleşmesine göre zulüm; ırk, din, milliyet, belli bir sosyal gruba mensubiyet veya siyasi görüş gibi beş ana unsurdan herhangi birisine dayandırılmalıdır.

Hükümetlerarası Örgüt (HAÖ): Üye Devletlerden oluşan bir örgüt. Birleşmiş Milletler Örgütü (BM), Afrika Birliği Örgütü (ABÖ), Amerika Devletleri Örgütü (ADÖ), Avrupa Birliği (AB) ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) buna örnektir.

İç Karışıklık: İçinde silahlı çatışma barındırmayan şiddet ve karışıklık durumu.

İlk Sığınma Ülkesi: Bir sığınmacının, sığınmacı veya mülteci olarak uluslararası korunma aldığı ülke

İnsan Hakları: Herhangi bir ayırım olmaksızın tüm bireylerin haysiyet ve dürüstlüğü tanıyan ve koruyan üzerinde anlaşmaya varılmış uluslararası standartlar. İnsan hakları, uluslararası örf ve adet hukukunun bir parçası olup, genellikle insan hakları belgeleri olarak adlandırılan çeşitli ulusal, bölgesel ve uluslararası hukuki belgelerde yer almaktadırlar. Aralarında en bilinenleri, Birleşmiş Milletler Şartı ve BM Haklar Belgesidir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Medeni ve Siyasi Haklara dair Uluslararası Anlaşma ve Ekonomik ve Sosyal Haklara dair Uluslararası Anlaşmadır).

İnsan Hakları Hukuku: Uluslararası örf ve adet hukuku, insan hakları belgeleri ve ulusal kanunların, insan haklarını tanıyan ve koruyan kısmı. Mülteci hukuku ve insan hakları hukuku birbirinin tamamlayıcısıdır.

İnsani (Statü) Vakaları: Ulusal kanunlar kapsamında insani sebeplerle bir ülkede ikametine resmen izin verilen kişiler. Mülteci statüsü alamayan kişiler de bu kapsama girebilir.

Kabul Merkezleri: Mültecilerin sığınma ülkesine vardıklarında kabul edilmelerini, işlemlerinin yapılmasını ve acil ihtiyaçlarının karşılanmasını kolaylaştıran yerler.

Kalıcı Çözümler: Mültecilerin durumuna, normal hayatlarına devam etmelerine imkan tanıyacak şekilde, tatminkar ve kalıcı çözüm getiren her tür araçtır. BMMYK genellikle, gönüllü geri dönüş, yerel bütünleşme ve yeniden yerleştirme çözümlerini kullanır.

Kapsam Dışı Bırakma Maddeleri: Aksi halde mülteci statüsü kriterine uygun olacak kişilerin uluslararası korumadan faydalanmasını engelleyen kanuni hükümler. 1951 Sözleşmesi'nde kapsam dışı bırakma maddeleri, Madde 1D, 1E ve 1F'de yer alır. Söz konusu maddeler, şu kategoriler için geçerlidir: BMMYK dışındaki bir BM organından koruma veya yardım alan kişiler; ikamet ettikleri ülke vatandaşlığına sahip sayılarak hak ve yükümlülüklerle sahip olan kişiler; ve barışa karşı suç, savaş suçu, insanlığa karşı suç, ağır bir siyasi olmayan suç veya Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suç işleyen kişiler.

Kendine Yeterli Kuruluşlar ve Projeler: Kendi yararları için, mülteciler ve ilgi alanına giren diğer kişiler tarafından, başlatılan, yaratılan ve idare edilen kuruluş ya da projeler

Küçükler: Kanuni yetişkinlik yaşının altında olan ve bu nedenle kanunen bağımsız olmayan kişiler. Söz konusu terim büyü çağındaki kişileri kapsar. Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) kapsamında, "çocuk", uygulanabilir kanunda daha düşük bir yaş belirtilmedikçe, onsekiz yaşının altındaki kişidir. ÇHS kapsamında "çocuk" ve "küçük" aynı anlama gelir.

Mülteci Hukuku: Mültecilerin korunma standartlarını oluşturan geleneksel uluslararası hukuk ve çeşitli uluslararası, bölgesel ve ulusal belgelerin oluşturduğu bütündür. Mülteci statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesi mülteci hukukunun temel taşıdır.

Mülteci Statüsünün Varışta (prima facie) Belirlenmesi: Bkz. Mülteci statüsünün grup olarak belirlenmesi

Mülteci Statüsünü Belirleme Prosedürleri: BMMYK ya da devletler tarafından bireysel anlamda kişinin ulusal ve uluslararası hukuk ile uyum içerisinde mülteci olarak tanınmasını sağlayan yasal ve idari prosedürler.

Mültecilere dair Cartagena Beyannamesi: Amerika'lı uzmanlar topluluğu tarafından Kasım 1984 tarihinde kabul edilen bir Beyanname. Beyanname mülteci tanımını genişleterek "... genel şiddet, yabancı saldırısı, iç çatışmalar, insan haklarının toplu şekilde ihlali veya kamu düzenini ciddi ölçüde bozan diğer durumlara bağlı olarak hayatları, güvenlikleri ve özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkelerinden kaçan kişileri" de kapsama dahil etmiştir. Cartagena Beyannamesi bir antlaşma olmamakla beraber, hükümlerine Orta Amerika'da uyularak, bazı ulusal kanunlarda yer almıştır.

Mültecilere İlişkin Kişiyeye Dayalı Planlama: Tüm BMMYK programlarının, kadınlar başta olmak üzere, ilgi alanına giren kişilerin kara alma aşamasına katılımlarını artırarak, ihtiyaçlarını karşılamasını temin etmek üzere, çalışan mültecilere yardım için tasarlanmış eğitim aracı.

Mültecilerin Görevleri: Mültecilerin sığınma ülkesine yerine getirmek zorunda oldukları yükümlülükler. 1951 Sözleşmesi'nin 2. Maddesi kapsamında, mülteciler bulundukları ülkenin kanun ve yönetmeliklerine uymak zorundadırlar. Özellikle, mülteciler sığınma ülkelerinin ve toplumlarının güvenliğini, emniyetini ve kamu düzenini tehlikeye düşürecek hareketlerden kaçınmalıdırlar.

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme: Mültecilerin korunmasına dair uygulanabilir en geniş kapsamlı çerçeveyi oluşturan Sözleşme. Sözleşme Temmuz 1951'de imzalanmış ve Nisan 1954'te yürürlüğe girmiştir. 1951 Sözleşmesi'nin 1. Maddesi, kapsamını "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar" ile sınırlar. Söz konusu kısıtlama, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü ile kaldırılmıştır. Halihazırda, 137 Devlet, 1951 Sözleşmesi ve/veya 1967 Protokolüne taraf durumdadır.

Mültecilere Yönelik Uluslararası Koruma: Devletler veya BMMYK tarafından, sığınmacı ve mültecilerin haklarını, güvenliklerini ve refahının uluslararası standartlarda tanınması ve garanti edilmesinin sağlanmasına dair müdahaleler. Söz konusu müdahaleler, *non-refoulement* ilkesine saygının temini; mülteci statüsünün belirlenmesine dair adil yöntemlere erişim; insani muamele standartları; kalıcı çözümlerin uygulanmasını içerir. BMMYK, mültecilerin korunmasıyla görevlendirilmiş tek Birleşmiş Milletler organıdır.

Refakatsiz Küçükler: Rüştünü ispatlamamış, aileleri ve vasileri veya bakım görevlilerinin refakatinde olmayan kişilerdir.

Risk Altında Bulunan Kadınlar: BMMYK'nın Üçüncü Ülkeye yerleştirme El Kitabına uygun olarak yeniden yerleştirme talep eden özel korumaya muhtaç kadın mültecilerdir.

Sığınma: Zulüm veya ciddi tehlike sebebiyle başka bir Devlet'ten kaçan kişilere bir Devlet tarafından sağlanan koruma. Sığınma hakkı verilen kişiye mülteci denir. Sığınma, *non-refoulement*, sığınma ülkesi sınırları içinde kalma izni ve insani standartlarda muamele gibi çeşitli öğeler içerir.

Sığınmacı: Muhtemel sığınma ülkesi tarafından sığınma talebi veya başvurusu henüz nihai karara bağlanmamış kişi.

Sınır Dışı Etme: Kanuna aykırı şekilde ikamet eden kişinin bir Devlet sınırlarından hükümet makamları tarafından çıkarılması. 1951 Sözleşmesi'nin 32. Maddesi kapsamında, bir mültecinin sınırdışı edilmesi için geçerli sebepler, ulusal güvenlik ve kamu düzeni olarak belirtilmiştir. Sınırdışı etme kararının alınması yöntemi adil olmalı ve mülteciye başka bir ülkeye kabul edilme imkanı araması için makul bir süre tanınmalıdır.

Sınırdışı Geri Çevirme: Mülteci bağlamında, sığınmacının olası sığınma ülkesine girmesine izin verilmemesi. Sınırdışı geri çevirme geri gönderilmeme ilkesinin ihlaline neden olabilir.

Sivil Toplum Kuruluşu (STK): Bir Devlet veya hükümeti temsil etmeyen ve fonksiyonel anlamda bunlardan bağımsız olan örgütlü yapı. Söz konusu terim genellikle, aralarından birçoğu mültecilerle ilgili programlarını BMMYK ve diğer örgütlerle ortaklık içinde yürüten insani ve insan hakları örgütleri için kullanılır.

Sona Erme Hükümleri: Mültecilik statüsünün ne zaman sona ereceğini belirleyen yasal hükümler. Sona erme hükümleri, 1951 Sözleşmesi'nin 1(C) Maddesinde ve 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi'nin 1(4) Maddesinde yer alır.

Sözleşme Mültecileri: 1951 Sözleşmesi'nin 1 A Maddesine belirtilen ölçütler kapsamında Devletler tarafından mülteci olarak tanınmış ve Sözleşme kapsamında çeşitli haklara sahip kişiler

Tabiiyet: Bir ulus veya ülkenin vatandaşı olma statüsü.

Toplumsal Grup: Bkz. belirli bir toplumsal grup

Türev Statü: Ailenin Bütünlüğü ilkesine bakınız.

Uluslararası İnsani Hukuk (Veya Silahlı Çatışma Hukuku): Uluslararası veya uluslararası olmayan silahlı çatışma durumlarını hükme bağlayan kanun, yönetmelik ve ilkeler. 12 Ağustos 1949 tarihli dört Cenevre Sözleşmesi ve 8 Temmuz 1977 tarihli iki Ek Protokol, uluslararası insani hukukun temelini oluşturur. Genel anlamda tüm Devletler 1949 Cenevre Sözleşmelerinin tarafıdır.

Uluslararası Korumaya Dair Yürütme Kurulu Kararları: Yürütme Kurulu'nun, mülteci korunmasına dair yıllık müzakerelerinin sonuçlarını bir araya getiren resmi metinler. Yürütme Kurulu kararları mültecilerin ve BMMYK'nin ilgi alanına giren diğer kişilerin korunmasına dair ilke ve standartların geliştirilmesine katkıda bulunur.

Uluslararası Örf ve Adet Hukuku: Devletlerin, bir antlaşma veya hukuki metinle ifade edilmek yerine, sabit ve makul uygulamalarından oluşan uluslararası kanunlar. Bir Devletin uygulamasının uluslararası örf ve adet hukukunda yer alması için söz konusu uygulamanın hukuki yükümlülüklerle uygun bir mantıkla oluşturulmuş olması gereklidir.

Ülkesinde Yerinden Edilme: Kişilerin kendi ülkeleri içinde istekleri dışında yer değiştirmesi. Söz konusu hareket, doğal veya insanlardan kaynaklanan felaketler, silahlı çatışma veya genel şiddet durumları gibi çok çeşitli sebeplerden kaynaklanabilir.

Ülkesinde Yerinden Edilmeye Dair Rehber İlkeler: Ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin koruma, yardım ve çözüm ihtiyaçlarına dair standartları belirleyen bir dizi ilke. Rehber İlkeler, Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler ile ilgili Genel Sekreter tarafından İnsan Hakları Komisyonuna Nisan 1998 tarihinde sunulmuştur. Söz konusu ilkeler, insan hakları hukukuna, insani hukuka ve mülteci hukukuna uygundur ve hükümlerini yansıtır. Ülkesinde yerinden edilme konuları ile karşı karşıya kalan Devletlere, diğer makamlara, hükümetlerarası örgütlere ve sivil toplum örgütlerine rehberlik ederler.

Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler: "... özellikle silahlı çatışmalar, genel şiddet halleri, insan hakları ihlalleri veya doğal veya insan ürünü felaketlerin etkilerinin sonucu olarak veya bunları engellemek üzere evlerini terketmek zorunda kalan ve uluslararası tanınmış bir Devlet sınırını geçmemiş kişiler" (*Ülkesinde Yerinden Edilmeye dair Rehber İlkeler* göre)

Vatandaş: Kanun kapsamında bir Devletle hukuki bağı olma statüsüne sahip kişi. Bazı Devletler bu hukuki bağı tanımlamak için "tabiiyet" kelimesini kullanırken, diğerleri "vatandaşlık" olarak adlandırır.

Vatansız Kişiler: Hiçbir ülkenin hukuku altında vatandaş olarak kabul edilmeyen kişidir.

Vatansız Kişilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme: Vatansız kişilerin tanımını belirleyen ve kanunen bir Devlet'te ikamet eden vatansız bir kişinin hukuki statü kazanmasına dair çerçeveyi oluşturan Sözleşme. Sözleşme, Eylül 1954'te imzalanmış, Haziran 1960'da yürürlüğe girmiştir.

Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme: Aksi takdirde vatansız kalacak olan ve o topraklarda doğmak veya bir vatandaşın çocuğu olmak gibi sebeplerle Devletle uygun bağlara sahip olan kişilere tabiyet verilmesini sağlayan Sözleşme. Sözleşme ayrıca, Devlet vatandaşlığını kaybetmeleri halinde vatansız olacak kişilerin vatandaşlığının devamına dair hükümler de içermektedir. Sözleşme Ağustos 1961'de imzalanmış, Aralık 1975'te yürürlüğe girmiştir. Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme'nin 11. Maddesi kapsamında BMMYK'ye özel görevler verilmiştir.

Vatansızlık: Bir kişinin kanunlar dahilinde hiçbir devlet tarafından vatandaş olarak kabul edilmeme durumudur.

Yardım: İlgili şahısların fiziksel ve maddi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yardım. Gıda maddeleri, tıbbi malzemeler, giyim, barınak, tohum ve aletlerin yanı sıra, okul ve yol gibi altyapı sağlanması bu kapsama girebilir. "İnsani yardım", insani amaçlarla (diğer bir deyişle, siyasi, ticari, askeri olmayan) kurulmuş insani yardım örgütleri tarafından sağlanan yardım anlamına gelir. BMMYK uygulamasında, yardım, koruma amaçlarını destekler ve tamamlar.

Yeniden Bütünleşme: Mültecilerin menşe ülkelerinde yeniden normal bir yaşama başlama süreci. İdeal olarak yeniden bütünleşme kalıcı çözümlerden gönüllü geri dönüşün ardından gelmelidir.

Yeniden Yerleştirme: Mültecilerin sığınma başvurusu yaptıkları ülkeden onları kabul eden başka bir ülkeye transfer edilmesi. Mülteciler genellikle bir çok durumda ya sığınmacı olarak kabul edilirler ya da diğer uzun dönem oturma haklarına sahip olurlar ya da vatandaşlığa geçme fırsatına sahip olurlar. Bu nedenle yeniden yerleştirme hem kalıcı bir çözümdür hem de mültecileri korumak için bir araçtır.

Yeniden Yerleştirme Ölçütleri: BMMYK ve yeniden yerleştirme ülkeleri tarafından yeniden yerleştirilecek adayların seçilmesi için kriter. BMMYK'nın nezaretinde gerçekleştirilen üçüncü ülkeye yerleştirme, sadece uluslararası korumaya olan ihtiyacı devam eden ve BMMYK Yeniden Yerleştirme El Kitabındaki kriterlere uyan BMMYK'nın yetkisi altındaki mültecilere tanınmıştır. Ülkeler birbirinden farklı yeniden yerleştirme kriterleri kullanırlar.

Yeniden Yerleştirme Ülkesi: Mültecilere kalıcı yerleşim olanağı sağlayan ülke. Bu ülke menşe ülkeden ya da mülteci statüsünün ilk tanındığı ülkeden farklı olacaktır.

Yerel Bütünleşme: Mültecilerin, ilk sığınma ülkesinde sürekli yerleşimlerini içeren kalıcı çözüm.

Yerinde Mülteciler : Menşe ülkelerini terk ettiklerinde mülteci olmadıkları halde daha sonra gelişen olaylar sebebiyle mülteci haline gelmiş kişiler. Mültecilerin zulümden korkmalarının nedeni menşe ülkelerindeki askeri darbe, veya sığınma ülkesinde yapılan siyasi faaliyetler gibi değişiklikler olabilir.

Yüksek Komiserlik Programı Yürütme Kurulu (ExCom): Yüksek Komiserliğin fonksiyonlarını yerine getirmesinde danışmanlık görevi üstlenen Kurul. ExCom, mülteci konularına ilgisi açık olan 53 Devlet temsilcisinden ve gözlemci statüsüne dair 43 Devlet temsilcisinden oluşur. Sivil Toplum Kuruluşları Yürütme Kurulu'nda gözlemci statüsüne sahiptir.

Zulüm: Genel olarak her türlü ciddi insan hakları ihlali anlamına gelir. Zulüm bu bağlamda ırk, din,dil, milliyet,siyasi görüş ya da belli bir gruba üyelik nedeniyle temel insan haklarını ihlal eden her türlü hareketi kapsar.

¹ Bu bölüm Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin "Mültecilerin Korunması: Sivil Toplum Kuruluşları için Alan El Kitabı" başlıklı kitabından alınmıştır:
www.unhcr.org.tr/MEP/FTPRoot/Dosyalar/turkiyedeBMMYK/ProtectionNGOs.doc

8- Sıklıkla Sorulan Sorular

• Ekonomik göçmen ile mülteci/sığınmacı arasında ne fark vardır?

Çeşitli sebeplerden başka bir ülkede yaşamak üzere ülkesini terkederek kişilere genel olarak "göçmen" diyoruz. Örneğin "ekonomik göçmenlerin" genel olarak ülkelerini kendi istekleriyle, daha iyi bir hayat arayışı ile terk etmiş oldukları kabul edilir. 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki tanıma göre "mülteci" ise, **ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba aidiyeti veya siyasi görüşleri sebebiyle** kendi ülkesinde **zulüm tehdidi altında** kaldığı için **ülkesini terketmek zorunda kalmış** kişidir. Ancak "mülteci" ile "göçmen" arasındaki ayrım her zaman çok kesin olmayabilir. Örneğin, bir kişi yukarıda belirtilen beş sebepten biri sebebiyle devleti tarafından sistematik ve zulme varan ciddi bir ayrımcılığa maruz kalmış, bu yüzden ekonomik olarak tutunamayıp başka bir ülkeye göç etmeyi seçmiş olabilir. Böyle durumlarda, kişi maruz kaldığı ayrımcılığın niteliğine ve derecesine göre "mülteci" olarak kabul edilebilir.

• Ülkesini zulüm korkusu sebebiyle terketmiş, korumaya muhtaç kişiler Türkiye'de nereye başvurulmalıdır?

1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki tanıma göre "mülteci" durumunda bulunan kişiler, hem Türk makamlarına, hem de Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Ankara Ofisi'ne müracaat etmelidir. Türkiye devleti "Avrupa dışından ülkelere" gelen mülteci durumunda kişilere, ülkeye yasal olarak girip girmediklerine bakılmaksızın "geçici sığınma" adı altında sınırlı bir koruma sağlamaktadır. Bunun için bu kişilerin Emniyet makamlarına müracaat ederek Türkiye devletinden "geçici sığınma" takebinde bulunmaları gerekir. Ancak "Avrupa dışından ülkelere" gelen mültecilere uzun vadede Türkiye'de kalma hakkı tanınmamıştır. Bu kişiler BMMYK Ankara Ofisi'ne yapacakları başvuru neticesinde "mülteci" durumunda oldukları tespit edilirse, BMMYK aracılığıyla ABD, Kanada, Avustralya gibi "üçüncü bir ülkeye" yerleştirilirler. Başvurusu reddedilenlerin ise genel olarak ülkede kalma hakları yoktur. Ancak diğer bütün yabancılar için geçerli olan kurallara göre "vize" yada "ikamet izni" alma koşulları varsa ülkede kalabilirler. Yine bu kişilere "mülteci" durumunda olmasalar da Türk makamları tarafından insani mülahazalara dayalı ülkede kalma izni verilebilir.

• "Üçüncü ülkeye yerleştirme" ne demektir? Türkiye'de BMMYK tarafından kabul edilen mültecilerin yerleştirildiği ülkeler hangileridir?

Dünyada 20 kadar devlet BMMYK ile işbirliği çerçevesinde, ilk sığındıkları ülkelerde tam bir korumadan yararlanamayan ya da (Türkiye'de olduğu gibi) uzun vadede orada kalma imkanları bulunmayan sınırlı sayıda mülteciyi "göçmen" statüsünde kabul etmektedir. Bu, sözkonusu devletler açısından 1951 Cenevre Sözleşmesi ya da diğer uluslararası hukuk yükümlülüklerinden kaynaklanan bir zorunluluk olmayıp, tek taraflı bir işbirliği eylemidir.

Türkiye'den "üçüncü ülkeye yerleştirme" yapılan başlıca ülkeler ABD, Kanada, Avustralya ve daha az sayıda Hollanda, İsveç, Finlandiya gibi Avrupa ülkeleridir. BMMYK Ankara Ofisi başvurularını kabul ederek "mülteci" olarak tanıdığı kişilerin bu ülkelere birine kabul edilmeleri için girişimde bulunur. Ancak ülkeler bu "üçüncü ülkeye yerleştirme" başvurularını tamamen bağımsız olarak kendi kriterlerine göre değerlendirir ve karar verirler.

• Türkiye'de mültecilik/sığınma başvurusu yapanların sayısı ve geldikleri ülkeler ..

BMMYK Ankara Ofisi'nin verdiği rakamlara göre, Ağustos 2007 sonu itibarıyla Türkiye'de BMMYK'ya kayıtlı, "mülteci" olarak tanınmış ya da başvuruları hakkında karar verilmesini bekleyen toplam 10942 mülteci ve sığınmacı vardır. Bunların 4842'si BMMYK'ya 2007 yılı içinde başvurmuş kişilerdir. Bu kişilerin geldikleri ülkeler arasında Irak (%42), İran (%36), Somali (%10) ve Afganistan (%7) başı çekmektedir. Bu dört ülke dışında son yıllarda Sudan, Kongo, Eritre, Etyopya, Moritanya gibi Afrika ülkelerinden gelen başvuruların sayısında artış gözlenmektedir. 2007 yılı Ağustos ayı sonuna kadar "üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek" üzere Türkiye'den ayrılmış olan mültecilerin sayısı ise 1746'dır. İçişleri Bakanlığı'nın "geçici sığınma" başvurularından sorumlu Yabancılar Hudut İltica Daire Başkanlığı ise başvurulara ilişkin kamuya açık istatistikler arz etmemektedir.

- **Türkiye'ye yasa dışı yollardan girmiş yada ülkede izinsiz olarak bulunan yabancılar mülteci/sığınmacı olabilir mi?**

Türkiye devleti 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki tanımıyla "mülteci" durumunda olan kişilere, ülkeye yasal ya da yasal olmayan yollardan nasıl giriş yaptıklarına bakılmaksızın "geçici sığınma" hakkı tanımakta, ve Türkiye'de BMMYK ve Türk makamlarına yapacakları başvurular sonuçlanıncaya kadar geçici olarak ülkede kalmalarına izin vermektedir. Bu husus, sözkonusu "geçici sığınma" hakkının temeli olan 1994 İltica Yönetmeliği'nde açıkça belirtilmiştir. Kaldı ki, Türkiye'nin de taraf olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 31. maddesine göre, mültecilik iddiasındaki kişiler ülkeye izinsiz girdikleri için ceza görmezler. Kural olarak Türkiye'de emniyet makamlarına "geçici sığınma" başvurusunda bulunan yabancılar, ülkeye yasal yollardan girip girmediklerine bakılmaksızın "sığınmacı tanıtma kartı" ve "ikamet tezkeresi" düzenlenir. Bu kişilerin Türkiye'de bulunmaları tamamen yasaldir.

- **Türkiye'de BMMYK ve Türk makamlarına başvuruda bulunan kişiler herhangi bir maddi yardım almakta mıdır?**

Türkiye'de "mültecilik" (BMMYK) ve "geçici sığınma" (Türk makamları) başvurusunda bulunan kişiler kural olarak ne BMMYK'dan ne de Türk makamlarından herhangi bir maddi yardım almamaktadır. BMMYK, mültecilik başvurusu kabul edilmiş kişilere, müracaatları halinde, bir ihtiyaç tespiti yaptıktan çok sınırlı bir aylık maddi yardım sağlayabilmektedir. Türk makamları ise kural olarak sığınmacılara herhangi bir maddi yardım yapmamaktadır. Ancak sığınmacıların ikamet ettiği illerde Valilik altında çalışan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları bütçeleri ölçüsünde düşük durumda olan sığınmacılara yardım sağlamakla yükümlü kılınmıştır. Uygulamada ise Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın yardıma ihtiyaç duyan sığınmacıların ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığı görülmektedir.